

saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi

sarCevi

1	“saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi s” Sesaxeb	2
2	winasi tyvaoba	3
3	Tavi I. mokl e mimoxil va	5
4	Tavi II. erovnul i angariSebi da ekonomiki s mTavari mi marTul ebebi	9
5	Tavi III. saxel mwifo financebi	16
6	Tavi IV. ful i da financebi	23
7	Tavi V. saerTaSoriso vaWroba da sagareo ekonomikuri urTierTobebi	31
8	Tavi VI. privatizacia	38
9	Tavi VII. dasaqmeba, Semosavl ebi da social uri uzrunvel yofa	45
10	Tavi VIII. saqarTvel o-evrokavSiris urTierTobebi	60
11	kal endari	64
12	danarTi I. saqarTvel os axal i sagadasaxado sistemis koncefcia <i>avtorTa j gufi. j gufis xel mZRvanel i - niko orvel aSvil i, saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebis institutis sabWos Tavmj domare</i>	73
13	danarTi II. gl obal uri ekonomikuri krizisis SesaZl ebl oba da saqarTvel os strategia <i>vl adimer papava, ekonomikur mecnierebaTa doqtori, profesori, saqarTvel os mecnierebaTa akademiis wevr-korespodenti; vefxia CoCel i, ekonomikur mecnierebaTa kandidati</i>	81
14	ekonomikuri gl osariumi	94
15	statistikuri danarTi	105
16	abreviaturebi	119

“tasisi” da “ekonomikuri pol itikisa da samarTI ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centri s” Sesaxeb

„saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi” aris proeqti, roml is dafinancebas axorciel ebs „tasisi” programis fargl ebSi momuSave „ekonomikuri pol itikisa da samarTI ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centri”.

„tasisi” programa aris evrokavSiris iniciativa, romel ic xel s uwyobs axal damoukidebel qveynebsa da monRol eTs da evrokavSiris Soris ekonomikisa da pol itikis dargSi urTierTobebis harmoniul ganviTarebas.

„tasisi” grantebis formiT afinancebs “nou-haus”, rac xel s uwyobs sabazro ekonomikisa da demokratiul i sazogadoebis principebze gadavsl as. igi Zal ze didi programaa da Tavisi daarsebidan (1991) 3 000-ze meti proeqti aqvs dafinancebul i, roml is saerTo Rirebul eba 4 220 mil ion ekius aRemateba.

„tasisi” mWidrod TanamSroml obs partnior qveynebtan da uzrunvel yofs “nou-haus” gadmocemas evropis saxel mwifo da kerZo organizaciebis farTo speqtridan: axorciel ebs konsul taciebsa da swavl ebas, sakanonmdebl o da mmarTvel obis sistemis dawesebul ebebisa da organizaciebis gardaqmnasa da ganviTarebas, sapartnioro urTierTobebis danyarebas, saerTaSoriso qsel ebis Camoyal ibebas, erTobl iv sacdel proeqtebs.

„ekonomikuri pol itikisa da samarTI ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centri” Sei qmna 1998 wel s “tasisi” fargl ebSi, raTa daexmaros saqarTvel oSi ekonomikuri da samarTI ebrivi reformis ganxorciel ebas. centri s samoqmedo gegma moicavs “saqarTvel os ekonomiki s mi marTul ebebi s” da anal ogiuri iuridiul i mimoxil vis gamocemas da saqarTvel os mTavrobisTvis ekonomikuri da samarTI ebriv sakiTxebSi konsul tacias. GEPLAC III-is erT-erTi umTavresi amocanaa partniorobisa da TanamSroml obis xel Sekrul ebiT (PCA) gaTval iswinebul i saqarTvel os kanonmdebl obis evrogaerTianebebis kanonmdebl obasTan harmonizaciis erovnul i programis SemuSaveba.

es publ ikacia dafinancebul ia evrokavSiris tasisi programis mier, romel ic grantebis meSveobiT afinancebs axal damoukidebel qveynebsi da monRol eTsi sabazro ekonomikisa da demokratiul i sazogadoebis ganviTarebis xel Sewyobis nou-haus.

"saqarTvel os ekonomiki s mimarTul ebebi s" Sesaxeb

"saqarTvel os ekonomiki s mimarTul ebebi s" (sem) gamocemis mizania, saqarTvel oSi ekonomikuri reformis mimdinareobiT dainteresebul pirebs miawodos ekonomikuri ganviTarebis msvl el obis mimoxil va. sem-i daarsda 1995 wel s da qveyndeba qarTul da ingl isur enebze. es da wina gamocemebi xel misawvdomia internetis saSual ebiT:

www.geplac.org

gamocema informacias Rebul obs rigi samTavrobo da arasamTavrobo organizaciebidan, maT Soris statistikis saxel mwifo departamentidan, saqarTvel os erovnul i bankidan, saxel mwifo gaerTianebul i social uri uzrunvel yofis fondidan, finansTa saministrodan, ekonomiki s, mrewel obis da vaWrobis saministrodan, saxel mwifo qonebis marTvis saministrodan, j andacvis da social uri uzrunvel yofis saministrodan, sagareo urTierTobaTa saministrodan da sxva saministrobidan da saxel mwifo departamentebidan. wyaro miTiTebul ia yvel gan, sadac ki es Sesazl ebel i iyo. gansakuTrebiT unda aRiniSnos, rom informaciis momwodebl ebTan mWidro TanamSroml obis (regul arul i konsul taciebis) da maTi mxardaWeris gareSe am mimoxil vis momzadeba SeuZl ebel i iqneboda.

sem-is mizania, sazogadoebisTvis xel misawvdom informaciaze danyarebul i, ekonomiki s ganviTarebis tendenciebis damouki debel i anal izis warmodgena. garda amisa, mocemul ia rCevebi ekonomikuri pol itiki s ganxorciel ebis, ekonomikuri da sxva informaciis Segrovebisa da gavrcel ebis dargSi. gamocema miznad isaxavs saqarTvel oSi mimdinare ekonomikuri reformis mxardaWeras, masSi warmodgenilia mxol od gamocemel Ta azri da igi ar asaxavs evropul i komisiis, tasisis ekonomikuri pol itikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centrisa Tu saqarTvel os mTavrobis oficial ur pozicias. mkiTxvel s SeuZl ia misi citireba yovel gvare SeZrudvis gareSe, im pirobiT, rom wyaro saTanadod iqneba miTiTebul i.

daaxl oebiT erTi wel ia rac sem-Si daiwyo sxvadasxva sferos warmomadgenel (saqarTvel os parl amenti, mTavroba, akademiuri wreebi) avtorTa statiebis gamoqveyneba. statiebis avtorTa azri da Sexedul eba ama Tu im sakiTxTan dakavSirebiT warmoadgens mxol od maT pirad pozicias da SeiZl eba ar emTxveodes rogorc sem-is saredaqcio kol egiis, aseve evropul i komisiis, tasisis ekonomikuri pol itikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis qarTul -evropul i sakonsul tacio centrisa Tu saqarTvel os mTavrobis oficial ur pozicias.

damatebiTi informaciisaTvis gTxovT daukavSi rdeT:

veronika Snaiders
saqarTvel os ekonomiki s mimarTul ebebi s
mTavar redaqtors
ekonomikuri pol itikisa da samarTl ebrivi sakiTxebis
qarTul -evropul i sakonsul tacio centri (GEPLAC)
Tbil isi, al yazbegis gamziri 42,
tel : (995 32) 53 71 40 / 53 71 42 / 53 71 43
53 71 45 / 53 71 46
faqsi: (995 32) 53 71 38
tel /faqsi: (995 32) 53 71 39 (pirdapiri)
el -fosta: **schneide@geplac.org**

"saqarTvel os ekonomiki s mimarTul ebebi s" am gamoSvebaze muSaobdnen (al faviTis mixedviT):

goga eraZe, natal ia kakabaZe, goCa keresel iZe, vaxtang marsagiSvili, erekl e naTaZe, dimi tri qemokliZe, veronika Snaideri, irakli wereTel i, sofiko xmal aZe, daviT j inj ol ia, mark hadsoni

wi nasi t yvaoba

Zvirfaso mkiTxvel o

warmogidgenT ekonomikuri pol itikisa da samarTI ebrivi sakiTxebis qarTul – evropul i sakonsul tacio centris (GEPLAC) publ ikaciis “saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi”-s 2002 wl is I kvartl is gamoSvebas.

winamdebare gamocemaSi Cven vaqveynebT mowveul i avtorebis ori statias. pirvel statiaSi warmodgenil ia axal i sagadasaxado kodeqsis koncefcia, romel ic SemuSavebul iqna saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebis institutis (GEDI) iniciativiT Camoyal ibebul samuSao jgufis eqspertebis mier. statiis gamoqveyneba miznad isaxavs saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebisTvis esoden mniSvel ovan sakiTxze debatebis xel Sewyobas. SemdgomSi Cven aseve vgegmaVT am sakiTxTan dakavSirebul i sxva statieb is gamoqveynebas.

meore statia, roml is avtoria batoni vl adimer papava, garkveul wil ad exmianeba rus mecnierTa mier gakeTebul anal izs da gvixatavs aSS dol aris hegemoniis dasarulis Sesazl o dramatul suraTs. am sakiTxze yuradRebis gamaxvil eba sakmaod droul ad migvaCnia 2001 – 2002 wl ebSi ganviTarebul movl enaTa fonze.

cota xnis win evro gautol da aSS dol ars, rac wl is dasawyisSi Znel ad warmosadgeni iyo. es mniSvel ovanwil ad ganpirobepul ia amerikis ekonomikaSi, bazrebsa da samTavrobo pol itikaSi arsebul i midgomebiT da ara evropaSi momxdari axal i movl enebiT an strategiul i cvl il ebebiT.

Tumca, garkveul i cvl il ebebi savaraudod evropaSiC xdeba. dRes, roca ganviTarebul qveynebs Soris arsebobs garkveul i saerTo SeTanxmeba makroekonomi kur marTvasTan dakavSirebiT (evrokavSiris kargad cnobil i "maastrixtis kriteriumebi"), mikroekonomikuri da samrewvel o pol itikis sferoSi evropam nakl eb konsensuss miaRwia. safrangeTSi memarjvene - centristul i mTavrobis arCeva da wl is bol os germaniaSi dagegmil i arCevnebis anal ogiuri SedegebiT Sesazl o dasrul eba, gamoiwvevs imas, rom evrokavSirSi msgavsi mental itetis mTavrobebi aSkara umravl esobaSi aRmoCndebian da savaraudod SeiZl eba daiwyos konkretul i, didi xnis win SeCerebul i proeqtebis ganxorciel eba (mag. msxvil i obieqtebis privatizacia safrangeTSi). amastan, es ar gul isxmobs Cvens mier "memarjveneebisa" Tu "memarcxeneebis" mxardaWeras evropaSi - es niSnavs mxol od imas, rom pol itikuri mandatebi Sei cvl eba da suraTi garkveul wil ad ufro naTel i gaxdeba.

yovel ive es viTardeba evrogaerTianebebis Tormeti erovnul i val utis evroTi warmatebul i Canacvl ebis fonze. aseve Tu mxedvel obaSi miviRebT imas, rom sakmaod didi xania arsebobs evropis saerTo bazari da rom mTel i rigi central uri da samxreT evropis qveyanebisa did Zal isxmevas iCenen, rom 2004 wl isTvis gawevriandnen evrokavSirSi, Cven SegviZl ia vel odoT movl enaTa sakmaod saintereso ganviTarebas momaval 2-3 wel iwadSi. pol itikuri Tval sazrisiT, evro-s amJamindel simtkices evropaSi Sesazl oa miesal mebian kidec, Tumca aseTi mdgomareobis gagrZel ebis

SemTxvevaSi es garkveul sirTul eebS Seuqmnis politikuri kursis SemuSavebaze pasuxismgebel struqturEbs, romel ebmac unda gansazRvron, Tu rogor SeiZl eba ekonomikuri zrdis SenarCuneba msolfio bazrebze evrokavSiris kompaniebis konkurentunarianobis donis daqveiTebis pirobebSi.

yovelive es mniSvnelovania evropis aRmosavl eT sazRvrebze mdebare saqarTvel osatvis, romelic TandaTanobiT aRrmavebs kavSirebs evropul institutebTan, rac moicavs evrogaerTianebebTan partniorobisa da TanamSromlobis Sesaxeb SeTanxmebas, saqarTvel os evropis sabWoSi gawevrianebas da sxva initiativebs.

“GEPLAC III“-is erT-erTi mTavari amocanaa partniorobisa da TanamSromlobis Sesaxeb SeTanxmebidan gamomdinare saqarTvel os kanonmdebl obis evrogaerTianebebis kanonmdebl obasTan harmonizaciis erovnul i programis SemuSaveba. kanonmdebl obasTan dakavSirebul i rekomendaciebis SemuSavebisas GEPLAC-i ixel mZRvanel ebs Semdegi kriteriumebi T:

- ramdenad kargad aris gansazRvrul i da gaTval iswinebul i ekonomikuri mxarem sakiTxisa, romel sac exeba konkretul i rekomendacia;
- Seuwyobs Tu ara xel ses rekomendaciebi gaumj obesebul ekonomikur da biznes - garemos saqarTvel oSi;
- Seuwyobs Tu ara xel ses eqsportis zrdaze mimarTul ekonomikur ganvitarebas.

Sesabamisi daskvnebis gasakeTebad GEPLAC-is eqspertebi gaanalizeben saqarTvel oSi arsebul mdgomareobasa da konkretul SemTxvevebs da aseve gaiTval iswineben evrokavSirSi gawevrianebis kandidati qveynebis gamocdilebas. am mimarTul ebiT Catarebul i samusaos Sedegebi gasuqebul i iqneba saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebaTa momaval gamocemebSi.

mark hadsoni

j gufis xel mZRvanel i / GEPLAC-is ufrosi mrCeveli ekonomikis sakiTxebSi

Tavi pirveli. moki e mioxivi

erovnu i angari Sebi da Ziri Tadi mi marTul ebebi

2002 wl is pirvel kvartal Si mSp-s real urma zrdam 3,7 procenti Seadgina. wel s mkafiod gamoikveTa tendencia, rodesac zrda aRiniSneba ekonomikis yvel a seqtors. yvel aze didi zrda dafiqsirda mSenebl obis seqtors, aseve vaWrobis, finansur, restornebisa da sastumros momsaxurebis seqtorebSi. mrewel obisa da transportis seqtorebSi zrda zomieri iyo da Sesabamisad 3,6 da 4,1 procentis Seadgenda, maSin roca yvel aze nel i zrdis tempi sofl is meurneobaSi aRiniSneboda (mxol od 0,3 procenti). pirvel kvartal Si el eqtroenergiis miwodebaSi gaumj obesebam saSual eba misca samrewel o sawarmoebis gaezardaT warmoebuli produqciis moculoba. kompaniam "Ocean Shipping Company" xeli moawera kontraqts kompania "Hyundai Mipo Dockyard Co-sTan" ori axali tankeris mSenebl obaze. 2002 wl is pirvel kvartal Si daufaravi sagareo vali mxol od 11 milioni aSS dol ariT gaizarda da 1,602 milioni aSS dol ari Seadgina.

2001 wels, saqarTvel os mimdinare angariSi gaumj obesda. mimdinare angariSis deficitis wili mSp-Si daeca 8,8 procentidan 2000 wels 6,7 procentamde 2001 wels. momsaxurebis eqsportis zrdam umaRles dones miaRwia 1995 wli dan. ucxouri investiciebis mcire moculobisa da sagareo val is gadaxdis seriozuli val debulebis pirobebSi, axali sesxebi da grantebi saxel mwifo seqtorisTvis da savaWro kreditebi mimdinare angariSis deficitis dafinansebis mTavar wyaroebad rCeba.

saxel mwifo finansebi

2002 wl is saxel mwifo biujetis Tanaxmad, mosal odneli iyo, rom pirvel kvartal Si mTliani Semosavl ebi 216,7 milion aSS dol ars miaRwevda, rac mTel i wl is dagegmili Semosavli 23 procentia. realuri saxel mwifo Semosavl ebi (ucxouri grantebis CaTvl iT) miRebul iqna 200,1 milioni laris odenobiT (gegmuris 92 procenti). miuxedavad amisa, es cifri asaxavs 20 procentian gaumj obesebas wl is ganmavl obaSi. saxel mwifo biujetis realuri xarjebi 229,4 milioni aSS dol aris moculobiT 47 procentiT meti iyo wina wel Tan SedarebiT. xarjebis didi nawili moxmarda socialuri dacvis sferos, val is momsaxurebasa da centralur mTavrobas.

fuli da finansebi

ful ad-sakredito politika

2002 wl is makroekonomikuri strategiis Tanaxmad, siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis programis farglebSi, erovnu ma bankma unda SeinarCunos sakuTari saerTaSoriso rezervebi 1,05 Tvis importis dasafinansebeli odenobiT, xolo M1 sarezerovo fulis indikatori mSp-s 12,5 procentis farglebSi. M3 zrda ar unda aRematebodes mSp-s 19 procentis.

2002 wl is biuj etis Tanaxmad, gegmiT gaTval iswinebul ia biuj etis deficitis dafinanseba unda moxdes Sida wyaroebidan: 30 milioni lari - seb-s wminda dakrediteba da 20 milioni lari - wminda dafinanseba, romelic miRebul i unda iyos saxazino val debul ebebis gamoSvebis da ganTavsebis xarj ze.

2002 wl is saxazino val debul ebebis politikis mTavari mizania aqtiuri meoradi bazris Seqmna da investorTa struqturis diversifikaciis gagrZel eba. am mxriv arsebiTi cvl il eba moxda pirvel adi bazris diversifikaciis mimarTul ebiT. 2002 wl is maisSi, arasabanko investorTa wili pirvel ad bazarze gaizarda 73 procentamde 2001 wl is 8 procentTan SedarebiT.

Sida infl acia

2002 wl is april Si, Tviuri infl aciis naerTma indikatorma 5,4 procentis miaRwia. 2002 wl isTvis, gegmiT gaTval iswinebul i wl iuri infl acia 4-6 procentia, anu saSual o Tviuri infl acia 0,42 procentis fargl ebSi. statistikis saxel mwifo departamentis gaangariSebebis Tanaxmad, saSual o Tviuri infl acia 2002 wl is pirvel i oTxi TvisTvis 0,55 procenti iyo.

gacvliTi kursi

l aris saSual o Tviuri nominal uri gacvliTi kursi mcireoden vardnas ganagrZobda aSS dol arTan mimarTebsi. es gamowveuli iyo imiT, rom ucxouri val utaze Sida bazris moTxovna sul ufro izrdeboda, saqarTvel os mTavar savaWro partniorebTan - Turqeti, azerbaijani da ruseTi - savaWro bal ansis gauaresebis gamo.

saerTasoris vaWroba da sagareo ekonomikuri urTierTobebi

miuxedavad im faqtisa, rom 2002 wl is pirvel kvartal Si, ssd-im mSp-s 3,7 procentiani zrda daafiqsira, eqsportis ganvitareba - ekonomikuri zrdis daCqarebis mTavari faqtori - kvl avac erT-erT yvel aze aqtual ur probl emad rCeba. eqsport-importis bal ansi saqonl is umetesobisTvis uaryofiti iyo. sagareo vaWrobis 2002 wl is pirvel i kvartl is Sedegebis Sedarebisas wina wl ebis SedegebTan, garkveuli gauareseba aSkaraa. saqonl is eqsportis mTl iani mocul oba Sencirda, iseve rogorc qarTuli warmoSobis saqonl is eqsporti. dsT-s qveynebsi eqsportis mocul oba gasul wel Tan SedarebiT Sencirda. qarTvel ma eqsportiorebma, romel Tac 2001 wel s daiwyes ruseTsa da dsT-s sxva qveynebis bazrebze damkvidreba, ver moaxerxes Tavianti sabazro wilebis Senarcuneba da saeqsporto produqciis mocul obaTa gafarToebsa savaWro barierebis gamo. aRricxuli sagareo vaWrobis brunvam 219,6 milioni aSS dol ari Seadgina, aqedan eqsportma - 58,2 milioni aSS dol ari, xolo importma - 161,4 milioni aSS dol ari. savaWro deficiti 103,2 milioni aSS dol aris odenobit, 12 milioni aSS dol arit meti iyo vidre 2001 wl is pirvel kvartal Si.

privatizacia

2002 wl is pirvel kvartal Si privatizaciis procesSi mniSvnel ovan progress adgili ar hqonia. gaformda marTvis ufl ebis miniWebis ori xel Sekrul eba - ESB International-Tan da Terna-sTan. pirvel ma kompaniam moipova ufl eba marTos saaqcio sazogadoeba "el eqtrogadacema" da Sps "el eqtrodyspeçerizacia", xol o meorem - saaqcio sazogadoeba varcixehesi kaskadi. mimdinareobs saaqcio sazogadoeba "Tbil wyal kanal is" marTvaSi gadacemis tenderi. saSual o da msxvil sawarmoTa privatizacias Sedegi TiTqmis ar gamouRia. kavSirgabmul obis obieqtebis privatizeba jer ver ganxorciel da da rogorc çans, ufro Zl ieri politikuri nebaa saWi ro garkveul i winsvl is misaRwevad.

dasaqmeba, Semosavl ebi da social uri uzrunvel yofis sistema

Sromis bazari

Sromis bazarze mdgomareoba, metwil ad, arasaxarbiel o da arastabil uri rçeba. maSin roca umuSevrobis donis amsaxveli maçvnebl ebi ZiriTadad Seesabameba gardamaval i ekonomikis mqone qveynebisTvis damaxasiaTebel maçvnebl ebs (2001 wl is meoTxe kvartal Si, 10,3 procenti - Sso-s "mkacri" standartiT da 15,1 procenti - Sso-s "Serbil ebul i" meTodiT¹), da Tu cal ke aRebul i, es cifrebi SeiZl eba safuZvel s qmnides optimisturi daskvnebisTvis, saerTo suraTs garkveul wil ad cvl is mudmivi arasrul i dasaqmeba, farTod gavrcel ebul i farul i da SeniRbul i umuSevroba da xel fasebis vardna minimal ur saarsebo doneze bevrad dabl a (mTel i qveynis masStabiT, daqiravebul muSakTa saSual o Tviuri nominal uri xel fasi, 2001 wl is meoTxe kvartal Si 98 l ari iyo, rac oTxsul iani oj axis minimal uri saarsebo donis 45 procentia). amasTan, viTarebas kidev ufro amZimebs samuSao Zal is ricxvSi aRniSnul i mudmivi kl eba, romelic xangrZl ivi umuSevrobiTaa gamowveul i. Sromis bazarze arsebul i yvel a zemoxsenebul i probl ema uaryofiTad moqmedebS Sinameurneobebis Semosavl ebis doneze da zrdis siRaribes, rac Tavis asaxvas hpovebs Sinameurneobebis mzardi ricxvis cxovrebis donis daqveiTeBaSi. imis gamo, rom sofl ad umuSevrobis donis amsaxveli maçvnebl ebi Zal zed dabal ia, umuSevrobis donis erovnul i maçvnebl ebic Sesabamisad dabl a iwevs, rac qmnis arareal ur suraTs. es ganpirobepul ia ara imdenad sofl ebSi arsebul i real uri mdgomareobiT, ramdenadac moqmedi kanonmdebl obiT. Sromis bazarze Warbobs TviTdasaqmeba, masSi ki - TviTdasaqmeba sofl is meurneobaSi. Sromisunariani mosaxl eobis daaxl oebiT 20 procenti miekuTvneba daqiravebul muSakTa ricxvs, maT Soris 40 procentze meti dasaqmebul ia sabiuj eto organizaciebSia, sadac xel fasebi ukiduresad dabal ia.

social uri uzrunvel yofa

arsebul i social uri uzrunvel yofis sistemiT gaTval iswinebul i social uri daxmarebis odenoba Zal zed mcirea, Tumca mosaxl eobis udides nawil ze, araformal uri seqtoris muSakTa, TviTdasaqmebul Ta da umuSevarTa CaTvl iT, iseve rogorc maTi oj axis wevrebze, social uri dacva saerTod ar vrcel deba. saxel mwifo

¹ sem-is am gamoSvebaze muSaobis dros, 2002 wl is pirvel i kvartl isTvis SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi xel misawvdomi ar iyo.

social uri dacvis sistema Zireul gardaqmnas saWiroebs. unda Sei qmnas ekonomikurad sicocxl isunariani, yvel asaTvis xel misawvdomi da Tanabari social uri uzrunvel yofis sistema. siRaribis probl ema gansakuTrebiT mwvaved iCens Tavs xandazmul i asakis mosaxl eobisaTvis, radganac amJamad moqmedi sapensio sistema didi xania gadaxdisuunaro aRmoCnda. social uri pol itikis reforma, romel ic gamiznul ia qmediTunariani sapensio sistemis formirebaze, qveynis erT-erT mTavar prioritetadaa miCneul i. social uri reformebis gatareba mTavrobisaTvis grZel vadian strategiul mizans waroadgens da siRaribis daZI evisa da ekonomikuri zrdis programis (PREGP) erT-erTi mTavari komponentia.

saqarTvel o-evrokavSiris urTi erTobebi

2002 wl is pirvel i kvartl is maCvenebl ebi, wina wl is amave periodTan SedarebiT, evrokavSirs da saqarTvel os Soris vaWrobis mocul obis vardnaze miuTiTebe. 2002 wl is pirvel kvartal Si, savaWro brunvam 44,7 mil ioni aSS dol ari Seadgina, rac 28,6 procentiT nakl ebia vidre 2001 wel s. germania, ukraina da italia saqarTvel os umsvil es savaWro partniorebad rCebian. am qveynebis saqarTvel osTan savaWro brunvam, 2002 wl is pirvel kvartal Si saqarTvel o-evrokavSirs Soris vaWrobis mTI iani mocul obis 67,2 procentamde Seadgina.

evrokavSirSi bazrebze saqarTvel os eqsportis wil i kvl avac sakmaod dabal i rCeba. miuxedavad imisa rom 1995 wl idan saqarTvel os evrokavSiris mier SeRavaTebis saerTo sistemiT sargebl obis ufl eba aqvs miniWebul i.

INOGATE-i - evrokavSiris saxel mwifoTaSoriso proeqtia, romel ic xorciel deba tasis-s programis fargl ebSi. INOGATE-i daiwyo 1996 wl idan da am momentisTvis proeqtSi monawil eobs 21 qveyana kavkasiis regionidan, central uri aziidan, aRmosavl eTi evropidan da evrokavSiridan.

1996-2001 wl ebis periodSi, INOGATE-ma ganaxorciel a ramodenime proeqti kavkasiisa da central uri aziis energoseqtorSi, roml ebic tasis-s mier dafinansda. saqarTvel o INOGATE-is wevri gaxda programis dawyebisTanave da mis proeqtebSi aqtiurad monawil eobs. am xuTi wl is ganmavl obaSi saqarTvel oSi ganxorciel da rigi proeqtebisa, roml Ta saerTo Rirebul eba 10,6 mil ion evros Seadgens.

Tavi meore. erovnul i angari Sebi da ekonomiki s Ziri Tadi mi marTul ebebi

mSp da Ziri Tadi tendenci ebi

2002 wl is pirvel kvartal Si aRiniSna ekonomikuri zrdis tempis daCqareba, romelic ganapiroba mrewel obis seqtoris gamocoxl ebam da momsaxurebis sferos gafarToebam. el eqtroenergiis miwodebis gaumj obesebam xeli Seuwyo msxvil samrewel o sawarmoebs gaezardaT warmoebis mocul oba. momsaxurebis seqtori kvl av rCeba stabil urad mZard dargad. rac Seexeba ucxour investiciebs, misi mocul oba mcirdeba. gadasaxadebi, sakanonmdebl o regul ireba, korufcia da politikuri arastabil uroba warmoadgens ZiriTad xel SemSI el faqtorebs biznesisa da ekonomikuri zrdisaTvis saqarTvel oSi.

cxrili 2.1: mSp-s dinamika da struqtura, 2002 w. I kv.

	2002 wl is I kv. 2001 wl is I kv. Sedarebi T (I kv. 2001=100%)	wl i mSp-SI (%)
sofli s meurneoba, metyeveoba da TevzWera	100,3	22,2
mrewel oba	108,7	19,7
mrewel oba	103,6	12,8
produqciis gadamuSaveba Si nameurneobebis mier	110,3	3,7
mSenebl oba	123,8	3,2
momsaxureba	104,5	52,7
vaWroba	110,5	13,3
sastumroebl da restornebi	108,6	2,9
transporti	104,7	8,9
kavSiringabmul oba	104,1	3,7
safinanso Suamavl oba	121,7	1,9
operaciebi uzravi qonebi T, komerciul i saqmianoba	100,3	6,4
saxel mwifo marTva, Tavdacva	101,8	3,4
ganaTleba	100,1	4,8
j anmrTel obis dacva da social uri momsaxureba	104,9	4,2
momsaxurebis sxva saxeebi	83,4	3,2
Sesworeba finansuri momsaxurebis mi xedvi T	129,2	-1,5
wmi nda gadasaxadebi	107,4	6,7
mSp	103,7	100

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

ssd-is winaswari SefasebiT 2002 wl is I kvartal Si mSp-m Seadgina 1 637 mil ionil ari (742,7 mil ionil aSS dol ari), rac real ur gamoxatul ebaSi 3,7 procentiT metia vidre gasul wels. zrdis yvel aze maRal i maCvenebl ebi dafiqsirda mSenebl obis, vaWrobisa da finansuri momsaxurebis seqtorebSi, agreTve sastumroeblisa da restornebis mier gaweul i momsaxurebis sferoSi. mrewel obasa da transportSi zrdafro zomieri iyo, Sesabamisad 3,6 da 4,7 procenti, xolo sofli s meurneobaSi kidevufro dabal i - mxol od 0,3 procenti. mTlianobaSi 2002 wl is I kvartal is mniSvnel ovan Taviseburebas warmoadgens real uri ekonomikis yvel a seqtorSi saqonl isa da momsaxurebis warmoeblis zrdafro. rogorc wesi, ekonomikuri zrdis maCvenebel i saqarTvel oSi pirvel kvartal Si ufro naklebia, vidre wl is danarCen

periodSi, amitomac mimdinare wel s mosal odnel ia SarSandel Tan SedarebiT ekonomikuri zrdis ufro maRal i tempis miRweva.

finansuri seqtori kvl av swrafad farTovdeba. Tumca, finansuri Suamavl obis wil i mSp-Si isev dabal ia. sakredito kul turis dabal i done, susti korporaciul i marTva da sando finansuri angariSgebis arqona xel s uSl is sabanko seqtoris ganviTarebas saqarTvel oSi. rac Seexeba safondo bazars, is sakmaod mcirea da aral ikviduri, saqarTvel os safondo birJaze mxol od ramdenime aTeul i kompaniis fasiანი qaral debiT xdeba vaWroba, xol o operaciebis mocul oba umniSvnel oa, maSin roca qveyanaSi 400-ze meti angariSval debul i saaqcio sazogadoeba da naxevari milioni aqcioneria. ganxorciel ebul i investiciebis mcire mocul oba miuTiTebis imaze, rom adgil obrivi warmoebis seriozul i restruqturizacia j erac ar momxdara.

ganaTl ebisa da j andacvis seqtorebi mniSvnel ovnad zaral deba saxel mwifos mxridan arasakmarisi dafinansebis gamo. amJamad ganaTl ebis sferoSi gaweul i momsaxurebis 50 procenti da j andacvis sferoSi - 80 procenti modis kerZo seqtorze.

ssf-s monacemebiT, gardamaval i ekonomiki s qveynebi Si Crdil ovani ekonomiki s wil i mSp-sTan mimarTebaSi meryeobs saSual od 21-dan 30-mde procentamde. am qveynebs Soris saqarTvel oSi Crdil ovani ekonomiki s masStabebi yvel aze didia. ssd-is SefasebiT aRuricxavi warmoeba moicavs qveyanaSi mTl iანი gamoSvebis erT mesameds, maSin roca ssf-s informaci iT saqarTvel oSi mSp-s 64 procenti modis Crdil ovan ekonomikaze¹. Crdil ovani operaciebis didi masStabebi ganapirobebs gadasaxadebis amoRebis dabal done. marTl ac, sagadasaxado Semosavl ebis Sefardeba mSp-sTan Seadgens mxol od 13,7 procentis, rac erT-erTi yvel aze dabal ia dsT-s qveynebs Soris. dabal i sagadasaxado Semosavl ebi da Sesabamisad, saxel mwifos mier gaweul i xarjebis simcire, gansakutreb iT insfrastruqturis ganviTarebaze, Tavis mxriv ganapirobebs ekonomikuri zrdis Seferxebas. rogorc saerTaSoriso gamocdil eba gviCvenebs, dabal i sagadasaxado ganakveTebi, nakl ebi regul ireba da kanonis aRsrul ebis gaumj obeseba warmoadgens Crdil ovani ekonomiki s masStabebis SezRudvis aucil ebel pirobas.

infl aciis zrdis macvenebel ma l kvartal Si Seadgina 3,6 procenti, saSual od 1,2 procenti TveSi. fasebis zrdis maRal i done zamTar-gazafxul is periodSi (garda maisisa) aris damaxasiaTebel i qveynis ekonomikisaTvis. marTal ia, mimdinare wel s stabil uri iyo energomatarebl ebis fasebi (gasaTval isiwinebel ia, rom 2001 wl is bol os gaizarda el eqtroenergiisa da gazis tarifebi), magram samagierod aRiniSna fasebis donis zrda sursaTze, sasmel ebsa da Tambaqos nawarmze 5,6 procenti T.

ekonomiki s seqtorebi

sofl is meurneoba

gasul wel s saqarTvel os dasavl eT regionebi mniSvnel ovnad dazaral da gval visagan. evrogaerTianebam, aSS-m, Turqetma, ital iam, saberZneTma, Sveciam da

---

¹ "Hiding in the Shadows: The Growth of Underground Economy". ekonomikuri gamoSveba N-30, saerTaSoriso saval uto fondi, 2002 wl is april i.

germaniam seriozul i finansuri daxmareba gauwies saqarTvel os (daaxl oebiT 2,3 milioni aSS dolari) gval vis Sedegebis dasaZl evad. es saxsrebi gamoyenebul i iqna mimdinare wl is gazafxul ze sezonuri samuSaobebis Casatarebl ad 150 aTasi adgil obrivi fermerisaTvis simindis Tesl isa da sasubebis Sesasyidad.

1996 wl is Semdeg iaponiis mTavroba axorciel ebs daxmarebis programis (2KR) saqarTvel oSi. qveyanaSi grantebis meSveobiT Semotanili iqna 112 kombaini, 229 traqtori, 8 tona sasuxi da aseul obiT sxva sasofl o-sameurneo teqnika. maTi gayidva xorciel deba adgil obriv fermerebze 4 wliani ganvadebiT. 2002 wels 2KR-V programis fargl ebSi saqarTvel oSi Semotanili iqna 147 italiuri warmobis traqtori da agreTve sxva sasofl o-sameurneo iaraRebi. sul 2KR programis fargl ebSi saqarTvel oSi ukve importirebili iqna 24 milion larze meti Rirebul ebis sasofl o-sameurneo teqnika. Tumca, arsebobs garkveuli saxis probl emebic, rac dakavSirebul ia fermerebis mier Taviani val debul ebebis Seusrul ebl obasTan, ris gamoc teqniki nawili CamoTmeul iqna da xel axal gayidvas eqvemdebareba. saqarTvel osa da iaponiis mTavrobebs Soris miRweuli SeTanxmebis Tanaxmad, sasofl o-sameurneo teqniki realizaciidan miRebul i Tanxa unda iqnes mimarTul i saptnioro fondSi, saidanac Semdgom dafinansdeba axal i proeqtebi.

amJamad saqarTvel os dasavl eT regionebsi Seimcneva miwebis meoradi daWaobebis, xolo aRmosavl eT regionebsi maTi l okal uri gaudabnoebis procesi. gasul wels 240 aTasi heqtari miwa iqna morwyuli da 70 aTas heqtars Cautarda drenaJi, maSin roca samel ioracio infrastruqtura arsebobs 469 aTas ha-ze, xolo sadrenaJo 160 aTas ha-ze. amJamindel i sairigacio da samel ioracio sistemebi Seiqmna sabWota kavSiris dros da gaTval iswinebul i iyo msxvili saxel mwifo da kol eqturi meurneobebis masStabebeze. sasofl o-sameurneo miwebis provatizaci am ganapiroba miwebis daqumaceba, rac dRis wesrigSi ayenebs samel ioracio da sadrenaJo sistemebis martvis institucional uri sistemis cvl il ebebis sakiTxs. mimdinare wl is martidan daiwo msolfio bankis saqarTvel os irigaciisa da drenaJis momxmarebel Ta organizaciebis ganvitarebis proeqti, roml is mizania wyl is momxmarebel Ta sazogadoebebis Camoyal ibeba da wyl is miwodebis ZiriTadi da Sida qsel ebis reabilitacia. proeqtis pirveli faza moicavs xuT wels da gul isxmobs am miznebisatvis 32 milioni dol aris gamoyofas; saidanac 27 milioni dol aris saerTaSoriso ganvitarebis asociaciis krediti, xolo danarCeni saqarTvel os monawil eobis wili.

evrokomisi am gadawyvita gaagrZel os saqarTvel oSi sasursaTo uzrunvel yofis programa 2002-2003 wlebsi. programa iTval iswinebs 25 milioni evros gamoyofas, saidanac 12 milioni evro gamoiyo sofl is meurneobis seqtorisaTvis sabiuj eto xarj ebis gasamagrebl ad. mimdinare wels am miznisaTvis gamoiyofa 6 milioni evro.

mrewel oba

2002 wl is l kvartalsi registrirebuli samrewel o warmoeba gazarada 2,8 procentiT, xolo mTliani warmoeba (araformal uri seqtoris Sefasebis CaTvl iT) 1,2 procentiT. msxvili sawarmobebis wili mrewel obis dargSi 75 procenta aRemateba. el eqtroenergiis miwodebis gaumj obesebam l kvartalsi saSual eba misca swored

msxvil sawarmoebis gaezardaT warmoebis mocul oba, ramac mniSvnel ovanwil ad ganapiroba mTl iani samrewvel o zrdi s tempi. mimdinare wel s, gasul i wl is ianvar-martis periodTan SedarebiT, gaizarda Semdegi dasaxel ebis saqonl is warmoeba: ual koRol o sasmel ebi, Tambaqo, sakvebi zeTebi, brendi, Cai, rZis produqtebi, navTobproduqtebi, cementi, oqro, sasugebi, spil enZis madani. el eqtroenergiis gamomuSaveba gaizarda 15,2 procentiT kvT/sT-ebSi. Tumca, Tboel eqtrosadgurebSi warmoebul i Zviri el eqtroenergiis Canacvl eba moxda iafi hodroel eqtroenergiiT, ramac ganapiroba el eqtroenergiis warmoebis Semcireba Rirebul ebiT gamoxatul ebaSi. mimdinare wel s oqro iqca saqarTvel os erT-erT ZiriTad saeqsporto saqonl ad. oqros warmoebis mocul oba sul ufro izrdeba da 2002 wl is I kvartal Si man miaRwia 21 962 uncias, rac samjer metia gasul i wl is Sesabamis periodTan SedarebiT. navTobisa da bunebrivi airis warmoeba vardnis tendenci iT xasiaTdeba. amJamad eqspl uataciaSi myofi navTobis sabadoebis resursi SezRudul ia, amitomac aucil ebel ia axal i sabadoebis aTviseba, rac seriozul i investiciebis mozidvas moiTxovs. rac Seexeba navTobgadamuSavebas, GAOR-i (qarTul -amerikul i navTobgadamuSavebel i qarxana) sul ramdenime kviras muSaobda mimdinare wel s. navTobproduqtebis kontrabanda da dauxvewavi sagadasaxado sistema warmoadgens ZiriTad xel mSemSl el faqtorebs saqarTvel oSi navTobgadamuSavebis seqtoris ganviTarebis aTvis.

transporti

2002 wl is I kvartal Si rkinigziTa da saavtomobil o transportiT gadazidul i iqna 7,3 procentiT meti tvirTi vidre gasul i wl is Sesabamis periodSi. ruseTis mimarTul ebiT axal i aviareisebis daniSvnam da saqarTvel os moqal aqeebze ruseTis vizebis gacemis sakiTxis TandaTanobiT daregul irebam xel i Seuwyo saqarTvel os aviakompaniebis mgzavrTbrunvis zrdas mimdinare wel s.

mimdinare wl is I kvartal Si sufsis portidan eqsportirebul i iqna 1,5 milioni tona navTobi, roca gasul i wl is Sesabamis periodSi - 1,2 milioni tona. amave dros foTisa da baTumis sazRvao portebSi gadamuSavda 2,7 milioni tona tvirTi, rac 8,6 procentiT metia vidre gasul wel s. Tumca, seriozul i probl ema arsebobs baTumis portSi navTobiT datvirTul i cisternebis droul damuSavebasTan dakavSirebiT, rac sezonuri faqtorebiTa da navTobis gadatvirTisaTvis saWiro simZl avreebis simcirit aixsneba. Sedegad adgil i aqvs cisternebis mocdenas, rac Tavis mxriv seriozul jarimebTanaa dakavSirebul i. amJamad foTis navsadgurisa da gemTmSenebel i qarxnis teritoriaze mimdinareobs navTobisa da navTobproduqtebis gadasatvirTi terminal is mSenebl oba Sps "foTitransenerjis" mier. terminal i, roml is saproeqto simZl avre Seadgens 4 milioni tona navTobis damuSavebas wel iwadSi, srul i simZl avrit amoqmeddeba mimdinare wl is bol odan.

dReisaTvis qarTul i kompania Sps "saokeano sanaosno kompania" germanul kompania "Columbia Ship Management"-Tan erTad axorciel ebs qarTul i satvirTo fl otis menej ments. sabWoTa kavSiris daSl is Semdeg "saqarTvel os sazRvao sanaosnos" 56 gemi darCa. amJamad gemebis raodenoba 13 Seadgens. 2000 wl is bol odan fl oti iZl eva mogebas, rac miemarTeba sanaosnos val ebis dasafaravad. mimdinare wel s "saokeano sanaosno kompaniam" xel i moawera SeTanxmebas koreul "hi undai mipo

doqiard"-Tan ori 35 aTastoni ani navTobis tankeris mSenebl obis Sesaxeb. axal i tankerebi mwyobrSi Seva 2004 wel s. gemebis mier zRvis dabinZurebis xel is SeSI is Taobaze arsebul i saerTaSoriso konvenciis Tanaxmad erTkorpusiani tankerebi unda Seicval os 2015 wl amde an kidev ufro adre, radgan ormagi korpusis mqone gemebi uzrunvel yofen garemos dacvis Tval sazrisiT ufro met usafrTxoebas zRvaze avariebisa da katastrofebis dros. Sps "saokeano sanaosno kompaniis" gemebis didi nawil i ver akmayofil ebs axal moTxovnebs, amitomac isini saWi roeben Secvl as.

sagadamxdel o bal ansi

cxril i 2.2: saqarTvel os sagadamxdel o bal ansi, 1995-2001 ww. (milioni aSS dol ari)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
mimdinare angariSi	-363,4	-295,3	-499,1	-416,5	-197,4	-268,9	-211,4
savaWro bal ansi	-421,6	-313,2	-675,1	-760,4	-533,8	-511,5	-549,4
eqsporti	289,5	372,3	377,2	300	329,5	459	496,1
importi	-711,1	-685,6	-1052,3	-1060,4	-863,4	-970,4	-1045
momsaxureba	4,9	4,3	-147,8	-55,2	-3,9	-9,8	77,1
eqsporti	110,5	98	167,9	289,9	216,7	206,2	313,9
importi	-105,6	-93,6	-315,7	-345,1	-220,6	-216	-236,8
Semosavl ebi	-60,6	-70,4	127,4	190,8	146,9	117,5	32,4
krediti	4	5,5	186,6	243,3	211,4	178,5	97,8
debeti	-64,6	-76	-59,2	-52,4	-64,4	-61,1	-65,4
mimdinare transfer tebi	113,9	84,1	196,3	208,3	193,4	134,9	228,5
krediti	113,9	84,1	205,3	220,1	228,7	163,6	246,5
debeti	0	0	-9	-11,8	-35,3	-28,3	-18
kapital isa da finansuri angariSi	210,2	323,6	378,5	421,4	336,8	66,5	237,7
pirdapiri ucxouri investiciebi	---	---	242,5	265,3	158,7	131,7	109,9
saportfel o investiciebi	0	0	2,4	0	0	2,7	---
sxva investiciebi	210,2	276,9	154	120,2	154,7	-83,2	179,9
sarezervo aqtivebi	-40,6	-0,5	-14	42	30,4	20	-46,9
wmi nda Secdomebi da gamotovebebi	112,5	-27,7	120,5	5	-169,8	202,4	-26,3

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

Seni Svna: saqarTvel os sagareo vaWrobis amsaxvel i monacemebi Seicavs araregistrirebul i vaWrobis Sefasebas.

mimdinare angariSis bal ansi mniSvnel ovnad gaumj obesda 2001 wel s. wina wel Tan SedarebiT defici ti Semcir da mSp-Tan mimarTebaSi 8,8 procentidan 6,6 procentamde. 2001 wl is I kvartal Si warmoebis dabal ma donem da Turqetis finansurma krizisma uaryofiti zegavl ena iqonia sagadamxdel o bal ansze wl is dasawyisSi, Tumca mimdinare transferte bisa da momsaxurebis eqsportis zrdam 2001 wel s xel i Seuwyo mimdinare angariSis defici tis Semcirebas. momsaxurebis eqsportma miaRwia yvel aze maRal maCvene bel s 1995 wl idan. gansakuTrebiT gaizar da saeqsporto Semosavl ebi satransporto da satel ekomunikacio momsaxurebidan. rac Seexeba turistul bizness, turistebisa da vizitorebis mier gaweul ma xarjebma saqarTvel oSi saqonl isa da momsaxurebis Sesyidvaze daaxl oebi T 667 mil i oni l ari Seadgina, rac mSp-s 10 procents Seadgens. gasul wel s eqspl uataciaSi Sevida da ganaxl da 91 axal i sastumro 1151 nomriT, Tumca ucxoel i turistebis raodenoba

saqarTvel oSi mcirdeba, rac dakavSirebul ia mZime kriminogenur situaci asa da pol itikur arastabil urobasTan, rogorc saqarTvel oSi, ise mTel kavkasiis regionSi.

pirdapiri ucxouri investiciebis mocul oba saqarTvel oSi kvl av mcirdeba. 2001 wel s man Seadgina 109,8 milioni dol ari, rac yvel aze dabal i maCvenebl ia 1997 wl is Semdeg. ucxouri investiciebis dabandebis ZiriTadi sferoebia: energoseqtori, transporti da tel ekomunikaciebi, sastumroebi. pirdapiri ucxouri investiciebis Sefardeba mSp-sTan Seadgens 3,4 procentis, rac mniSvnel ovnad CamorCeba central uri evropisa da bal tiis qveynebis anal ogiur maCvenebl ebs. saqarTvel oSi ganxorciel ebul i saportfel o investiciebis mocul obac Zal ian mcirea. qveynis susti sainvisticio maxasiaTebel ebi, rac mTl ianad qveyanaSi Seqmnil arasaxarbiel o ekonomikur garemos asaxavs, moiTxovs aqtiuri RonisZiebebis gatarebas misi gaumj obesebi saTvis.

sagadamxdel o bal ansis kapital isa da finansuri angariSis mdgomareba kvl av rTul ia. mimdinare angariSis bal ansis mudmivma deficitma saqarTvel o wminde moval e qveyanad aqcia. mcire ucxouri investiciebisa da val ebis momsaxurebis seriozul i val debul ebebis arsebobis pirobebSi mimdinare angariSis deficitis dafarvis ZiriTad wyaroebad rCeba sagareo sesxebi da grantebi, agreTve savaWro kreditebi. 2001 wl is pozitiur tendenciad SeiZl eba CaiTval os qveynis saerTaSoriso rezervebis zrda, romel mac 2001 wl is bol os 159,3 milioni aSS dol ari Seadgina, maSin roca 2000 wl is bol os mxol od 109 milioni aSS dol ari iyo.

amJamindel ma mZime ekonomikurma mdgomareobam aiZul a qveynis bevri moqal aqe daetovebina samSobl o. maTi didi nawil i dResac ruseTSi imyofeba. bevri qarTvel i oj axis wevrebTan erTad midis emigraciaSi, xol o zogierTi ucxoETis moqal aqebasac Rebul obs. ruseTis mier savizo rejimis SemoRebam 2000 wl is bol os gaarTul a am qveyanaSi myofi qarTvel ebis kavSiri maTi oj axis wevrebTan, SezRuda moqal aqeebis momosvl a da Seamcira im transfertebis odenoba, rasac migrantebi saqarTvel oSi agzavnian.

cxrili 2.3: qarTvel migrantTa transfertebi ucxoETidan 1999, 2000, 2001 wl ebi
(milioni aSS dol ari)

	1999	2000	2001
moqal evadiani periodiT ucxoETSi momuSave migrantTa transfertebi	211,4	178,5	94,3
grZel vadiani periodiT ucxoETSi momuSave migrantTa transfertebi	149,5	94,9	87,1

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti
E

sagareo val i

2002 wl is 31 martisaTvis saqarTvel os sagareo val ma Seadgina 1 602 milioni dol ari (3 548 milioni l ari). gasul i wl is bol osTan SedarebiT sagareo val i mxol od 11 milioni dol ariT gaizarda. Tumca, erovnul i val utis aSS dol aris mimarT gaufasurebis gamo, saqarTvel os sagareo val i l arebSi gaizarda 269 milioni l ariT. gasaTval isiwnebel ia, rom erovnul i val utis gaufasureba zrdis sagareo

val is momsaxurebisaTvis saWiro xarj ebs erovnul val utaSi. Tumca gasaTval iswinebel ia isic, rom aSS dol aris gacvl iTi kursis mkveTri Semcireba sxva ZiriTadi val utebis mimarT (aSS dol ari 6 procentiT gaufasurda evros mimarT mimdinare wl is april idan) amyarebs l aris gacvl iT kurssac.

saqarTvel om ukve miaRwia ormxriv SeTanxmebas sagareo val is restruqturizaciis Sesaxeb "parizis kl ubis" yvel a oficial ur kreditor qveyanasTan. Tumca, urTierTobebi zogierT sxva kreditorebTan j er-j erobiT gaurkvevel ia. gansakuTrebiT probl ematuria SeTanxmehis miRweva saqarTvel os yvel aze msxvil kreditor qveyanasTan _ TurqmeneTTan, romel ic j er-j erobiT ar eTanxmeba "parizis kl ubis" mier Semotavazebul pirobebs. qarTul i mxare kvl av agrZel ebs TurqmeneTis val is momsaxurebas. am mizniT mimdinare wel s saqarTvel os finansTa saministro apirebs daafinansos val is ZiriTadi nawil isa da procentis gadaxda TurqmeneTisaTvis su-25 tipis TviTmfrinavebis SekeTebisa da axal i TviTmfrinavebis mSenebl obis, agreTve sxva saqonl is miwodebis gziT.

Tavi mesame. saxel mwifo finansebi

2002 wl is saxel mwifo biujetis kanonis Tanaxmad pirveli kvartl is Semosavl ebs 216 milioni larisTvis unda mieRwia, rac wliuri saprognozo maCvenebl is 23 procentia. faqtiurma Semosavl ebma grantebis CaTvl iT 200,1 milioni lari (gegmis 92 procenti) Seadgina. saxel mwifo biujetis faqtiuri xarjebi 229,8 milioni lari iyo, rac wina wl is Sesabamisi periodis xarjebis 47 procentiT aRemateba. xarjebis ZiriTadi el ementebia social uri uzrunvel yofa, val is momsaxureba da saxel mwifos marTva.

saxel mwifo biujetis Semosavl ebi

2002 wl is saxel mwifo biujeti iTval iswinebs 928 milion lars Semosavl ebis nawil Si. wliuri gegmis 23,3 procenti wl is pirvel kvartal Si unda yofil iyo miRebul i. Tumca mTavrobis mol odini mxol od 92 procentiT gamarTl da. saxel mwifom miRo 200,1 milioni lari nacvl ad dagegmil i 216,8 milionisa. 16 milioni laris danakl isi sagadasaxado Semosavl ebze da arasrul ad miRebul ucxour grantebze modis. saxel mwifo biujetis Semosavl ebis ZiriTadi maCvenebl ebi moyvanil ia qvemoT cxril Si 3.1

cxril i 3.1: saxel mwifo biujetis Semosavl ebi, 2002 w. I kv.

(milioni lari)

	wliuri gegma	pirveli kvartl is gegma	pirveli kvartl is gegmis wli iur gegmaSi	pirveli kvartl is faqtiuri Semosavl ebi	gegmis Sesrul eba	pirveli kvartl is faqtiuri Semosavl ebi wliur gegmasTan mi marTebaSi
sul Semosavl ebi da grantebi	928,6	216,8	23,3	200,1	92,3	21,5
sul Semosavl ebi	851,1	205,8	24,2	198,8	96,6	23,4
sagadasaxado Semosvl ebi	771,3	163,9	21,2	156,6	95,5	20,3
arasagadasaxado Semosvl ebi	79,1	41,7	52,7	42,1	101,0	53,2
special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebi (central uri biujetid an transfer tebis gareSe)	198,3	43,6	22,0	41,4	95,0	20,9
grantebi	77,5	11,0	14,2	1,4	12,5	1,8

wyaro: sem-is gamoTvl ebi finansTa saministros monacemebze dayrdnobi T.

saxel mwifo biujetis mTl iani 200,1 milioni laris Semosavl ebidan 78 procenti sagadasaxado Semosavl ebia. sagadasaxado Semosavl ebis gegma 96 procentiT Sesrul da. 42,1 milioni laris arasagadasaxado Semosavl ebma mTl iani Semosavl ebis 21 procenti Seadgina – 1,4 milioni laris grantebma ki 0,7 procenti. saxel mwifo special uri fondebis Semosavl ebma, roml ebic ZiriTadad zemoT moyvanil sagadasaxado Semosavl ebSi Sedis, mTl iani Semosavl ebis 20 procenti Seadgina. am maCvenebl is mixedviT gegma 95 procentiT Sesrul da.

cxrili 3.2: central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi, 2002 w. I kv.
(milioni lari)

	wl iuri gegma	pirveli kvartlis gegma	pirveli kvartlis gegmis wili wliur gegmaSi	pirveli kvartlis faqturi Semosavl ebi	gegmis Sesrul eba	pirveli kvartlis faqturi Semosavl ebi wliur gegmasTan mi marTebaSi
central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi	573,7	120,461	21,0	115,3	95,7	20,1
saSemosavl o gadasaxadi	19,9	4,3	21,4	3,7	86,8	18,6
mogebis gadasaxadi	9,6	2,1	21,9	1,6	76,2	16,7
dRg	374,8	78,3	20,9	77,3	98,7	20,6
<i>adgil obrivi</i>	203,5	43,1	21,2	44,1	102,3	21,7
<i>importi</i>	171,3	35,2	20,5	33,2	94,3	19,4
aqcizi	104,7	21,9	20,9	20,8	95,0	19,9
<i>adgil obrivi</i>	27,1	5,8	21,4	5,5	94,8	20,3
<i>importi</i>	77,6	16,1	20,7	15,3	95,0	19,7
sabaJo gadasaxadi	59,2	12,7	21,5	10,5	82,7	17,7
sxva gadasaxadebi	5,5	1,2	21,8	1,4	116,7	25,5
1%social uri gadasaxadi	5,5	1,2	21,8	1,4	116,7	25,5

wyaro: sem-is gamoTvl ebi finansTa saminstros monacemebze dayrdnobi T.

central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi wina wel Tan SedarebiT 10 procentiT maRal i iyo. es monacemi zustad ar Seesabameba wina wl is monacems radganac 1 procentiani social uri gadasaxadi romelic adre dasaqmehis fondSi midioda, 2002 wel s central uri biuj etis Semosavl is wyaroa. Tumca am wyarodan miRebul i Semosavl ebi ar aris mniSvel ovani da cvl il ebebis gaTval iswinebiT zrda 9 procentis Seadgens. **pirdapiri gadasaxadebis** amoReba mniSvel ovnad CamorCeba gegmur maCvenebl ebs. **mogebis gadasaxadidan** miRebul i 1,4 milioni lari gegmas 24 procentiT CamorCeba, xolo fizikuri pirebis **saSemosavl o gadasaxadis** xaziT miRebul i 3,7 milioni lari saprognozo maCvenebl is 86 procentia. unda aRiniSnos rom mniSvel ovani CamorCena gegmasTan mimarTebaSi ar aris aucil ebel i ekonomikaSi uaryofiT cvl il ebebs asaxavdes. wina wl is monacemebTan Sedareba aCvenebs rom saSemosavl o gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebi ar Sevl il a xolo mogebis gadasaxadis amoReba 4 procentiT gaumj obesda.

arapirdapiri gadasaxadebis amoReba mniSvel ovnad gaumj obesda wina wel Tan SedarebiT. **dRg**-dan miRebul i Semosavl ebi 9,3 procentiT maRal i iyo 2001 wl is pirveli kvartal Tan SedarebiT, xolo **aqcizis** amoReba 13,7 procentiT gaumj obesda. dRg-s Semosavl ebi zrda importze ufro maRalia vidre adgil obriv produqciaze, Sesabamisad 16,5 da 4,5 procenti. mTavrobis dawesebul i gegmebi arapirdapiri gadasaxadebisTvis bevrad ukeTasad Sesrul da pirdapir gadasaxadebTan SedarebiT. dRg-dan miRebul i 77 milioni lari saprognozo maCvenebl s mxol od 1,3 procentiT CamorCeba. aqedan 44 milioni lari adgil obriv produqciaze modis (gegmis 102 procenti) xolo 33 milioni lari - importze (gegmis 94 procenti). central urma biuj etma 20,8 milioni lari miRo aqcizuri Semosavl ebidan. aq gegma 95 procentiT

Sesrul da rogorc adgil obriv aqcizur saqonel ze, aseve importze. sabaJo gadasaxadidan miRebul i Semosavl ebi ar eTanxmeba arapirdapiri gadasaxadebis mTI ian suraTs. wina wel Tan SedarebiT sabaJo gadasaxadis amoReba ar gaumj obesda mimdinare gegma ki mxol od 83 procentiT Sesrul da. rogorc zemoT aRvniSneT dRgs da aqcizis administrireba mniSvel ovnad gaumj obesda wina wel Tan SedarebiT da gegmis Sesrul ebac ukeTesi iyo. aseTi Seusabamoba asaxavs biujetis Sedgenis procesis nakl ovanebebs an sabaJo operaciebis marTvaSi arsebul probl emebs.

2001 wel s sabaJoze registrirebul i iyo 701 milioni aSS dol aris importi. aqedan 269 milioni dol aris importi ganTavisuflebul i iyo gadasaxadebisgan xolo 197 milioni dol aris importi SeRavaTiani ganakveTiT daibegra. sabol ood mTI iani importis mxol od 32 procenti daibegra sruli ganakveTiT. sabaJo darRvebis winaaRmdeg mimarTuli kanonis aRsrul ebis RonisZiebebis masStabi araadeqvaturad gveCveneba. sabaJo kanonmdebl obis darRvebis 427 gamovlenili SemTxveidan saxel mwifom miRo mxol od 301 aTasi lari. iTvleba rom am sferoSi kanonis aRsrul ebis RonisZiebebisTvis bevrad meti potencial i arsebobs, magram saxel mwifo ver axerxebes am RonisZiebebis efeqturad gatarebas.

miRebul ma arasagadasaxado Semosavl ebma biujetiT gaTval iswinebul s gadaaWarba. am muxliT Semosul i 42,1 milioni lari gegmiT gaTval iswinebul s 101 procenti iyo. pirveli kvartლის arasagadasaxado Semosavl ebis gegma wl iuri gegmis 52 procentს Seadgenda. aseTi marali maCvenebl is mizezi aris is rom pirvel kvartal Si Cveulebriv erovnul i bankis mogeba biujetSi iricxeba. arasagadasaxado Semosavl ebis detal ebi mocemul ia qvemoT cxril Si 3.3.

cxრილი 3.3: arasagadasaxado Semosavl ebi, 2002 w. I kv.

(milioni lari)

	wl iuri gegma	pirveli kvartლის gegma	pirveli kvartლის gegmis wli iur gegmaSi	pirveli kvartლის faqtiuri Semosavl ebi	gegmis Sesrulleba	pirveli kvartლის faqtiuri Semosavl ebi wl iur gegmasTan mimarTebaSi
arasagadasaxado Semosavl ebi	79,1	41,7	52,7	42,1	101,0	53,2
saxel mwifo kreditის dabruneba	9	1,5	16,7	2,7	180,0	30,0
Semosavl ebi ekonomikuri saqmianobi dan	2	0,5	25,0	0,1	21,8	5,5
administraciul i gadasaxdel ebi	2	0,5	25,0	0,2	46,2	11,6
sxva arasagadasaxado Semosavl ebi	66,1	39,176	59,3	38,995	99,5	59,0

wyaro: sem-is gamoTvl ebi finansTa saminstros monacemebze dayrdnobiT.

erovnul i bankis mogeba CaTvl ilia sxva arasagadasaxado Semosavl ebSi. arasagadasaxado Semosavl ebis meore udidesi komponentia saxel mwifo kreditის dabruneba. gegma am muxlisaTvis 180 procentiT Sesrul da. 2002 wl is dasawyisisaTvis wina wl ebSi saqarTvel os kompaniebze (65 kompania) gacemul i saxel mwifo kreditის saerto mocul obam 155 milioni lari Seadgina. daricxul i

sargebl is da jarimis CaTvl iT gadasaxdel ma Tanxam 208 milioni l ari Seadgina. am Tanxidan saxel mwifos mxol od 16,5 milioni l ari (7,9 procenti) daubruna.

special ur saxel mwifo fondebSi ZiriTadi movl ena iyo 2002 wl is dasawyisSi dasaqmebis fondis gauqmeba. arsebul i fondebis sakuTarma Semosavl ebma 41,4 milioni l ari Seadgina rac gegmiT gaTval iswinebul is 95 procentia. detal uri monacemebi special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebze moyvanil ia qvemoT, cxril Si 3.4.

cxril i 3.4: special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebi, 2002 w. I kv.
(milioni l ari)

	wl iuri gegma	pirvel i kvartl is gegma	pirvel i kvartl is gegmis wl i ur gegmaSi	pirvel i kvartl is faqtiuri Semosavl ebi	gegmis Sesrul eba	pirvel i kvartl is faqtiuri Semosavl ebi wl i ur gegmasTan mimarTebaSi
special uri saxel mwifo fondebis Semosavl ebi (central uri biujetidan transfer tebis gareSe)	198,3	43,6	22,0	41,4	95,0	20,9
gaerTianebul i saxel mwifo social uri uzrunvel yofis fondi	156	34,5	22,1	33,6	97,5	21,5
<i>social urigadasaxadi (damqiravebl is Senatani)</i>	150,6	33,5	22,2	32,2	96,2	21,4
<i>social uri gadasaxadi (daqiravebul is Senatani)</i>	5,4	1,0	17,6	1,3	141,4	24,9
sagzaofondi	42,3	9,1	21,6	7,8	85,4	18,4
<i>aqcizi navTobproduqtebze</i>	15,1	3,3	22,0	3,0	90,8	20,0
<i>sazRvris gadakveTis gadasaxadi</i>	10	1,8	18,5	1,0	52,1	9,6
<i>sxva gadasaxadebi</i>	16,5	3,8	23,2	3,7	96,5	22,4
<i>sxva Semosavl ebi</i>	0,7	0,1	20,0	0,1	90,4	18,1

wyaro: sem-is gamoTvl ebi finansTa saminstros monacemebze dayrdnobiT.

damqiravebl is Senatanebma social uri uzrunvel yofis fondSi gegmis 96 procenti Seadgina. es maCvenebel i ukeTesia saSemosavl o gadasaxadis maCvenebel Tan SedarebiT romel sac msgavsi sagadasaxado baza aqvs. Tumca daqiravebul Ta Senatanebma, romel Ta sagadasaxado baza zustad proporciul ia damqiravebl is Senatanebis sagadasaxado bazisa, gegmis 141 procenti Seadgina. sagzaofondis Semosavl ebma 7,8 milioni l ari Seadgina, rac gegmis 85 procentia. Semosavl ebi sazRvris gadakveTis gadasaxadi dan gansakuTrebiT dabal i iyo (gegmis 52 procenti). Semosavl is sxva wyaroebis CamorCenam gegmasTan mimarTebaSi 10 procentze nakl ebi Seadgina. sazRvris gadakveTis gadasaxadi dawesebul ia satransporto saSual ebebis mier saqarTvel os sazRvris gadakveTaze. am kategoriaSi dabal i Semosavl ebi imis maCvenebel ia, rom saqarTvel om ver SeZl o satranzito potencial is srul ad gamoyeneba.

pirvel kvartal Si mosal odnel i ucxouri grantebis mxol od 12 procenti iqna miRebul i. danakl isma 10 milioni l ari Seadgina. msofi io bankis grantis mxol od 39 procenti iqna miRebul i. sxva grantebidan mosal odnel i iyo 39 milioni l aris

saxel mwifo finansebi

მიზღვა, მაგრამ ფაქტიურმა შემოსავლებმა მოხლოდა 3,9 პროცენტი შედგინა. გრანტების მიზღვა საკრებლოს ოდესის დონორისგან – ევროკავშირისგან – მოსალოდნელია წლის დანართი ნაწილი. ბოლო წლის განმავლობაში საკრებლოს გრანტის სახით ევროკავშირისგან მიიღო 342 მილიონი ევრო.

ცხრილი 3.5: გრანტები, 2002 წლის I კვ.

(მილიონი ლარი)

	წლიური განმარტება	პირველი კვარტლის განმარტება	პირველი კვარტლის განმარტების წლიური განმარტება	პირველი კვარტლის ფაქტიური შემოსავლები	განმარტების შესრულება	პირველი კვარტლის ფაქტიური შემოსავლების წლიური განმარტების მარტება
გრანტები	77,5	11,0	14,2	1,4	12,5	1,8
ევროკავშირის საერთაშორისო პროგრამა	23,4	0,0	0,0	0,0		0,0
ევროკავშირის სპეციალური ფინანსური დახმარების პროგრამა	22,3	0,0	0,0	0,0		0,0
მსოფლიო ბანკის საინვესტიციო პროექტები	10,8	2,7	25,0	1,0	38,7	9,7
სხვა გრანტები	21	8,3	39,5	0,3	3,9	1,6

წყარო: შემოსავლების განმარტების ფინანსთა მინისტროს მონაცემები და რევიზია.

საქართველოს ბიუჯეტის დეფიციტი დაფინანსებამ 29,2 მილიონი ლარი შედგინა. აკედან 25,8 მილიონი ლარი საგარეო წყაროებიდან მოვიდა.

საქართველოს ბიუჯეტის ხარჯები

2002 წლის პირველ კვარტალში საქართველოს ბიუჯეტის ხარჯებმა 229 მილიონი ლარი შედგინა. ეს მაჩვენებელი 48 პროცენტით აღემატება 2001 წლის შესაბამისი პერიოდის საქართველოს ბიუჯეტის ხარჯებს. თუმცა პირველი კვარტლის ფაქტიური ხარჯები ბიუჯეტით გათვალისწინებულ ხარჯების წლიური მოცულობის მოხლოდა 20 პროცენტს შედგინა. მთავრობა იმედოვნებს რომ მომდევნო კვარტლებში ხარჯები გაიზარდება. მსგავსი მოგონებები იყო ბოლო წლის განმავლობაში, როცა პირველი კვარტლის ხარჯები მნიშვნელოვნად აღემატებოდა მომდევნო კვარტლების ხარჯებს. საქართველოს ბიუჯეტის ხარჯები ფუნქციონალური დაფიქსირებულია ქვემოთ ცხრილში 3.6

cxril i 3.6: saxel mwifo biuj etis xarj ebi funqional uri kl asifikaciIT,
2002 w. I kv.
 (milioni lari)

	2002 w. I kv.	2001 w. I kv.	procenti mTli an xarj ebSi	wl iuri zrda
saxel mwifos marTva	42,8	11,1	18,7	385,7
Tavdacva	7,9	3,9	3,4	203,7
kanoniereba da wesrigi	18,0	11,9	7,9	151,7
ganaTleba	7,2	4,7	3,1	153,1
jan dacva	8,3	3,1	3,6	264,1
socuzrunvel yofa	58,2	54,0	25,4	107,8
sabinao meurneoba	1,0	0,6	0,4	170,2
kultura sporti religia	5,6	3,4	2,4	163,2
energetika	11,4	6,1	5,0	188,9
soflis meurneoba	1,2	1,3	0,5	92,6
mSeneboba da wiaRiseulis mopoveba	0,1	0,1	0,0	153,1
transporti da kavSirgabmuloba	8,5	6,7	3,7	127,2
sxva ekonomikuri saqmianoba	0,5	0,3	0,2	152,2
sxva xarj ebi	58,7	47,9	25,6	122,4
sul	229,4	155,1	100,0	147,9

wyaro: sem-is gamoTvl ebi finansTa saminstros monacembze dayrdnobiT.

saxel mwifos xarjebis yvel aze didi moculoba iyo sxva xarjebis muxl iT. am kategoriaSi daixarja 58 milioni lari. wl iurma zrdam 22,4 procenti Seadgina, rac naklebia saSualo wl iur zrdaze. am muxl is xarjebSi Sedis saxel mwifo val ze procentebis gadaxda – 31,5 milioni lari; subsidiebi da mimdinare transferte bi adgil obrivi biuj etebisaTvis – 11,9 milioni lari da sxva saqoneli da momsaxureba – 11,3 milioni lari. xarjebis meore udidesi kategoria iyo social ur uzrunvel yofaze. am muxl Si wl iuri zrda iyo 7,8 procenti rac mniSvel ovdad CamorCeba saSualo 47 procentian zrdas. socialuri uzrunvel yofis muxl iT saxel mwifos saxsrebi Ziritadad daixarja saqonlisa da momsaxuris SeZenaze – 30,9 milioni laris odenobiT da subsidiebsa da mimdinare transferte bze 26,7 milioni laris odenobiT. saxel mwifos marTvaze gaweulma xarjebma mTliani xarjebis 18 procenti Seadgina. aq wl iuri zrda mniSvel ovani iyo, 2002 wl is pirveli kvartl is xarjebma 42 milioni lari Seadgina 2001 wl is Sesabamisi periodis xarjebma ki 18 milioni lari. xel misawvdomi informacia ar gvaZl evs saSual ebas pirveli kvartl is monacembze dayrdnobiT gavakeToT raime daskvna zrdis mizezebis Sesaxeb. xarjebma sxva funqional ur kategoriebSi mTliani xarjebis 10 procentze naklebi Seadgina. wl iuri zrda yvel a kategoriaSi, garda soflis meurneobisa da sabinao uzrunvel yofisa, saSual oze maRal i iyo.

saxel mwifo biuj etis xarj ebi ekonomikuri kl asifikaciIT moyvanilia qvemoT cxril Si 3.7.

cxრილი 3.7: saxel mwifo biuj etis xarjebi ekonomikuri კლასიფიკაციით
(მილიონი ლარი)

	2002 w. I kv.	procenti მტიანი xარjებში	2001 w. I kv.	wლიური ზრდა
სულ xარjები	229,4	100,0	155,1	147,9
სრომის ანაზრაუება	19,2	8,4	11,6	165,0
მივლინებები	1,4	0,6	2,9	47,7
სოციალური სენატანები	4,4	1,9	0,8	518,4
სხვა საკონელი და მომსახურება	56,9	24,8	46,0	123,6
პროცენტების გადახდა	31,5	13,7	31,1	101,4
სუბსიდიები და მიმდინარე ტრანსფერტები	68,1	29,7	46,9	145,3
კაპიტალური xარjები	9,5	4,1	7,1	134,6
პროგრამული xარjები	6,5	2,8	1,9	349,4
ვმინდა დაკრედიტება	31,9	13,9	6,8	470,6

წყარო: სემის გამოქვეყნებული ფინანსთა სამინისტროს მონაცემები და რეგისტრები.

სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების 29 პროცენტი სუბსიდიებსა და მიმდინარე ტრანსფერტებზე მოდის. ეს მაჩვენებელი 45 პროცენტით აღემატება წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელს. ტრანსფერტები ზირითად სოციალური ხასიათისა და გეგმიური ბიუჯეტებისათვის და სპეციალური სახელმწიფო ფონდებისთვის. მთლიანად 11 მილიონი ლარი დაიხარჯა ენერჯეტიკის სექტორის სუბსიდიებისათვის. 56 მილიონი ლარი დაიხარჯა სხვა საკონელი და მომსახურების სექტორზე. ამ ტანხის ნახევარი დაიხარჯა სოციალური უზრუნველყოფის მიზნებისთვის. წლიური ზრდა ამ კატეგორიაში სასულიერო დაბალი იყო. სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების 13,9 პროცენტი ვმინდა დაკრედიტების კატეგორიაში დაიხარჯა საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციების დაფინანსებულ პროგრამებზე. პროცენტების გადახდამ სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების 13,7 პროცენტი შეადგინა. აკედან 13,8 მილიონი ლარი საგარეო ვალის მომსახურებაზე დაიხარჯა, 17,7 მილიონი ლარი კი სასაინაო ვალის მომსახურებაზე. სახელმწიფოს მიერ დაკრედიტებული ტახელმწიფო ფაზებზე 19,2 მილიონი ლარი დაიხარჯა, რაც 65 პროცენტით აღემატება წინა წლის მაჩვენებელს. მთლიანად სახელმწიფოს, როგორც დაკრედიტების სოციალური სენატანები წლის განმავლობაში 518 პროცენტით გაიზარდა. ეს ასახავს იმ ფაქტს, რომ სახელმწიფო ყოველთვის არ იხდის გადახდილი ტახელმწიფო ფაზის შესაბამის სოციალურ სენატანებს.

Tavi meoTxe. ful i da finansebi

ful ad sakredi to instrumentebi

2002 wl is biuj etis kanonis Sesabamisad biuj etis deficitis adgil obrivi wyaroebidan dafinansebisatvis dadgenilia Semdegi parametrebi: 30 milioni lari saqarTvel os erovnul i bankis (seb) wmindakrediteba, 20 milioni lari – saxazino val debul ebebis (sv) ganTavseba. amastan erTad, biuj etis deficitis seb-is pirdapiri dakreditebidan saxazino val debul ebebis ganTavsebit dafinansebaze gadasvl a erovnul i bankis da finansTa saministros erTobl iv amocanas warmoadgens. 2002 wels saqarTvel os finansTa saministros mier dagegmilia 237 dRiani sv-is gamosveba.

saxazino val debul ebebis moqmedi meoradi bazris ganvitareba da pirveladi bazris strukturis Semdgomi gafarToeba 2002 wl is prioritetul amocanas warmoadgens. unda arinisnos, rom seb-is da finansTa saministros (fs) erToblivi Ronisziebi sv-s mimarT investorTa interesis asamarlebl ad warmatebuli iyo. mnisvnelovani cvl il ebebi pirveladi bazris diversifikaciis mimarTul ebitac moxda. 2002 wl is maisSi arasabanko investorTa wilma pirvelad bazarze 73 procenti Seadgina, maSin rodesac gasuli wl is maisSi es ricxvi mxolod 8 procenti iyo. magram sv-s bazarze kidev arsebobs rigi probl emebi, romlebic TandaTanobit gadawyvetas moitxovs.

meoradi bazris garigebebis Semosavlis dabegvris sakiTxi isev dRis wesrigSi rCeba. sv-is bazarze arsebobs sxvadasxva riski, romelic ganpirobebulia politiki sirtul ebit, saxel mwifo finansebis sisustit da korufciis marali doniT. arnisnul pirobebsi meoradi bazris garigebebis Semosavlis 20-porcentiani dabegvra gaumarTlebl ad maralia. es faqtori agreTve aferxebis meoradi bazris ganvitarebas, radgan arsebuli riskebis fonze dabegvris marali procenti investorTa interesis amcirebs. amdenad, mizanSewonili iqneboda sagadasaxado kodeqsSi Sesabamisi cvl il ebis Setana saprocento ganakvetis Sesamcirebl ad.

arsebuli sainvesticio riski aseve axdens gavl enas pirvelad bazarze. bol o periodis praqtika givcvenebs, rom investorebi upiratesobas mokl evadian instrumentebs aniweben. saxazino val debul ebebis emisia xdeba 28 dRidan 182 dRemdevadianobit, magram 140 da 182 dRian saxazino val debul ebebze naklebi moTxovna fiqsirdeba. qvemoT moyvanili cxrili givcvenebs, rom moTxovna umnisvnel od meti an naklebi iyo, vidre emisii mTliani Tanxa.

cxრილი 4.1: 140 და 182 დრიანი საჯარო ვალდებულებების აუქციონების შედეგები

ვადიანობა	ემისიის თარიღი	ემისიის მოცულობა	მოქონა	წლიური საპროცენტო განაკვეთი (%)
140	12.12.01	3 000 000	3 137 400	36,40
140	19.12.01	1 000 000	1 131 000	32,00
140	27.02.02	1 000 000	819 000	81,40
182	19.09.01	500 000	500 000	57,99
182	03.10.01	1 200 000	1 413 000	44,00
182	17.10.01	1 200 000	603 700	53,99
182	31.10.01	1 300 000	298 500	59,96
182	14.11.01	1 500 000	1 550 800	36,00
182	21.11.01	4 200 000	4 126 600	38,22
182	28.11.01	1 500 000	1 253 000	37,58
182	05.12.01	3 000 000	3 349 700	36,00
		სულ 19 400 000	სულ 18 182 700	

წყარო: საკრედიტო ორგანიზაციის ბანკი

გრძელვადიანი სვის გამოყენება დაკავშირებულია რისკებისა, რომლებიც მართული იქნება ამ ინსტრუმენტის პოპულარიზაციის პოტენციურ ინვესტორთა სრულყოფილი მნიშვნელობის აკვირებით და მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის მართული რისკების შედეგად. მოსახლეობის დანაზოგები შეიძლება ფართოდ გამოყენებული იყოს სვის დაბანდებას, მაგრამ ამის მართული მოსახლეობის დაბანდება და გამოყენება.

ბიუჯეტის შედგენასთან დაკავშირებული პრობლემები სრულყოფილი უწყისი მომდევნო ემისიების მოცულობის და გრაფიკის დადგენას. მისი განმავლობაში საგადასახადო შემოსავლების არარსებობის განპირობების ხაზის ანგარიშის განხილვის შემთხვევაში აკუმულირება მოხდება მისი ბოლო რიცხვების. ამის გამო ბიუჯეტის შემოსავლის და სისადასაყრდენი ბიუჯეტის შევსების უზრუნველყოფის პროგნოზირება პრობლემური იქნება. სიტუაციის მართული ემისიის ფაქტი, რომელიც ვეყანასი არ არსებობს ბიუჯეტის შემოსავლის, ხარჯების და დაფინანსების რეალური პროგნოზირების მექანიზმი. ამ პრობლემების პოტენციურ ინვესტორებს არ აკვთავსა სასადასაყრდენი გამოიმუშაოს გრძელვადიანი საინვესტიციო სტრატეგია, რაც მისი მხრივ სვის ბაზრის განვითარებას აფერხებს. ამ პრობლემის გადაწყვეტის მიზანშეწონილი იქნებოდა ბიუჯეტის დაგეგმვისა და პროგნოზირების მართული მეტოდოლოგიის შემუშავება.

2002 წლის პირველ კვარტალში გაცემული იყო მხოლოდ ორი ომბარდული კრედიტი 1,3 მილიონი ლარის საერთო ოდენობით, რაც 2001 წლის განმავლობაში გაცემული კრედიტების რამდენობაა. ეს იმის მნიშვნელობაა, რომ კომერციული ბანკები უკვე ძლიერ გამოყენებულ სვის მოკლევადიანი ლიკვიდობის კლიენტთა მოზიდვის სასადასაყრდენი. ამ ფაქტის ტენდენციად არიანება მეტად ნაადრევი იქნებოდა, თუმცა ეს სვის ბაზრის შემდგომი განვითარების იმედს გვაძლევს.

cxrili 4.2: I oamarduli kreditibi, 2002 w.

Tariri	garigebebis moculoba (lari)	vadianoba	wliuri saprocento ganakveti (procenti)
29.03.2002	650,058	7	57,40
05.04.2002	654,504	7	45,35

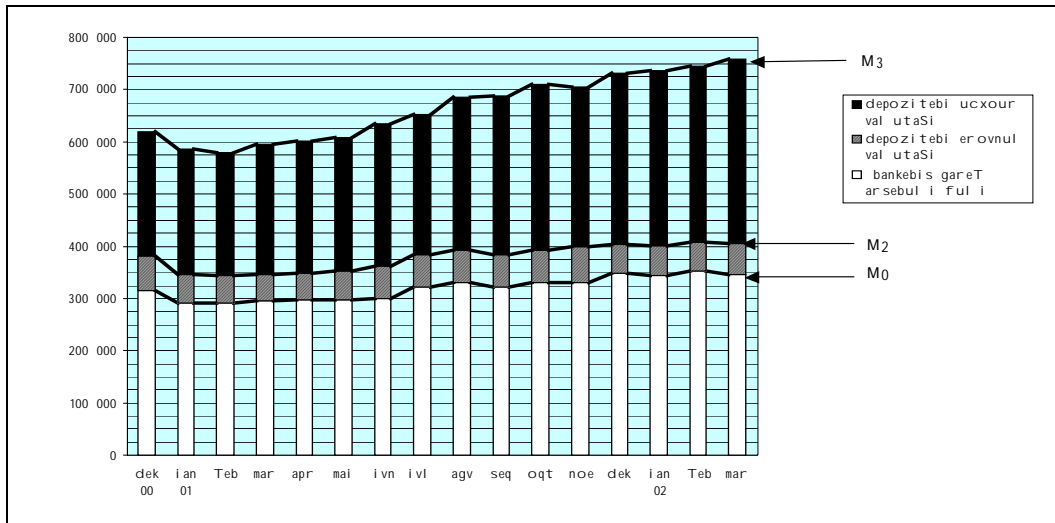
wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

ful is miwodeba

2002 wl is ful ad-sakredito politika wliuri inflaciis 4-6 procentis farglebSi Senarcunebaze aris orientirebuli. amisaTvis seb-i gaagrZel ebs mkacri ful ad-sakredito politikis gatarebas. fiskaluri probl emebis, warmoebis seqtoris nel i tempiT ganvitarebisa da importze orientirebul i ekonomikis pirobebSi, ful is miwodebaze mkacri kontrol is ganxorციl eba ful is inflaciuri emisiebis Tavidan acil ebis erTaderTi gzaa. mTavrobis pirdapiri dakrediteba TandaTan sv-is emisiidan miRebul i saxsrebiT unda Seicval os. 2002 wl is biuj etis Sesaxeb kanoni mTavrobis wmindა dafinasebas 30 milioni laris farglebSi iTval iswinebs. mimdenare wl is dasasruls seb-is wmindა saerTasorisო rezervebi 1.05 Tvis importis dasafinasebl ad sakmaris Tanxas unda Seadgendes. M1-s sarezervo ful is maCvenebel i mSp-s 12,5 procentis unda Seadgendes, M3 ki – 19 procentis.

2002 wl is martis bol osaTvis seb-is saerTasorisო rezervebi saqonl is da momsaxurebis 6.2 kviris importis dafinasebas Seesabameboda, rac dadgenil i parametrebis farglebSi iyo (ssd-is monacemebi). wmindა saerTasorisო rezervebis zrda ufro Cqari iyo vidre es dagegmil i iyo da mas mohyva M1-s zrdis SedarebiT maRali tempi (7 procentiT 2002 wl is pirvel kvartal Si), maSin rodesac es maCvenebel i wina wl ebis pirvel kvartal Si ecemodan umniSnel ovnad izrdeboda. rogorc qvemoT moyvanil i naxati gviCvenebs, 2002 wl is pirvel kvartal Si M3 farTo ful i ucxour val utasi denominirebul i depozitebis xarjze gaizarda. 2001 wl is martTan SedarebiT depozitebi ucxour val utasi mniSnel ovnad (40,5 procentiT) gaizarda. SeiZl eba vivaraudoT, rom erTi wl is ganmavl obaSi mimoqcevaSi myofi ful is nawil ma sabanko seqtorSi gadainacvl a. amave dros erovnul i val utis mimoqcevaSi SezRudul i raodenobiT gamoSvebam ganapiroba larebSi denominirebul i depozitebis SedarebiT dabal i zrda (19 procentiT 2001 wl is martidan).

max. 4.1: ful is miwodeba, 1999 w. dekemberi - 2002 w. marti

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobi T.

erovnul i val utis mimoqcevaSi gaSvebis mkacri kontrol isa da amave dros ucxouri val utis araregistrirebul i nakadebis pirobebSi depozitebisa da mTl iani ekonomikis dol arizaciis procesis gagrZel eba gardauval ia. erovnul i val utis kreditunarianobis done kvl avac dabal ia, rac qarTul i sabanko sistemisa da mTl ianobaSi, saqarTvel os ekonomikisaTvis, erT-erT udides probl emas warmoadgens. pol itikuri, ekonomikuri da istoriul i mizezebis gamo, am probl emas permanentul i xasiaTi mieca da axl o momaval Si gamosworebis perspeqtiva metad sustia. amasTan unda aRiniSnos, rom ucxouri val utis nakadebi saqarTvel oSi ufro nakl ebia, vidre SeiZl eboda yofil iyo. amis mizezia msopl io ekonomikis stagnacia da SedarebiT dabal i moTxovna qarTul saqonel ze da momsaxurebaze Turqetis mxridan.

cxrili 4.2: monetarul i koeficientebi

	2001							2002		
	ivn	ivl	agv	seq	oqt	noe	deq	ian	Teb	mar
dol arizaciis koeficienti %	81,5	81,5	82,6	82,9	83,9	82,0	85,7	85,6	86,0	85,5
ful is mul tipl ikatori (M2)	0,95	0,95	0,94	0,95	0,95	0,95	0,94	0,93	0,94	0,94
ful is mul tipl ikatori (M3)	1,66	1,57	1,65	1,70	1,71	1,68	1,70	1,70	1,71	1,75

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobi T.

ekonomikis dol arizaciis procesma gamoiwvia sesxebis dol arizaciis donis zrda. 1997 wel s, arasamTavrobo organizaciebsa da kerZo kompaniebze l arebSi gacemul i sesxebis wil i 60,9 procentis Seadgenda, xol o 2002 wl is pirvel kvartal Si igi 27 procentamde daeca (ssd-s monacemebi). amgvari tendencia dauvel s xdis bankebis l aris gacvl iTi kursis krizisis SemTxvevaSi da ufro metad amwvebis vadagadacil ebul i da cudi sesxebisa da arasakmarisi l ikvidurobis probl emas (ix. qveTavi "sabanko seqtori").

Si da inflacia

cxrili 4.3: samomxmarebl o fasebis indeqsi da inflacia
(2000 wl is dekemberi=100)

	sfi	Inflacia (wina Tvestan Sedarebit %)
2001 ian	100.70	0.70
Teb	101.30	0.60
mar	101.30	0.00
apr	102.32	1.00
mai	101.29	-1.00
ivn	100.89	-0.40
ivi	100.18	-0.70
agv	100.48	0.30
seq	99.88	-0.60
oqt	100.58	0.70
noe	101.99	1,40
deq	103.42	1,40
2002 ian	135.44	2.0
Teb	137,02	1,20
mar	137,53	0,40
apr	140,00	1,80

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

ssf-s siRaribis daZl evis da ekonomikuri zrdis programis mixedviT qveyanaSi inflaciis dabal i donis SenarCuneba 2002 wl is ful ad-sakredito politikis ZiriTad miznad aris miCneuli. Tumca 2002 wl is oTxi Tvis inflaciis maCvenebel i ufro maRali iyo, vidre es programis parametrebit iyo dadgenili. oTxi Tvis jamuri maCvenebel i 5,4 procentis Seadgenda, maSin rodesac wliuri gegmuri infalcia 4-6 procentis farglebSi iyo dadgenili, rac saSual oTviur 0,42 procentis niSnavs. ssd-s monacemebis mixedviT 2002 wl is oTxi Tvis ganmavl obaSi saSual o inflaciis done 0,55 procentis toli iyo. vinaidan inflaciis done saqarTvel oSi damokidebul ia l aris gacvliT nominal ur kursze, SeiZleba iTqvas, rom 2001 wl is bol osa da 2002 wl is dasawyisSi l aris deval vaciam gamoiwvia inflaciis Sedarebit swrafi zrda. ssd inflaciis mizezad aseve xil ze da bostneul ze fasebis sezonur zrdas asaxel ebs. ssd-s mier aRricxuli samomxmarebl o kal aTa Seicavs 269 erTeuls, Tumca samomxmarebl o fasebis dones ZiriTadad soflis meurneobis produqtebis da energomatarebel ebis fasebi ganapiroebes.

sabanko seqtori

bol o wlebis ganmavl obaSi saqarTvel os sabanko sistemis reformaSi garkveuli progresi iyo miRweuli. 1994 wels saqarTvel oSi 228 licenziirebuli komerciuli banki arsebobda, xolo mimdinare wl is maisSi komerciuli bankebis raodenoba ucxouri bankebis 2 filialTan erTad 28-s Seadgenda. amJamad 10 komerciuli banki fl obs sabanko sistemis aqtivebis 85 procentis, mTliani kapitalis 64 procentis da mTliani mogebis 63 procentis. amave bankebis wili mTliani

val debul ebebSi 93 procents, xol o gacemul sesxebSi 88 procents Seadgens. es statistika sabanko sistemis gamsxvil ebis tendenciaze miuTitebs.

zemoaRniSnul i cvl il ebebis miuxedavad sabanko seqtorSi arsebobs rigi probl emebisa, roml Ta gadasawvetad saWiroa aramarto sistemaSi struqturul i cvl il ebebis gatareba, aramed mTl iani politikuri da ekonomikuri situaciis gaumj obeseba. unda aRiniSnos, rom sabanko sistemisadmi ndoba isev arasakmarisia, bankebSi sesxebis portfel is martvis done kvl av dabal ia, bankebis mier gaweul i saSuamavl o xarjebi ki maRal ia. bankebis angariSsworebis sistema Semdgom ganviTarebas moiTxovs. I likvidurobis donis gazrdis sabazro wyaroebi Zal ze SezRudul ia, xol o garigebebis didi nawil i Crdil ovan seqtorSi xdeba.

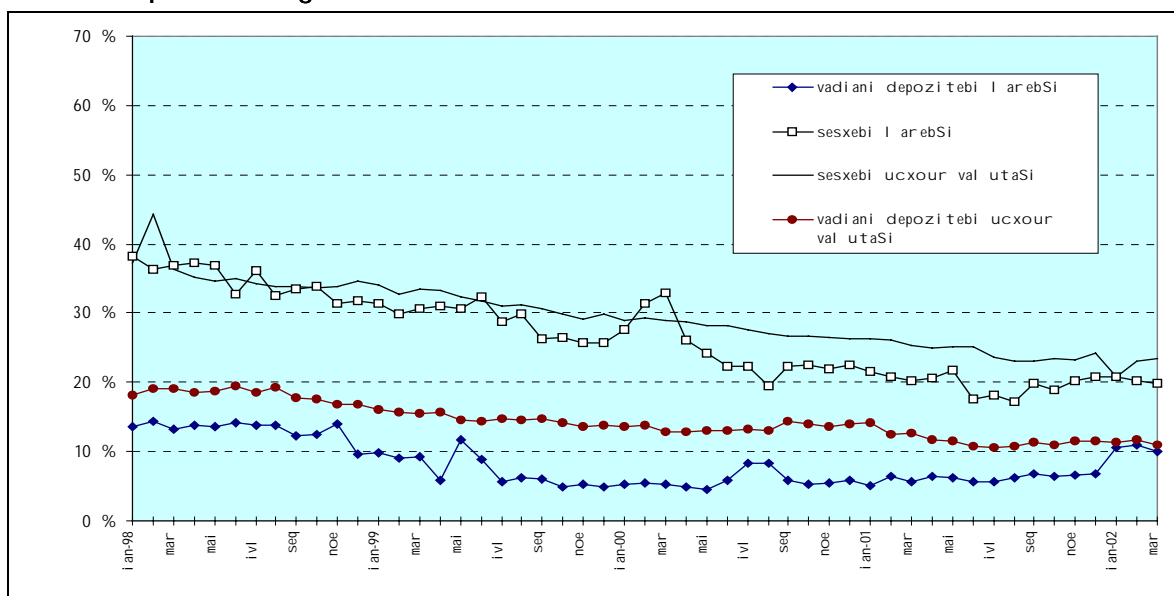
komerciul i bankebis sesxebis udidesi wili vaWrobis dasafinansebl ad gamoiyofa. mrewvel obisa da sofl is meurneobis dafinanseba ki Zal ze dabal ia. seb-is monacemebis Tanaxmad, 2001 wel s vaWrobis wili mTl iani sesxebis portfel Si 70 procents Seadgenda, 2002 wl is martSi am maCvenebel ma 77 procents miaRwia. komerciul i bankebi umetes wil ad importis operaciebs afinanseben, rac sabanko aqtivebis dol arizaciasa da saval uto riskis zrdas uwyobs xel s. amave dros, mrewvel obis dakreditebis wili TandaTan mcirdeba. Tu 2001 wel s mrewvel obaze gacemul i sesxebi 20 procents Seadgenda, 2002 wel s maTi wili mTl ian dakreditebaSi 16 procentamde Semcirde. vaWrobis da mrewvel obis wili mTl ian mSp-Si daaxl oebiT Tanabaria (12,8 da 13,3 procenti Sesabamisad), magram vaWroba TiTqmis oTxj er met ful ad saxsrebs iRebs sabanko seqtoridan, vidre mrewvel oba. sawarmoebis ZiriTadi saSual ebebi TiTqmis mTl ian ganaxl ebas eqvemdebareba, magram bankebs ar gaaCniaT ZiriTad saSual ebebSi dasabandebel i sakmarisi kapital i. sakredito da saval uto riski, agreTve sawarmoebis gadaxdisuunaroba mrewvel obis dakreditebas seriozul dabrkol ebebs uqmian. bankebi aseve maRal sakredito risks ewevian im faqtoris gamo, rom xSirad sabanko kreditebi ucxour val utaSi gaicema iseT kl ientebze, roml ebsac ar gaaCniaT mudmivi Semosaval i ucxour val utaSi. bankebis sakredito xazebiT mozidul i saxsrebi ucxour val utaSi denominirebul ia da Semdgom es saxsrebi sesxad gaicema mcire sawarmoebze, romel Ta saqmianobidan miRebul i Semosaval i l arebSi aisaxeba. bankebis, rogorc mrewvel obis da sofl is meurneobis kreditorebis, rol is asamaRl ebl ad saWiroa saxsrebi mozidva araregistrirebul i seqtoridan sabanko seqtorSi, Tumca es Zal ze rTul i amocanaa im qveyanisaTvis, sadac Crdil ovani ekonomikisa da korufciis done sakmaod maRal ia. mosaxl eobis danazogebis gamoyenebas sabanko seqtorSi agreTve Zal ze didi mniSvel oba aqvs bankebis sakredito Sesazl ebl obebis Semdgom ganviTarebaSi. amisaTvis sakmaod sainteresoa sapensio fondebis institutis ganviTareba saqarTvel oSi, vinaidan swored am fondebis SeuZl iaT saxsrebi akumul ireba da Semdgomi dabandeba. magram es ufro Soreul i perspeqtivaa, vinaidan mosaxl eobis ndoba am saqmianobis mimarT Zal ze dabal ia.

SeiZl eba iTqvas, rom saqarTvel os mTel i sabanko sistemis ganviTareba uaxl oes perspeqtivaSi damokidebul i iqneba iseT faqtorebze, rogoricaa investiciebi da ekonomikuri zrda da kerZo seqtoris ganviTareba. komerciul i bankebis Zl ieri kl ientebis depozitebis mocul obis zrda Tavis mxriv dadebiTad imoqmedebis danazogebis doneze da sabanko sistemis mimarT ndobis amaRl ebaze.

saqarTvel os komerciul i bankebis Semosavl is mTavar wyaros warmoadgens sesxebis gacemidan miRebul i Semosavali, maSin roca ganviTarebul qveynebsi universal uri bankebis Semosavl is udides nawil s gaweul i momsaxurebidan sakomisio Semosavali warmoadgens. mimdinare wl is pirvel kvartal Si sakomisio Semosavali bankebis mTl iani Semosavl is 11 procentis da sakonversio operaciebidan Semosavali – 6 procentis Seadgenda. fizikur pirebze gacemul i sesxebidan saprocento Semosavl is wili erTi wl is ganmavl obaSi 17 procentidan 22 procentamde gaizarda (2002 wl is martis monacemebi).

miuxedavad imisa, rom depozitebsa da sesxebis Soris wminda procentul i marJa maRalia (2002 wl is 1 aprilis mdgomareobiT 13 procenti), komerciul i bankebis ZiriTadi saqmianoba - sesxebis gacema, arasakmarisad momgebiania sesxis SesaZlo danakargebis aucil ebel i rezervebis maRali donis gamo. meores mxriv, es seriozul dabrkol ebas qmnis wminda procentul i zRvaris dawebis Tval sazrisiT. ucxour val utaSi gacemul sesxebsa da depozitebze dawesebul i saprocento ganakveTebi ufro maRalia, vidre erovnul val utaSi gacemul sesxebsa da depozitebze (ix. qvemoT moyvanili nax. 4.2).

nax. 4.2: saprocento ganakveTebi, 1998 w. ianvari - 2002 w. marti

wyaro: sem-s gamoTvl ebi saqarTvel os erovnul i bankis monacemebze dayrdnobiT.

amis erT-erTi axsna aris is, rom bankebi cdil oben gazardon ucxouri val utis odenoba angariSebze Tavianti bal ansis dol arizaciis gziT. meore mizezs warmoadgens is faqti, rom komerciul i bankebis mier TiTqmis yvel a sesxi ucxour val utaSi gaicema da kreditebi I arebSi yvel a klientisTvis ar aris xel misawvdomi. am pirobebSi komerciul i bankebis mier gamocxadebul i saprocento ganakveTebi real ur suraTs ar asaxaven.

2002 wl is pirvel kvartal Si I arSi da ucxour val utaSi denominirebul i depozitebis saprocento ganakveTi TiTqmis erTnairi iyo, Tumca am faqtis tendenciad aRiareba naadrevia. 2002 wl is dasawyisSi I aris depozitebis saprocento ganakveTis zrda SeiZl eba iyos imis maniSnebel i, rom bankebs gauCndaT interesi

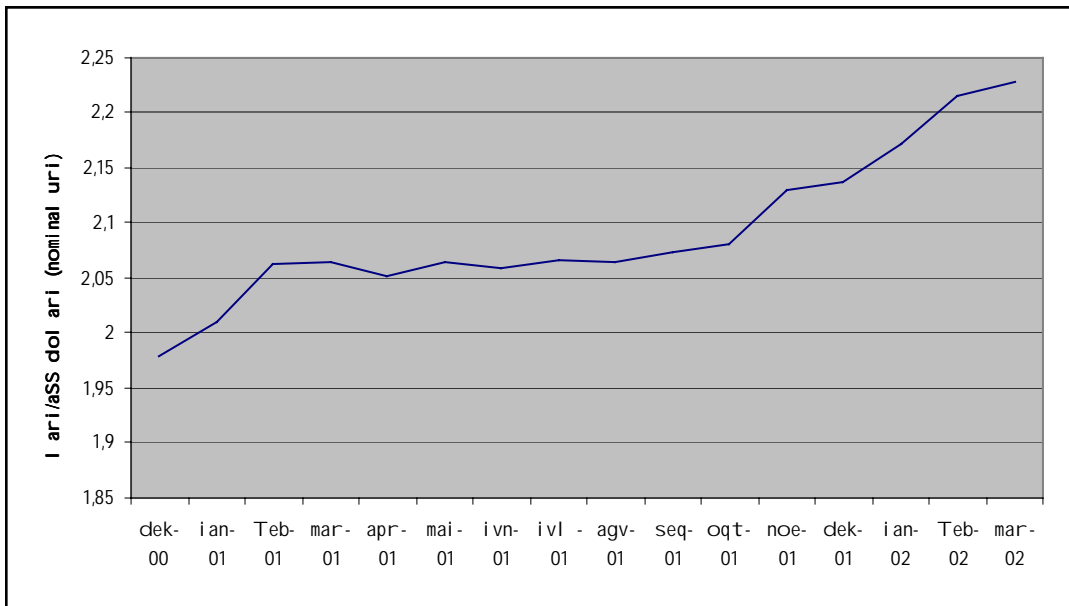
I arebSi likvidurobis portfel is gazrdis mimarT, raTa Semdgom daabandon es saxsrebi saxel mwifo fasian qaral debSi.

gacvl iTi kursis da ucxouri val utis Sida bazari

2002 wl is ganmavl obaSi seb-ma unda Seizinos 23 milioni aSS dol ari da wminda saerTaSoriso rezervebi 1,05 Tvis importis dasafinasebl ad sakmaris Tanxas unda Seadgendes. seb-i agrZel ebs Tavisufal i saval uto kursis politikas da I aris myari gacvl iTi kursis SesanarCunebl ad ar axorciel ebs intervencias ucxouri val utis Ria bazarze.

I aris saSual o Tviuri nominal uri kursis dol aris mimarT TandaTan ecemoda, rac gamowveul i iyo adgil obriv bazarze dol arze moTxovnis zrdiT. cxril ebi A5.1.1 da A5.1.2 gviCvenebs, rom saqarTvel os eqsporti ZiriTad savaWro partnior qveynebSi - TurqetSi, azerbaijanSi da ruseTSi sagrZnobl ad Semcirda 2001 wl is pirvel kvartal Tan SedarebiT, ramac gamoiwvia ucxouri val utis nakadebis Semcireba da moTxovnis zrda Sida bazarze. I aris aSS dol aris mimarT nominal uri kursis Semcirebam gamoiwvia real uri kursis gamyareba. am faqtma SeiZleba pozitiurad imoqmedos savaWro bal ansze, magram Turquli ekonomikis Semdgom ganvitarebas aseve didi gavl ena eqneba qarTuli saqonl isa da momsaxurebis eqsportze.

nax. 4.3: I ari/aSS dol aris gadacvl is saSual o wl iuri nominal uri kursis

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

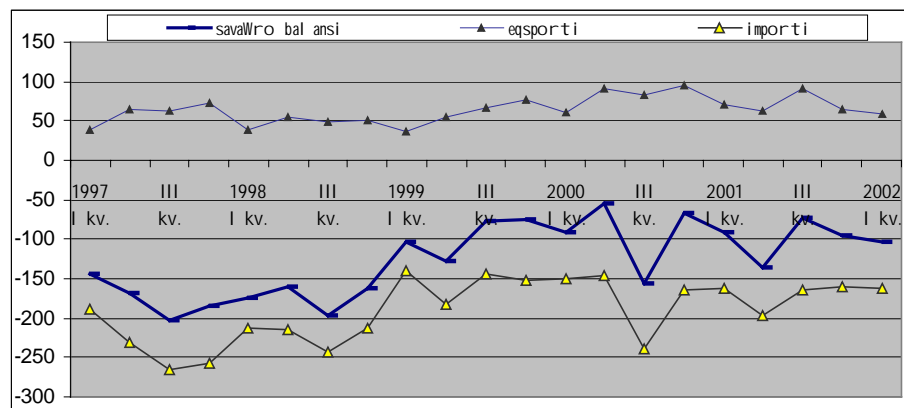
Tavi mexuTe. saerTaSoriso vaWroba da sagareo ekonomi kuri urTi erTobebi

miuxedavad imisa, rom statistikis saxel mwifo departamentis mier a.w. pirvel kvartal Si dafiqsirda mSp-s 3,7 procentiani zrda, kvl avac probl ematuri rCeba eqsportis ganviTareba. registrirebul i eqsport-importis bal ansi umetes sasaqonl o jgufebze iyo uaryofiTi, metic, wina wl is anal ogiur periodTan SedarebiT SeiniSneboda eqsportis Semcireba, gansakuTrebiT dST-s qveynebSi. im mewarmeebma, roml ebmac moaxerxes ruseTisa da dST-s bazrebze wina wl ebSi damkvidreba a.w. pirvel kvartal Si veRar SeinarCunes arsebul i bazari, sul ufro da ufro mzardi savaWro barierebis gamo. aRniSnul i exebaT ufro wril da saSual o eqsportiorebs, roml ebic saqonl is eqsports axorciel eben mcire partiebiT.

savaWro brunva, savaWro bal ansi da vaWrobis mi marTul ebebi

2002 wl is pirvel i kvartal is vaWrobis monacemebi gviCvenebs, rom saqarTvel os savaWro bal ansis gauaresebis tendencia kvl avac grZel deba. registrirebul ma sagareo vaWrobam Seadgina 219,6 milion aSS dol ari, saidanc registrirebul i eqsporti Seadgenda 58,2 mil ions, xol o importi 161,4 milion aSS dol ars. savaWro deficiti 103,2 mil ion i aSS dol ari aris 12 mil ion iT meti, vidre es iyo 2001 wel is anal ogiur periodSi. 2002 wl is I kvartal Si saqarTvel os uaryofiTi sagareo savaWro bal ansi hqonda 77 qveyanasTan. qveynis eqsporti Semcirda 14 mil ion i aSS dol ariT, rac ZiriTadad gamowveul i iyo saqarTvel os parl amentis 2001 wl is 21 dekembers gadawyvetil ebiT, roml is Sesabamisadac aikrZal a feradi l iTonebis j arTisa da narCenebis eqsporti 2003 wl is 31 dekembramde. saqarTvel os eqsportis anal izisas Tval saCinoa ruseTis federaciaSi eqsportis 50-procentiani Semcireba, rac SeiZl eba aixsnas qarTul i saqonl is winaaRmdeg sul ufro da ufro mzardi arasatarifo, maT Soris administraciul i barierebis zrdiT. qveynis importis eqsportiT gadafarvis koeficienti Semcirda da Seadgina 35,5 procenti, maSin rodesac 2001 wel is I kvartal Si aRniSnul i koeficienti daaxl oebiT 44 procentis Seadgenda.

max. 5.1: registrirebul i eqsporti, importi da savaWro bal ansi, 1997 w. I kv. – 2002 I kv.
(aTasi aSS dol ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

saerTaSoriso vaWroba da sagareo ekonomiki urTierTobebi

aTi ZiriTadi savaWro partnioris wil ma registrirebul vaWrobaSi Seadgina 75,4 procenti. rogorc naCvenebia 5.1 cxril Si, saangariSo periodSi saqarTvel os ZiriTadi partniorebi iyvenen ruseTi, TurqeTi, azerbaijani da ukraina. maTze modis saqarTvel os mTel i registrirebul i savaWro brunvis daaxl oebiT 50 procenti.

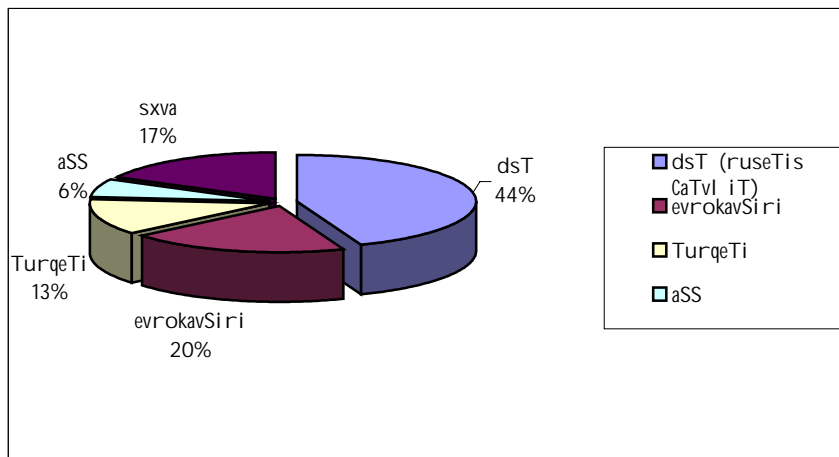
cxril i 5.1: registrirebul i saerTaSoriso vaWrobs tvirTbrunva da vaWrobs mimarTul eba, 2002 w. I kv.

saerTaSoriso vaWrobs tvirTbrunva	importi (CIF)		eqxporti (FOB)		savaWro brunva	
	UaSS dol arid	procenti	UaSS dol arid	procenti	aSS dol ari	procenti
sul	161,426	100	58,190	100	219,616	100
ZiriTadi partniori qveynebi (sul)	119,013	73,7	46,670	80,2	165,683	75,4
ruseTi	37,342	23,1	10,253	17,6	47,595	21,7
TurqeTi	20,262	12,6	12,657	21,8	32,919	15,0
azerbajani	14,587	9,0	2,145	3,7	16,732	7,6
ukraina	10,380	6,4	1,999	3,4	12,379	5,6
aSS	10,297	6,4	1,942	3,3	12,239	5,6
germania	10,767	6,7	1,033	1,8	11,800	5,4
gaerTianebl i samefo	4,085	2,5	7,649	13,1	11,734	5,3
somxeTi	3,807	2,4	3,478	6,0	7,285	3,3
Sveicaria	2,118	1,3	4,390	7,5	6,508	3,0
italia	5,368	3,3	1,124	1,9	6,492	3,0
sxva	42,413	26,3	11,520	19,8	53,933	24,6

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

saangariSo periodis ganmavl obaSi dsT-dan da evrokavSiridan Semotanil i saqonel i Seadgenda saqarTvel os registrirebul i importis 64 procentis. TurqeTis wil ma 13 procenti Seadgina. SedarebiT umniSvnel o iyo aSS-s wil i.

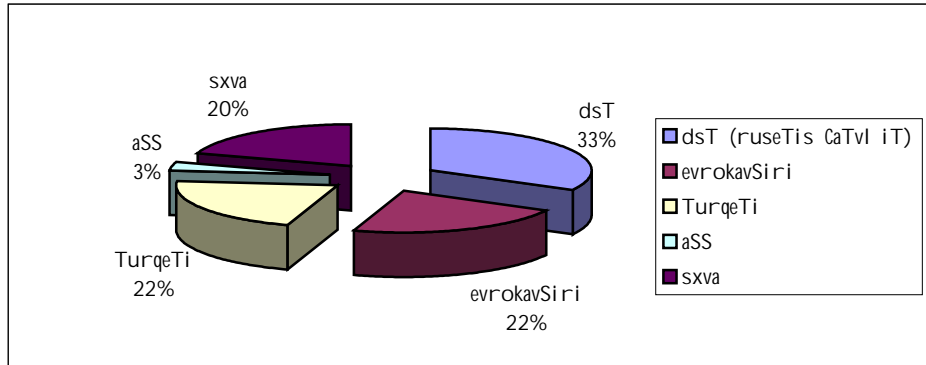
nax. 5.2: saqarTvel os registrirebul i importi regionebls/qveynebls mixedvit, 2002 w. I kv.

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

2002 wl is pirveli kvartali gamoirCeoda qarTuli eqsportis sagrZnobi SemicrebiT iseT mnisvel ovan bazarze, rogoricaa ruseTis federacia. aRniSnuli tendencia aris Sedegi mzardi barierebisa am qveyanaSi qarTuli produqciis sawinaaRmdegod. amitomac dsT-Si eqsportis wili Semicirda mTel i eqportis 40 procentidan (2001 w. I kv.) 33 procentamde (2002 w. I kv.). im dros, rodesac evrokavSirisa da TurqeTis wili ucvl el ia.

max. 5.3: saqarTvel os registrirebuli eqsporti daniSnul ebis mixedv iT, 2002 w. I kv.

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

registrirebuli eqsportis struqtura

10 sasaqonlo jgufi Seadgenda qarTuli eqportis daaxl oebiT 67 procentis. 2002 wel is pirveli kvartali Si Savi l iTonebis j arTi da feroSenadnobebi (sasaqonlo kodebi: 7202, 7204) Seadgendnen saqarTvel os registrirebuli eqsportis TiTqmis 16 procentis. gasaRebis tradiciuli qveynebis TurqeTisa da ruseTis garda aRniSnuli produqcia gadaitvirTa saberZneTsa da aSS-Si

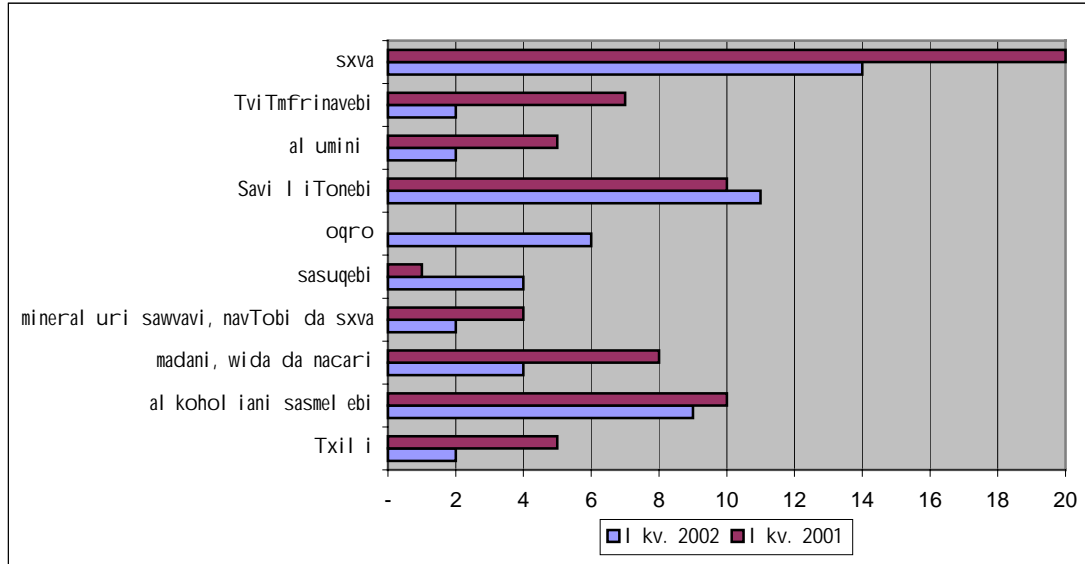
naxevraddamuSavebuli oqros (sasaqonlo kodi 7108) eqsportma daimkvidra erTerTi mnisvnel ovani adgili saeqsporto saqonel Ta Soris. oqros eqsportma miaRwia 6,4 milion aSS dolars, rac registrirebuli eqsportis 11,4 procentis Seadgens. aRniSnuli produqciis eqsportis daniSnul ebis adgili iy inglisi.

tendencia, romelic SeiniSneboda wina wlebsi, kvlavac grZel deboda saangariSo periodSi, ruseTis federacia tradiciulad kvlavac rCeba qarTuli Rvinis Ziritad momxmarebelad. 2002 wl is I kvartali s ganmavlobaSi Rvinis (sasaqonlo kodi 2204) eqsportis daniSnul ebis adgils warmoadgenda ruseTi (75,5 procenti), ukraina (10 procenti), aSS (7 procenti) da latvia (2,7 procenti). zemoT moyvanili monacemebi naTels xdis, rom qarTuli Rvinis mrewelobis didi doziT damokidebul eba ruseTis Rvinis bazarze riskis qveS ayenebs aRniSnuli sektoris arsebobas. mnisvnel ovani Zal isxmeva unda daeTmos axali bazrebis moZiebas da Zvel bazrebe qarTuli eqsportis wili s gazrdas. evraziis fondis grantis farglebSi da USAID-is dafinansebiT, a.w. aprils Sedga veb-portali s – "saqarTvel os meRvineoba da mevenaxeoba" prezentacia. aRniSnuli veb-portali aris erTaderTi Tanamedrove sainformacio sistema, romelic warmoaCens qarTul Rvinsa da Rvinis bizness internetis msolfio qsel Si. veb-portali organizebul ia rogorc

el eqtronuli biznesis warmoebis saSual eba da gamiznulia daexmaros qarTul kompaniebs biznesis Tanamedrove el eqtronul meTodebze gadasvlasi. aRniSnuli wamowyeba udavod Seuwyobs xels qarTuli Rvinoebis avtoritetisa da gasaRebis bazrebis aRdgenasa da gafarToebas mTel msofli ioSi.

nax. 5.4: saqarTvel os registrirebuli eqsportis struqtura, 2002 w. I kv.

(milionis aSS dolari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

qimiuri sasubebis eqsportma ((sasaqonlo kodi 3102) Seadgina 7,5 procenti registrirebuli eqsportisa. am sasaqonlo jgufis eqsportis daniSnul ebis adgili iyo Turqeti (30 procenti), gibraltari (30 procenti), azerbaijani (14 procenti) da saberZnети (13 procenti).

cxrili 5.2: saqarTvel os registrirebuli eqsportis struqtura, harmonizebuli sasaqonlo sistemis (HS96) mixedvit, 2002 w. I kv.

	2001	
	aTasi aSS dolari	procenti
eqsporti - sul	57,667	100
SaviliTonis jarTi-7204	8,854	15,4
oqro -7108	6,413	11,1
yurZnis Rvino naturaluri -2204	4,886	8,5
azotis sasubebi -3102	4,313	7,5
spilenZis madani da koncentratebis- 2603	3,334	5,8
wyal i, maT Soris naturaluri an mineraluri - 2201, 2202	3,287	5,7
safreni aparatebi 8802	2,321	4,0
feroSenadnobebi -7202,	2,006	3,5
aluminis narCenebi da jarTi-7602; daumuSavebeli al umini - 7601	1,895	3,3
kakali, axali an gamxmari - 0802	1,536	2,7
sxva	18,822	32,6

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

sxva ZiriTadi saeqsporto sasaqonl o j gufebia: spil enZis madani da koncentrategi (kodi 2603), natural uri da mineral uri wyl ebi (kodebi 2201 da 2203), feroSenadnobebi (kodi 7204), al uminis narCenebi da jarTi (sasaqonl o kodi 7602), daumuSavabel i al umini (sasaqonl o kodi 7601). bol o oris eqsporti erTad Seadgenda registrirebul i eqsportis 3,3 procentis. aRniSnul i produqcia ZiriTadad gadatvirTul iqna TurqeTSi, iaponiaSi, iransa da indoeTSi.

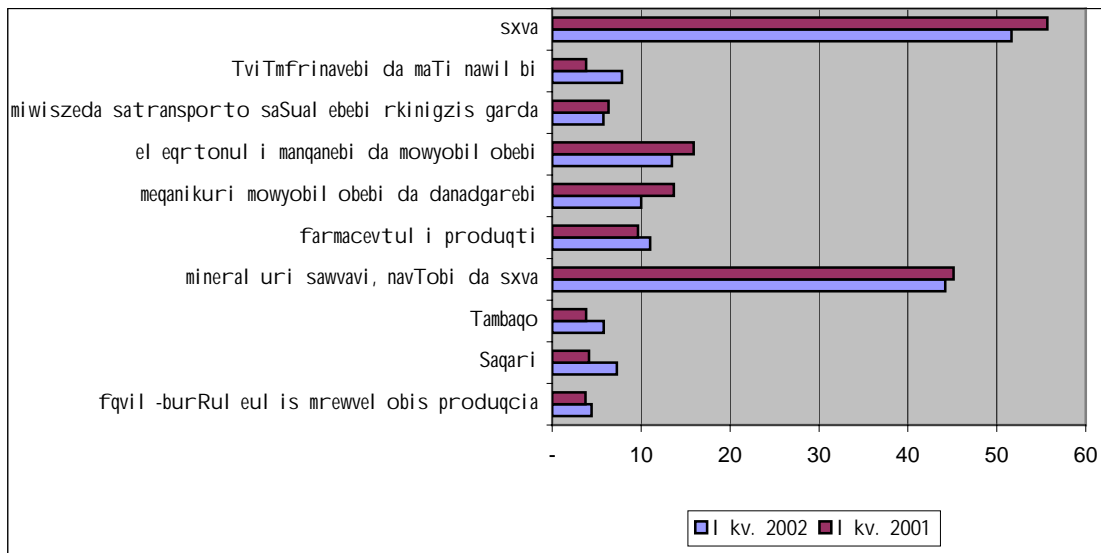
miuxedavad imisa, rom samxedro TviTmfrinavebis eqsportma miaRwia mniSvel ovan dones 2001 wel s, saangariSo periodSi gadainacvl a me-7 adgil ze 2,3 milioni aSS dol ariT. samxedro TviTmfrinavebis eqsportis daniSnul ebis adgil i tradiciul i Turqmenetisa da ruseTis nacvl ad iyo gibraltari.

zemoT moyvanil i cxril i 5.2 gviCvenebs registrirebul i eqsportis ZiriTad saxeobebs harmonizebul i sasaqonl o sisitemis mixedviT.

registrirebul i importis struqtura

miuxedavad imisa, rom saqarTvel os importis mniSvel ovani nawil i aRricxvis miRma rCeba, registrirebul i importis monacemTa analizi gviCvenebs, rom saqarTvel os damokidebul eba importul energomatarebl ebze kvl avac mniSvel ovani iyo 2002 wl is pirvel kvartal Si. importSi dominirebda mineral uri produqtebi. navTobis airebi, navTobi da navTobproduqtebi da el eqtroenergia erTad Seadgenda 28 procentis mTliani importisa. samkurnal o saSual ebebis (sasaqonl o kodi 3004) importma Seadgina 6,5 procenti. sakvebi produqtebis (xorbal i, fqvil i da a.S.) wil i ki TandaTanobiT kl ebul obs.

nax. 5.5: saqarTvel os registrirebul i importis struqtura, 2002 w. I kv. (milioni aSS dol ari)

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

cxრილი 5.4 გვიჩვენებს უმსხვილეს საიმპორტო სასაჟონო ჯგუფებს, რომელთა საერთო წილი რეგისტრირებულ იმპორტს არის 55 პროცენტი. ბუნებრივი გაზისა და ნავთობისა და ნავთობპროდუქტების წილი 2001 წლის მთლიან იმპორტს იყო დაახლოებით 20 პროცენტი. სხვა მთავარი საიმპორტო სახეობებია: ტექსტილური ნივთები (დაახლოებით 5 პროცენტი), საყარი (4,3 პროცენტი), ტაბაკის ნაწარმი (3,6 პროცენტი), და სხვა.

ცხრილი 5.3: საყარტვლის რეგისტრირებული იმპორტის სტრუქტურა, ჰარმონიზებული სასაჟონო სისტემის (HS96) მიხედვით, 2002 წ. I კვ.

	2001	
	ათასი აშშ დოლარი	პროცენტი
იმპორტი - სულ	161,414	100
ნავთობისა და ნავთობპროდუქტები - 2711	17,731	11.0
ნავთობი და ნავთობპროდუქტები - 2710	16,185	11.0
სამკურნალო სასაღებო - 3004	10,416	6.5
ელექტროენერჯია - 2716	9,410	5.8
საფრენი სასაღებო - 8803	7,854	4.9
ლიერვმისანი წარმოების საყარი - 1701	6,944	4.3
სიგარები და სიგარეტები, ტაბაკი - 2402, 2401, 2003	5,795	3.6
რკინიგზის სატვირთო ვაგონები - 8606	3,849	2.4
წვილი და სხვა - 1101	3,601	2.2
მსუბუქი ავტომობილები - 8703	3,509	2.2
სხვა	3,186	2.0

წყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი

თბილისი, 21-22 მაისს გამართული ვმო-ს ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონის ღვეთების ვაშრობის მინისტრთა კონფერენცია

ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონის ღვეთების მრავალმხრივ სავაშრო სისტემას ინტეგრირება, სამომავლო ამოცანები და შესაძლებლობები, 2001 წლის 21-22 მაისს თბილისში მინისტრთა დონეზე გამართული ორდღიანი სავაშრო კონფერენციის მთავარ თემად დადგინდა. ეს რეგიონში მინისტრთა დონეზე ვმო-სთან დაკავშირებული პირველი კონფერენცია იყო. კონფერენციის მთავარ მიზანს დადგინდა ვმო-სი გაწვევების პროცესში მყოფი ღვეთების ამ ორგანიზაციის აქტიური გაწვევების ღვეთების დახმარება, რათა მათ შესაძლონ მრავალმხრივ სავაშრო სისტემას წარმატებით მონაწილეობა.

ცენტრალური აზიისა და კავკასიის რეგიონში, ღვეთების უმეტესობა ვმო-ს წევრია და დამკვირვებლის სტატუსით სარგებლობს. ამასთან, ამ ღვეთების მრავალმხრივ სავაშრო სისტემას ინტეგრირების პროცესში. კონფერენციის დროს განხილული იქნა ღვეთების როგორც საყარტვლო, ყირგიზეთი და სომხეთი, ღვეთების სავაშრო რეჟიმები აკვტ, ცენტრალური აზიის ღვეთების ღვეთების დიდი სამუსაო სასარგებლო.

არსებული კონფერენცია იყო ერთგვარი გახილვის სასაღებო პრიორიტეტებთან, პრობლემებისა და ამოცანებთან, რომლის წინაშეც დგას რეგიონის ღვეთების მრავალმხრივ სავაშრო სისტემას ინტეგრირების პროცესში. კონფერენციის დროს განხილული იქნა ღვეთების როგორც საყარტვლო, ყირგიზეთი და სომხეთი, ღვეთების სავაშრო რეჟიმები აკვტ, ცენტრალური აზიის ღვეთების ღვეთების დიდი სამუსაო სასარგებლო.

Tanmimdevrul i raundi da daniSnes am mol aparakebebis dasrul ebis sabol oo vada - 2005 wl is ianvari. dohas ministrTa konferenciis Semdeg, vmo-s wevrma qveynebma Camoayal ibes komiteti savaWro mol aparakebebisTvis, romel mac meTval yureoba unda gauwios mimdinare mol aparakebebs. maT daniSnes general uri direktori, romel ic, dakavebul i Tanamdebobi dan gamomdinare, uTavmj domarebs aRniSnul organos. ganisazRvra mol aparakebaTa struqtura da dainiSna yvel a individual uri organos Tavmj domare. wevri qveynebi aseve SeTanxmdnen Semdegi ministrTa konferenciis Catarebis adgil sa da TariRze. momdevno konferencia gaimarTeba 2002 wl is 10-14 seqtembers, meqsikis q. kankunSi.

CanarTi 5.1

**ekonomi kuri TanamSroml obis saerTo safuZvl ebis Zieba:
regional uri ekonomi kuri samuSao j gufis Sexvedra
somxeTi-azerbaj ani -saqarTvel o-Turqeti**

21-23 ivniss stambul Si gaimarTa somxeTis, azerbajanis, saqarTvel osa da Turqetis warmomadgenel i 28 ekonomistisa da biznesmenisgan Semdgari samuSao j gufis pirvel i Sexvedra. j gufis wevrebi iyvnen rogorc akademiuri sferos, ise biznesissa da arasamTavrobo seqtoris warmomadgenel ebi.

Sexvedras sponsoroba gauwia amerikis universitetis gl obal uri mSvidobis centrma. Sexvedras umaspinZl a Turqul -somxuri biznesis sabWom (TABDC) da stambul is ekonomikuri pol itikis centrma (IPC).

Sexverdaze j gufis ganxil vis sagans warmoadgenda oTx qveyanas Soris arsebul i ekonomikuri urTierTobebis amJamindel i mdgomareoba da maTi gafarToebis Sedegad miRebul i Sesazl o ekonomikuri sargebel i. j gufma gansakuTrebul i yuradReba dauTmo mcire da saSual o biznesis ekonomikuri potencial is gaumj obesebas regionSi.

j gufis Sexvedraze mxari dauwires iniciativas, roml is Sesabamisadac moxdeba informaciis gacvl a biznesis mdgomareobasa da mis ganvitarebasTan dakavSirebul sakiTxebze internetisa da veb-gverdebis saSual ebiT. Sexvedraze aseve aRiniSna ormxrivi da mraval mxrivi regional uri ekonomikuri da savaWro kavSirurTierTobebis gaRrmavebisa da regionSi infrastruqturis ganvitarebis arsebul i da momaval i proeqtebis mxardaWeris aucil ebl oba da mniSvnel oba, maT Soris iseTi mniSvnel ovani proeqtisa, rogoricaa TRACECA-s proeqti, roml is saSual ebiTac moxdeba regionis evropasTan dakavSireba.

garda amisa, gamoikveTa ramdenime sakiTxi, romel ic saerTo interesis sagans warmoadgenda yvel a mxarisaTvis da j gufma gadawyvita momaval Sic gaagrZel os erTobl ivi muSaoba am sakiTxebze.

wyaro: TABDC

Tavi meeqvse. privatizacia

2002 wl is pirvel kvartal Si privatizaciis procesSi mniSvnel ovan progress adgil i ar hqonia. gaformda marTvis ufl ebis miniWebis ori xel Sekrul eba - ESB International-Tan da Terna-sTan. pirvel ma kompaniam moipova ufl eba marTos saaqcio sazogadoeba "el eqtrogadacema" da Sps "el eqtrodispeCerizacia", xol o meorem - saaqcio sazogadoeba varcixehesi kaskadi. mimdinareobs saaqcio sazogadoeba "Tbil wyal kanal is" marTvaSi gadacemis tenderi. saSual o da msxvil sawarmoTa privatizacias Sedegi TiTqmis ar gamouRia. kavSirgabmul obis obieqtebis privatizeba j er ver ganxorciel da da rogorc Cans, ufro Zl ieri pol itikuri nebaa saWi ro garkveul i winsvl is misaRwevad.

mcire sawarmoTa privatizacia

yvel aze didi warmatebiT kvl avac mcire sawarmoTa privatizacia mimdinareobs. 2002 wl is 1 april is mdgomareobiT 13 736 mcire sawarmo damtkicda saprivatizaci od da 16 349 faqtiurad iqna privatizebul i¹. saSual o da msxvil i sawarmoebis saaqcio sazogadoebesad Camoyal ibebisa da restruqturizaciis dros adgil i aqvs maTi nawil ebis mcire sawarmoesad dafuZnebas, rac ganapirobebs saprivatizaci od axl ad damtkicebul i an privatizebul i mcire sawarmoebis mudmivad mzard ricxvs. 2002 wl is pirvel kvartal Si 159 mcire sawarmo gadavida kerZo mfl obel obaSi. cxril Si 6.1 mocemul i mcire sawarmoTa privatizeba seqtorebis mixedviT gviCvenebs, rom privatizebul mcire sawarmoTa umetesoba vaWrobisa da momsaxurebis sferoebs ganekuTvneba, rac erTad aRebul i, privatizebul mcire sawarmoTa mTl iani ricxvis 80 procentis Seadgens.

cxril i 6.1: mcire privatizacia seqtorebis mixedviT (sqms-s kl asifikaci iT), 2002 wl is 1 april is mdgomareobiT

seqtori	damtkicebul i	privatizebul i	mTl ianad privatizebul is %	privatizebul i 2002 wel s
mrewel oba	397	325	2.0	2
energetika	60	80	0.5	-
purproduqtebi	142	125	0.8	-
sofl is meurneoba da sursaTi	772	919	5.6	9
mSenebi oba	440	372	2.3	2
sacalo da sabiTumo vaWroba	4,704	5,502	33.7	57
sayofacxovrebo momsaxureba	5,604	7,265	44.4	75
navTobproduqtebi	172	174	1.1	-
j andacva	803	629	3.8	3
social uri sfero	442	717	4.4	9
transporti	200	241	1.5	2
sul	13,736	16,349	100.0	159

wyaro: saxel mwi fo qonebis marTvis saministro

¹ imis gamo, rom aqcionirebis procesSi zogierTi sawarmo gaiyo, gayidul i sawarmoebis ricxvi SeiZl eba aWarbebedes gasayidad damtkicebul Ta ricxvs. mcire sawarmoTa sruli ricxvi, romelic moicavs saprivatizaci od damtkicebul mcire sawarmoesac, ar aris cnobil i. mcire sawarmoesad iTvl eba isini, romel Ta aqtivebis sabal anso Rirebul eba 1993 wl is 1 april isTvis 44 000 aSS dol ars ar aRemateba.

statistikuri danarTis A6.2 cxril Si mocemul i CamonaTval is mixedviT, mcire sawarmoebis privatizebis regional uri suraTi ar Secvl il a: privatizebul i mcire sawarmoebis umetesoba Tbil isSia. 2002 wl is pirvel kvartal Si regionebs umetesobaSi SeimCneoda progresi mcire sawarmoTa privatizebaSi. aWaris avtonomiuri respublika kvl avac CamorCeba sxva regionebs mcire sawarmoTa privatizebis mxriv: 2002 wl is pirvel kvartal Si avtonomiur respublikaSi arc erTi mcire sawarmo ar yofil a privatizebul i da procesi ukve ramodenime Tvea rac SeCerebul ia.

sawarmoTa Sesyidva insaiderebis mier kvl avac gavrcel ebul ia, rac imaze migvaniSnebs, rom mTavrobas meti Semosavl is miReba SeeZl o, gayidvis procesi ufro gamWvirval e rom yofil iyo. Tumca, is rom sawarmoebi kerZo mfl obel obaSia, sabol oo jamSi, yvel aze mniSvnel ovani winsvl aa: Tu insaiderebi CaTvl ian, rom sawarmos warmatebiT ver marTaven, isini maT ufro efeqtur mepatroneebs mihyidian. ufro metic, es procesi ukve dawyebul ia da rogorc Cans meoradi bazari sakmaod warmatebul ad funzionirebs.

saSual o da msxvil i sawarmoebis privatizacia

saxel mwifo mfl obel obaSi darCenil i saSual o da msxvil i sawarmoebis privatizacia siZhel eebis awydeba. bevma tenderma ver moizida ganacxadebi da sawarmoebi ver gaiyida. im SemTxvevebSic ki, rodesac sawarmos aqciaTa sakontrol o paketis fasi Semcirebul iqna, myidveli ver moizebna. rogorc Cans, am tenderebis pirobebi metismetad momTxovni iyo da dabal i fasis miuxedavad, seriozul ma investorebma Tavi Seikaves mZime val debul ebebis aRebisagan. aseTi sawarmoebis privatizaciis ZiriTadi Semaferxebel i mizezebia didi daval ianebebi, sawarmos aqitivebis cudi mdgomareoba, samuSao Zal is siWarbe, sawarmos zoma da sawarmoSi interesebis mqone gavleniani j gufebi.

2002 wl is pirvel kvartal Si saSual o da msxvil i sawarmoebis saprivatizaci od damtkicebasa da maTi saaqcio sazogadoebebad Camoyal ibebis procesSi cvl il ebebi TiTqmis ar yofil a. cxrili 6.2 gviCvenebs rom 2002 wl is pirvel i april is mdgomareobiT, saprivatizaci od damtkicebul i saSual o da msxvil i sawarmoebis mTl iani ricxvi ucvl eli darCa - 1426. saaqcio sazogadoebad Camoyal ibebul i saSual o da msxvil i sawarmoebis mTl ianma ricxvma 1361-s miaRwia. 2002 wl is pirvel kvartal Si mxol od 2 saaqcio sazogadoeba Camoyal ibda social ur sferoSi. rogorc saprivatizaci od damtkicebul , aseve saaqcio sazogadoebebad Camoyal ibebul sawarmoTa yvel aze didi ricxvi sofl is meurneobisa da sursaTis seqtorsia.

cxrili 6.2: saaqcio sazogadoebebis daarseba seqtorebis mixedvit
(sqms-s kl asifikaciiT), 2002 wl is 1 april is mdgomareobit²

seqtori	damtkicebuli	daarsebuli	daarsebuli 2002 wels
mrewveloba	230	303	0
purproduqtebi	61	45	0
soflis meurneoba da sursaTi	391	305	0
arqiteqtura da mSenebloba	228	164	0
sacalo da sabiTumo vaWroba	86	62	0
sayofacxovrebo momsaxureba	22	22	0
navTobproduqtebi	49	36	0
saqgazi	60	47	0
transporti	120	131	0
socialuri sfero	57	58	2
jandacva	56	58	0
energetika	66	130	0
sul	1,426	1,361	2

wyaro: saxel mwi fo qonebis marTvis saminstro

msoflio bankis struqturuli gardaqmnebis mesame kreditis pirobebis Tanaxmad, meore tranSis misaRebad nusxiT gansazRvruli pirveli rigis 29 msxvili sawarmodan minimum 20 sawarmo unda iqnas privatizebuli an likvidirebuli. 2002 wl is aprilis mdgomareobit pirveli rigis sawarmota nusxidantotxmeti sawarmo privatizebuli iqna darvasawarmosi dawyebuli likvidacia/gakotrebis procesi. ase rom meore tranSis misaRebad kreditis pirobebi Sesrulebuli. mesame tranSis misaRebad sawiroa mTlianad ganxorciel des pirveli rigis sawarmoebis privatizeba an likvidacia. rac Seexeba meore rigis msxvili sawarmota nusxas, 29 sawarmodan 26 privatizebuli.

2001 wels zogierT saSualo dmsxvili sawarmosi sqms-m restruqturizacia Caatara. restruqturizacias dadebiti efeqti aqvs privatizebis procesze. msxvili sawarmoebis SemTxvevasi Znelia mati gayidva restruqturizaciis gareSe. restruqturizacia gamoacal kevebs sawarmos sicocxlisunarian nawils sxvadanarCenisagan. sicocxlisunariani nawili ufro efeqturi xdeba da Sesabamisad ufro mimzidvel ic potenciuri investorebisatvis. Ziritadi saSual ebebi SesaZl oacal -cal ke iqnas gayiduli da gamoyenebuli sxva mewarmeebis mier.

saaqcio sazogadoebaSi "saqarTvel os traqtori" Catarda restruqturizacia da igi daiyo sam kompaniad - "saqtraqtori", "imeri" da "rioni". saaqcio sazogadoeba "medeas" restruqturizebuli nawili gakotrebas eqvemdebareba da gakotrebis mmarTveli daniSnulia. sawarmos zogierTi aqtivi gaiyida. saaqcio sazogadoeba "kol xidaSi" ganxorciel da restruqturizacia da sawarmo daiyo 3 saaqcio sazogadobad da 8 SezRuduli pasuxismgeblobis sazogadobad. Tumca, restruqturizebuli sawarmoebis simboluri fasiT an nulovan auqcionze gayidva ramodenime Tvis ganmavlobaSi ganxorciel ebeli rCeba. rac SesaZl oaimze migvaniSnebs, rom es sawarmoebi ar arian sakmarisad restruqturizebuli da kvlav Seicaven moZvel ebul da zedmet aqtiwebs an ar arian mimzidveli investorebisatvis

² sqms-m am cxrili Si garkveuli cvlilebebi Seitana. seqtori "samTo qimia" Setanil iqna seqtorSi "mrewveloba". zogierTi sawarmos profilis gadaxedvis Sedegad isini sxva seqtorSi iqnen gadatanili. aseve SemoRebuli iqna seqtori "sayofacxovrebo momsaxureba".

energetikis seqtori

2002 wl is pirvel kvartal Si energetikis seqtoris obieqtების privatizeბის მხრის პროგნოზი არ ყოფილა. გარკვეული პროგნოზი არის ელექტროენერგეტიკის სექტორის obieqtების მართვაში გადაცემის საკმისი. მთავრობამ გააფორმა ხელსეგრული ებები ESB International-თან და ბერლინული კომპანია ტერნ-სთან. ESB International-მა უნდა მართოს სააქციო საზოგადოება "ელექტროგადამცემა" და სპს "ელექტროდისპეტრალიზაცია". კომპანიამ მართვაზე გამოცადებულ საერთაშორისო ტენდერში სარსან გაიმარჯვა და საუარმოს მართვით არების პროცესი 2002 wl is პირველ ნახევარში დასრულიდა. ტერნ-მ სააქციო საზოგადოება ვარციხეში კასკადის მართვაში გადაცემის ტენდერში გაიმარჯვა. სახელმწიფო მფლობელი ობაში მყოფი ელექტროენერგეტიკის გამანაწილებელი რეგიონური კომპანიების ერთ კომპანიად დაჯგუფების პროცესი ფინალურ სტადიაშია.

საერთაშორისო სიარების დაზღვევა და ეკონომიკური ზრდის ეროვნული პროგრამის მიხედვით, სატბო-ენერგეტიკული კომპლექსის საუარმოთა რესტრუქტურალიზება და პრიატიზება საერთაშორისო მთავრობის ერთ-ერთ პრიორიტეტს წარმოადგენს. obieqtების პრიატიზებას საუარმოების ინვესტიციების განხორციელება და მათი რეაბილიტაცია მოყვება. ეს ენერგეტიკის წარმოებასა და განაწილებას გააუმჯობესებს, გაზრდის მოხმარებულ ენერგეტიკის საფასურის ამოღების მაკონტროლებლობას და შეამცირებს დანაკარგებს. მასადამე, აუცილებელია პრიატიზაციის გაგრძელება, ვინაიდან პრიატიზებული obieqtები, როგორც უსესი, უკეთეს სედეგებს იქონიან. ენერგეტიკის სექტორის ფუნქციონირების გაუმჯობესება სარგებელს მოუტანს მთლიანად ეკონომიკას.

ვალ მომარაგების და კანალიზაციის სისტემა

სააქციო საზოგადოება ტბილი ვალის კანალიზაციის მართვაში გადაცემის ტენდერის წინასწარი ფიქციო ეტაპი დასრულიდა. ტენდერში მონაწილეობისათვის კომპანიას უნდა გააწოდოს 1,5 მილიონი მოსახლის მომსახურების 5 წლიანი გამოცდილება, წლიური ფინანსური ბრუნვა არანაკლებ 50 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით და კვალიფიციური პერსონალი. წინასწარი მოქონები სვიდმა კომპანიამ დააკმაყოფილა, მაგრამ Severn Trent Water International Ltd.-მ (გაერთიანებული სამეფო) და Thames Water International Services-მა (გაერთიანებული სამეფო) სეუვიტეს მონაწილეობა ტენდერში. აქლახუტი კომპანია მონაწილეობს ტენდერში. ესენია: Compagnie Generale des Eaux (საფრანგეთი), Suez Lyonnaise Des Eaux (საფრანგეთი), Berlinwasser International GmbH (გერმანია), ACEA S.p.A. – Acquedotto (ერთობლივი საუარმო, იტალია), Anglian Water PLC (გაერთიანებული სამეფო). ეს წამყვანი დასავლეთ ევროპული კომპანიებია, რომლებიც ზღვირები არიან როგორც ფინანსურად, ასევე ტექნიკური და ინსტიტუციონური მდგომარეობით. კონტრაქტის ნიმუში დაეგზავნება ტენდერში მონაწილე კომპანიებს 2002 წლის მეორე კვარტალი და მათ 3 წლის განმავლობაში უნდა წარმოადგინონ ტექნიკური და ფინანსური წინადადებები, რომელთა საფუძველზეც გამოვლინდება ტენდერში გამარჯვებული.

სააქციო საზოგადოება ტბილი ვალი 100 პროცენტით ტბილის მერიის მფლობელი ობაშია და უნდა იყოს მართვაში გადაცემული 10 წლის ვადით. მხარეთა შეთანხმების შემთხვევაში კონტრაქტის ვადა შესაძლოა 5 წლით გაგრძელდეს. დარგის რეაბილიტაციისათვის მსოფლიო ბანკს დაეგმილი აქვს გამოყოს 25 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობის კრედიტი. კრედიტი 35 წლიანია, მისი დაბრუნება სესხის არბიდან 10 წლის

Semdeg iwyeba da wliuri saprocento ganakveTi 0,75 procentia. kreditis meSveobiT reformis gardamaval etapze unda moxerxes dabal i tarifis SenarCuneba.

komunal uri momsaxureobis dargebis privatizaciis SemTxvevaSi regul irebis sakiTxi gansakuTrebul mniSvnel obas izens. damoukidebel i maregul irebel i organos Camoyal ibeba xel s Seuwyobs konkurenciis ganviTarebas Sesabamis saqtorSi da daicavs momxmarebel s monopol iebis mier Zal aufl ebis borotad gamoyenebisagan. 6.1 CanarTSi ganxil eba regul irebis meqanizmis saWiwoeba, gaerTianebul samefoSi ganxorciel ebul i privatizaciis magal iTze. unda aRiniSnos, rom, miuxedavad imisa, rom komunal uri momsaxureobis dargebis privatizacia gaerTianebul samefoSi met wil ad warmatebul i iyo, rkinigzis privatizacia warumatebl obiT dasrul da da igi ar unda iqnas ganxil ul i rogorc model i.

CanarTi 6.1

regul ireba

zogierTi privatizebul i dargis SemTxvevaSi, gansakuTreb iT ki komunal ur da sxva sawarmoTa (mag. aeroportebi, fasiani saavtomobil o gzebi da xidebi), romel Tac SeiZl eba monopol isturi maxasiaTeb l ebi gaaCndeT, srul ad konkurentunariani bazris ganviTarebamde an konkurenciis monapovaris misaRwevad, saWiwo iqneba garkveul i formis damoukidebel i maregul irebel i meqanizmis SemoReba. mTavrobam am zomas sawarmoTa gayidvis momzadebis adreul etapze unda mimarTos.

momsaxureobis sferos privatizebul sawarmoTa politikuri kontrol isagan distancirebis, bazris saimedobis uzrunvel yofis, mesakuTreobisa da maregul irebel i funqciebis erTmaneTisgan gamij vnis survil s xSirad Sedegad mohyolia iseTi maregul irebel i organoebis Camoyal ibeba, roml ebic saxel mwifosgan damoukidebl ad axorciel eben Taviant funqciebs. britaneTSi, imis gamo rom momsaxureobis sferos obieqtebis privatizacia sxvadasxva dros ganxorciel da da maT gansxvavebul i regul irebis moTxovnebi aqvT, TiToeul i dargisTvis (magal iTad, satel ekomunikacio, gazis, wyl isa da el eqtroenergiis seqtorebisTvis) Seqmnil ia cal ke maregul irebel i samsaxuri.

gaerTianebul i samefos model s Tu ganvixil avT, TiToeul samsaxurs xel mZRvanel obs maregul irebel i, romel ic Tanamdebobaze iniSneba fiqsirebul i, rogorc wesi, 5 wli s, vadiT. aseve arsebobs organo, romel ic maregul irebel funqciebs asrul ebs aeroportebisa da sahaero transportis moZraobis kontrol is dargSi. zogadad maregul irebel i samsaxuris mizania, Camoayal ibos regul irebis iseTi meqanizmi, romel ic Tavisi arsiT gasagebi da gamWvirval e iqneba da romel ic imuSavebs ufro kompaniebis menejerebis stimulis xarj ze da ara rTul i administraciul i procedurebisa, roml iTac xasiaTdeba kontrol i saxel mwifo mfl obel obis SeTxvevaSi.

sadac konkurenciis SemoReba SeuZl ebel ia an konkurenciis ganviTarebas garkveul i dro sWirdeba, maregul irebel is funqciaSi Sedis momxmarebl is dacva monopol isturi Zal aufl ebis borotad gamoyenebis SemTxvevebisagan. es moitXovs kontrol is ganxorciel ebas rogorc produqciis fasebze, aseve xarisxzec. garda amisa, maregul irebel i Cveul ebriv pasuxs agebs konkurenciis xel Sewyobaze da konkretul SemTxvevebSi social uri da erovnul i miznebis ganxorciel ebaze, rogoricaa magal iTad, sagangebo (pol icia, saxanZro da saswrafo daxmareba) satel efono momsaxureobis uzrunvel yofa.

gaertianebul i samefos maregul irebel i samsaxurebi akontrol eben fasebs maqsimal uri zRvrul i fasis rejimis meSveobiT. amisaTvis fiqsirdeba garkveul i zRvari, sadamdec sawarmos SeuZl ia gazardos fasebi konkretul produqciaze an momsaxurebaze winaswar gansazRvrul i drois ganmavl obaSi. (sxva fasebi SeiZl eba scil debodes maregul irebel is kontrol is fargl ebs, imis gamo, rom momsaxureba ukve srul ad konkurentunariania - magal iTad, fiWuri satel efono momsaxureba an aeroportis terminal is koncesiebi). amosaval wertil s fasebis daSvebul i zrdistvis, Cveul ebriv, sacal o fasebis indeqsi warmoadgens, sayovel Taod miRebul i da farTod cnobil i indeqsi, romel ic daregul irebas daqvemdebarebul i kompaniebis zegavl enis miRma rCeba. fasebis maqsimal uri zRvris dafiqsirebisas, maregul irebel i windaxedul obas iCens da winaswar angariSobs Tu ra efeqturobis dones SeiZl eba miaRwios sawarmom garkveul periodSi (e.w. "X" faqtori). rogorc wesi komunal uri sawarmos individual uri fasis maqsimal uri zRvris formul is gaangariSebis mizniT xdeba miRebul i prognozis cifris gamoqviTva sacal o fasebis indeqsidan. fasebis maqsimal uri daSvebul i zRvaris gaangariSebisas SeiZl eba mxedvel obaSi iqnes miRebul i msxvili sainvesticio programebi.

amgvari midgomis mTavari upiratesoba - tradiciul i amerikul i tipis saxel mwifo regul irebis model isgan gansxvavebiT - mocemul i dargisTvis efeqturobis donis amaRl ebis stimuli irebaa. mogebaze gansakuTrebul i kontrol is ararsebobis pirobebSi, dargs yvel anairi stimuli aqvs raTa maqsimal urad Seamciros danaxarji.

wyaro: samTavrobo sawarmoTa gasxvisebis saxel mZRvanel o, henri giboni

Sromis bazar

Sromis bazarze mdgomareoba, metwilad, arasaxarbielo da arastabiluri rCeba. maSin roca umuSevrobis donis amsaxveli maCvenebl ebi ZiriTadad Seesabameba gardamaval i ekonomikis mqone qveynebisTvis damaxasiaTebel maCvenebl ebs, da Tu cal ke aRebul i, es cifrebi SeiZl eba safuZvel sqmndes optimisturi daskvnebisatvis, saerTo suraTs garkveul wilad cvl is mudmivi arasruli dasaqmeba, farTod gavrcel ebul i farul i da SeniRbul i umuSevroba da xel fasebis done, romel ic gacil ebiT nakl ebia saarsebo minimumis doneTan SedarebiT. amasTan, viTarebas ki dev ufro amZimebs samuSao Zal is ricxvSi aRniSnul i mudmivi kl eba, romel ic xangrZl ivi umuSevrobiTaa gamowveul i. Sromis bazarze arsebul i yvel a zemoxsenebul i probl ema uaryofiTad moqmedebs Sinameurneobebis Semosavl ebis doneze da zrdis siRaribes, rac Tavis asaxvas hpovebs Sinameurneobebis mzardi ricxvis donis daqveiTebaSi.

Sromisunariani asakis mosaxl eobis umetesoba arasrul adaa dasaqmebul i an samuSao Zal is miRmaa darCenil i. axal i stabil uri samuSao adgil ebi iSviaTad iqmneba. Sromis bazarze Warbobs TviTdasaqmeba sofl is meurneobaSi, rac mxol od saarsebo minimums uzrunvel yofs. dasaqmebul Ta didi nawil i dakavebul ia araformal uri da araregistrirebul i saqmianobiT, romel ic umeteswil ad dabal anazRaurebad TviTdasaqmebas warmoadgens. Sromisunariani asakis mosaxl eobis mxol od 20 procentamde daqiravebul i muSakebia, saidanac 40 procentze meti muSaobs sabiuj eto organizaciebSi, sadac anazRaureba Zal zed dabal ia. umuSevarTa umetesoba Tavsaer iwuxebis registraciis gavliT, vinaidan amisaTvis maT aranairi stimuli ar gaacniaT, xolo dasaqmebul Ta didi nawil i Zl ivs axerxebis arsebobisatvis aucil ebel i minimumis gamomuSavebas.

umuSevroba

mosaxl eobis ekonomikuri statusis anal izi, romel ic qvemoTaa mocemul i, gakeTda ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis¹ monacemebze dayrdnobiT. es maCvenebl ebi, roml ebic Sso-s principebis da meTodol ogiis Tanaxmad iqna gaangariSebul i, sxva SeiZl eba iyos gamoyenebul i saerTasoris anal ogiur parametrebTan SedarebisTvis (mag., msolfioSi miRebul i gaangariSebis meTodebis Tval sazrisiT, anu Sso-s ganmar tebebis² Tanaxmad, registraciis cifrebi ar SeiZl eba CaiTval os informaciis saimedo wyarod) da bevr saintereso informaciis gawwdian Sromis bazarze arsebul i mdgomareobis Sesaxeb. SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebi sakmaod gamosadegia samuSao Zal is, umuSevrobis, dasaqmebis, samuSao Zal is monawil eobis koeficientis da samuSao Zal is miRma darCenil i mosaxl eobis maCvenebl ebSi momxdari cvl il ebebis dasadgenad. SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebs, udaod, Zal zed didi mniSvnel oba aqvs Sromis bazarsa da SinameurneobaTa Semosavl ebSi mimdinare saerTo tendenciebis

¹ mimdinare SinameurneobaTa gamokvl evas ssd awarmoebis 1996 wl is mesame kvartl idan, msolfio bankis finansuri mxardaWeriT da kanadis statistikis departamentTan erTad. 1998-1999 wl ebSi ssd-i awarmoebda SinameurneobaTa gamokvl evas, Sso-sa da gaeros ganvitarebis programis daxmarebiT da im periodis monacemebi eyrdnoba SinameurneobaTa gamokvl evis cifrebs (ix. statistikuri danarTis cxril i A7.1).

² Sso-s ganmar tebis Tanaxmad, dasaqmebul ad iTvl eba is vinc ganxil vis periodSi (erTi kvira) erTi saatis ganmavl obaSi muSaobda.

dasaqmeba, Semosavl ebi da social uri uzrunvel yofa

gamosavl enad. Tumca es cifrebi mainc bol omde ver asaxaven arsebul mdgomareobas. saerTaSoriso meTodol ogiis Sesabamisad, gamokvl eva ar iTval iswinebs anazRaurebis odenobas. garda amisa, igi ar moicavs araformal ur ekonomikaSi dasaqmebul Ta raodenobas da arc srul ad asaxavs arasrul dasaqmebas an siRaribes.

cxrili 7.1: ekonomikuri statusi 2000 w. I kv. –2001 w. IV kv. *
(aTasi kaci)

ekonomikuri statusi	2001 w. I kv.	2001 w. II kv.	2001 w. III kv.	2001 w. IV kv.
სულ, 15-ზე უფროსი ასაკის მოსახლეობა	3, 277	3, 269	3, 139	3, 083
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, სულ (სამუშაო ადგილი) (1)	2, 066	2, 197	2, 144	2, 048
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, სულ (სამუშაო ადგილი) (2)	2, 195	2, 314	2, 246	2, 165
დასაწყმები	1, 818	1, 944	1, 913	1, 838
დაკარგვები	681	672	636	630
ტიტდასაწყმები	1, 034	1, 189	1, 194	1, 127
უმუშევარი (1)	248	253.1	230.8	210.5
უმუშევარი (2)	377	369.9	332.8	327.3
უმუშევრობის დონე (პროცენტი) (1)	12.0	11.5	10.8	10.3
უმუშევრობის დონე (პროცენტი) (2)	17.2	16.0	14.8	15.1

წყარო: სსი-ს სინამეურნეობათა გამოკვლევის მონაცემები

შენიშვნა: (1) სსი-ს სტანდარტი (ან "მკაცრი" კრიტერიუმი), "იმედგაცრეხული" მუშაკთა რიცხვის გარეშე

(2) სსი-ს „სერბილებული“ კრიტერიუმი, "იმედგაცრეხული" მუშაკთა რიცხვის გათვალისწინებით

1998-1999 წწ. ციფრები იხ. სტატისტიკური დანართის ცხრილი A7.1.

* შემისამოსებზე მუშაობის დროს, 2002 წლის პირველი კვარტლისთვის სინამეურნეობათა გამოკვლევის შედეგები ხელმისაწვდომი არ იყო.

ეროვნული უმუშევრობის 2001 წლის I კვარტლის მაჩვენებლები, წინა კვარტლის მდებარეობის, მკვეთრად არ შეცვლილა. 2001 წლის მეორე კვარტლისთვის, ეროვნული უმუშევრობის დონე მხოლოდ 0,1 პროცენტით შემცირდა, როგორც სსი-ს "მკაცრი" ასევე "სერბილებული" სეფსები (იხ. სტატისტიკური დანართის ცხრილი A7.1); თუმცა, კვარტლის მიხედვით, სსი-ს "მკაცრი" სტანდარტი იგი 0,5 პროცენტით შემცირდა, ხოლო სსი-ს "სერბილებული" სტანდარტი 0,3 პროცენტით გაიზარდა. ამ ორი გაანგარიშების არსებითი სხვაობა წინა კვარტლის მდებარეობის გაიზარდა, მაშინ როცა წინა კვარტლის უმუშევრობის მაჩვენებელი იგი უცვლელი დარჩა. სტატისტიკურად, სსი-ს უმუშევრობის დონის გაანგარიშების არსებითი სხვაობა დაფიქსირებული ცვლილებების შედეგად მიუთითებს სამუშაო ადგილის და სამუშაო ადგილის "მიგრაციის" ("სრომის ბაზრის ნაკადები") რაც, სსი-ს ტერმინოლოგიის თანახმად, განიხილება როგორც სრომის ბაზრის ერთ-ერთი ზირითი მაჩვენებელი. სრომის ბაზრის ნაკადები, რომლებიც დასაწყმების, უმუშევართა და სამუშაო ადგილის მიშრომის დარღვევების მიხედვით მომხდარი ცვლილებების გარდა, ასევე გვიჩვენებს თურმენი ადამიანი შემათაველებით გამოაკლდა სრომის ბაზრის, შედეგად გამოყენებული იქნეს როგორც მაჩვენებელი, რომელიც მიუთითებს სრომის ბაზრის უნარზე "დასაყმის" უმუშევრების და არა "უარყოფის" ისინი.

rac ufro didia Sso-s "mkacri" da "Serbil ebul i" umuSevrobis donebs Soris sxvaoba, miT ufro didia samuSao Zal is miRma darCenil adamianta ricxvi. rac ufro mcirea ekonomikurad aqtiur adamianta ricxvi, miT ufro dabal i iqneba Sso-s "mkacri" standartiT, SedarebiT mwiri samuSao Zal is ricxvis safuZvel ze gaangariSebul i umuSevrobis done. imisaTvis rom umuSevrobis dabal i maCvenebl ebi miCneul iqnes Sromis bazris mdgomareobaSi gaumj obesebis tendenciebis real urad amsaxvel niSnebad, monawil eobis koeficienti unda izrdebodes an Tundac stabil urad erT doneze rCebodes. sxvagvarad, ufro maRal i an dabal i umuSevrobis done Sso-s "mkacri" standartis mixedviT, rogorc aseTi, viTarebis gaumj obesebasa Tu gauaresebaze ar miuTitebs. didi sxvaoba migvaniSnebs xangrZl iv umuSevrobase an arastabil uri samuSao adgil ebis arsebobaze, rodesac dasaqmebis bundovani perspeqtivis winaSe bevri adamiani ukve aqtiurad aRarc eZebis samuSaos an erTi samuSao adgil is dakargvis Semdeg sxva samuSaos Zebnas aRar iwyebs. rogorc umuSevrebi, aseve samuSao Zal is miRma darCenil i "imedgacruebul i" muSakebi faqtobrivad "ara-dasaqmebul ni" arian, anu am orive j gufs samuSao ara aqvs da isini siRaribis didi riskis winaSe dganan.

samuSao Zal is monawil eobis koeficienti, romelic bol o wl ebis ganmavl obaSi 63-68 procentis fargl ebSi meryeobda, sakmaod maRali a, Tumca igi ar asaxavs farTod gavr cel ebul arasrul dasaqmebas da dabal i anazRaurebas. es SinameurneobaTa ukiduresad mZime mdgomareobis amsaxvel ia, rodesac yofili "imedgacruebul i" muSakebic ki (romlebmac Sewyvites samuSaos Zebna vinda miaCndaT, rom iseTi samuSao, romelic maTTvis misaRebi iyo, Zebnad ar Rirda), romel Tac Semosavl is yvel a sxva wyaro dakarges, dakavdnen TviTdasaqmebiT. TviTdasaqmeba ki savaraudod, metwil ad dabal anazRaurebadia da arastabil uri.

monawil eobis koeficienti, kvartil is ganmavl obaSi 2000 wl is meoTxe kvartal Tan SedarebiT TiTqmis 2 procentul i punqtiT daeca da 2001 wl is meoTxe kvartal Si daaxl oebiT 1 procentul i punqtiT zrdis Sedegad 66,4 procentis miarwia. metismetad maRali monawil eobis koeficientis amsaxveli cifrebi sinamdvil eSi aixsneba sapensio asakis muSakTa didi raodenobiT, romlebic izul ebul ni arian gaagrZel on aqtivoba Sromis bazarze, raTa mwiri sapensio daxmarebis kompensacia moaxdinon. erovnul i umuSevrobis done am asakobrivi j gufsi yvel aze dabal ia da Seadgens 5,1 procentis 60-69 wl isTvis da 1,5 procentis 70-ze zemoT asakobrivi j gufisTvis. umuSevrobis done yvel aze maRali axal gazrdebSi: 16 procenti - 20-ze qvemoT da TiTqmis 20 procenti - 20-29 wl is asakobrivi j gufisTvis. umuSevrobis done TandaTanobiT kl ebul obs am j gufebis asakobrivi matebasTan erTad.

umuSevrobis erovnul maCvenebl Si (2001 wl is meoTxe kvartal Si 10,3 procenti Sso-s "mkacri" standartiT) yvel aze didi wili Tbil isze modioda. aq umuSevrobis done rogorc yovel Tvis yvel aze maRali iyo: 2001 wl is meoTxe kvartal Si - 23,8 procenti. rogorc yovel Tvis, umuSevrobis donis koeficienti qal aqad bevrad ufro maRali iyo vidre sofl ad: qal aqad umuSevrobis done 20,7 da 27,3 procenti Sesabamisad "mkacri" da "Serbil ebul i" standartiT iyo. regionebs Soris, saerto tendenciis mixedviT, yvel aze maRali umuSevrobis done awaraSi dafiqsirda (13,7 procenti). sofl ad umuSevrobis maCvenebl i Zal zed dabal i iyo - amjerad 2,9 procenti Sso-s "mkacri" gaangariSebis meTodiT da 6 procenti - Sso-s "Serbil ebul i" meTodiT, rac rogorc yovel Tvis saerto erovnul i umuSevrobis

dones xel ovnurad amcirebda. dasaqmebis Sesaxeb arsebul i kanoni xel s uwyobs araswori warmodgenis Seqmnas umuSevrobis mdgomareobis Sesaxeb rogorc sofl ad, aseve mTel s qveyanaSi. Tu CavTvl iT rom 1 an meti heqtari sasofl o-sameurneo miwis nakveTis TiToeul i mfl obel i da misi ojaxis wevri TviTdasaqmebul ia, umuSevrobis done Sesabamisad xel ovnurad Semicirdeba, vinaidan dasaqmebul Ta umetesoba TviTdasaqmebul ia sofl is meurneobaSi. amave dros, avtomaturad izrdeba monawil eobis koeficientic. sinamdvil eSi, maSin roca sofl ad miwa warmoadgens SinameurneobaTa Semosavl is ZiriTad wyaros, romelic maT saarsebo minimumiT uzrunvel yofs, sofl is bevri macxovrebel i, gansakuTrebiT isini, vinc arc Tu ise did nakveTs fl obs da visac am nakveTis damuSavebis saSual eba ara aqvs, saarsebo minimumis mopovebasac Zl ivs axerxebis.

rodesac vsaubrobt imaze, rom sofl ad umuSevrobis done, Cveul ebriv, TiTqmis 7-jer dabal ia vidre qal aqad da daaxl oebiT 2,5 jer Camouvardeba erovnul maCvenebl s, aseve unda aRiniSnos, rom sofl ad umuSevarTa naxevarze meti miekuTvneba "imedgacruebul " muSakTa kategorias. es ki imas niSnavs rom sofl is macxovrebel Ta is nawil i, romel Tac arc samuSao aqvt da arc sameurneo miwis nakveTi SinameurneobaSi, arc ki cdil oben samuSaos Sovnas, radganac darwmunebul ebi arian am qmedebis uSedegobaSi. cnobil ia, rom sofl ebis mosaxl eobis udides nawil s asakovani adamiანი Seadgens, xol o axal gazrdebi, samuSaos Sovnis mizniT, qal aqebis aSureben. zogierTi maTgani axerxebis samuSaos Sovnas da zogjer, TavianTi naTesavebis daxmarebas sofel Si, sxvebi ki qal aqad umuSevarTa ricxvs uerTdebian.

registraciaze dafuznebul i umuSevrobis cifrebi ar gamodgeba Sromis bazarze arsebul i mdgomareobis gaanal izebisaTvis, vinaidan isini moicaven umuSevarTa mxol od mcire nawil s. amavdroul ad, zogierTi registrirebul i umuSevari SesaZl oa sinamdvil eSi araoficial urad muSaobdes. maSasadame, registraciis cifrebze dayrdnobiT Seqmnil i suraTi Sso-s standartis Tval sazrisiT real obas ver asaxavs. garda amisa, dasaqmebis saxel mwifo samsaxuri reorganizaciis procesSia da reorganizacia iTval iswinebs adre registrirebul umuSevarTa xel axl a registracias, miRebul i Sedegebi saintereso unda iyos, Tumca nakl eb savaraudoa, rom xel axal ma registraciam saregistracio "bumi" gamoiwvios. umuSevrobis daxmareba kvl avac simbol ur Tanxas warmoadgens (igi TveSi 14 l ars Seadgens da gaicema umuSevrobis mxol od pirvel i 6 Tvis manZil ze), maSin roca registraciis meSveobiT samuSaos Sovnis Sansebi minimal uri rCeba.

iseT vitarebaSi, rodesac umuSevarTa dasacavad ar arsebobs kargad gamarTul i sadazRveo meqanizmebi an nebismieri sxva saxis daxmareba, romelic Tundac saarsebo minimums uzrunvel yofs, umuSevrebi gansakuTrebul i riskis winaSe dganan, rogorc ekonomikuri aseve social uri Tval sazrisiT. amasTan, umuSevrobis xangrZl ivi periodebi Semosavl is dakargvasTan erTad, amcirebs samuSaos Sovnis al baTobas. praqtikis gareSe darCenas Sedegad mohyveba ara mxol od kval ifikaciis, aramed xel misawvdomi samuSao adgil ebis Sesaxeb arsebul i informaciis mopovebis saSual ebis dakargvac. es xel s uwyobs siRaribis donis zrda, social ur izol irebasa da social ur gariyvas. am mudmivi xasiaTis seriozul i probl emebis rogorc ekonomikuri, aseve social uri aspeqtebi kol osal ur masStabebs aRwevs da maTi gadaWra unda moxdes Sesabamisi RonisZiebebis da programebis meSveobiT,

roml ebić miznad isaxaven xangrZl ivad umuSevarTa dasaqmebis zrdas da maT reintegracias Sromis bazarze.

dasaqmeba

daqiravebul muSakTa ricxvSi aRniSnul i kl eba da TviTdasaqmebul Ta da ojaxur sawarmoSi usasyidl od momuSaveTa ricxvis zrda ganpirobepul ia im faqtiT, rom formal ur seqtorSi zrda mimdinareobs nel i tempiT da samuSao adgil ebi nakl ebad iqmneba. miuxedavad imisa, rom mTl ian dasaqmebaSi daqiravebul i dasaqmebis procentul i wili kl ebić tendencias asaxavs, igi kvl avac sakmaod maRal i rCeba (2001 wl is meoTxe kvartal Si – daaxl oebiT 35 procenti). amasTan, maSin roca dasaqmeba saxel mwifo sawarmoebSa da organizaciebSi kvl avac farTodaa gavrcel ebul i da kvl avac umeteswil ad miCneul ia rogorc tradiciul i “mudmivi dasaqmeba”, TviTdasaqmeba izrdeba rogorc ZiriTadi aseve meoradi saqmianobis saxiT. SinameurneobaTa gamokvl evis cifrebi axasiaTeben TviTdasaqmebas mxol od rogorc ZiriTad saqmianobas. am SemTxvevaSic ki, kargad ikveTeba tendencia, rodesac TviTdasaqmebis wili Warbobs rogorc mTl ian dasaqmebaSi (61 procentze meti), aseve samuSao Zal is maCvenebel Si (55 procentamde). (ix. cxril i 7.1 da statistikuri danarTis cxril i A7.1).

2001 wl is meoTxe kvartal Si sofl is meurneobaSi TviTdasaqmebis wili ma TiTqmis 84 procentS Seadgenda. Tumca, “TviTdasaqmeba sofl is meurneobaSi” erTgvari winaswar gansazRvrul i statusia, vinaidan rogorc zemoT iqna aRniSnul i, 1 heqtari sameurneo miwis mfl obel i da misi ojaxis wevrebi, aRniSnul i gansazRvrebis safuZvel ze, avtomaturad izenen TviTdasaqmebul Ta statusS (kanoni dasaqmebis Sesaxeb). maSin roca miwa bevri SinameurneobisTvis, gansakuTrebiT ki sofl ad, ZiriTad saarsebo wyaros warmoadgens, uzrunvel yofs Tu ara 1 heqtari sameurneo miwis nakveTi saSual o oTxsul ian ojaxs im doneze, rom maT saarsebo minimumi hqondeT, metad sakamaTo sakiTxad rCeba. ssd-s SinameurneobaTa dakvirvebis monacemebis Tanaxmad, sofl ad TviTdasaqmebis 85 procenti ojaxur sawarmoebSi usasyidl od momuSaveTa wil ad modis. savarauoda, rom aRniSnul i kategoriis sofl is macxovrebel Ta udidesi nawil i, romel ic qveyanaSi mTl iani TviTdasaqmebis TiTqmis naxevars, mTl iani dasaqmebis³ 39 procentS da samuSao Zal is 35 procentS Seadgens, siRaribis riskis winaSe dgas. amasTan, SeiZl eba vivarauoT, rom qal aqad umuSevrebis an arasrul ad dasaqmebul ebi, romel Tac saerTod ar gaaCniaT sameurneo miwis nakveTi, siRaribis mxriv, gacil ebiT ufro mZime mdgomareobaSi unda iyvnen, vidre Raribi mosaxl eoba sofl ad.

maSin roca siRaribe sofl ad dakavSirebul ia ufro fuladi Semosavl is nakl ebobasTan, qal aqad, siRaribe ganpirobepul ia kvebis produqtebis dabal i miwodebiT da arasakmarisi kvebiT. ara sofl is meurneobaSi TviTdasaqmebul Ta didi nawil i – 90 procentze meti – e.w. individual urad momuSave TviTdasaqmebul ebi arian (TviTdasaqmebul ebi roml ebić ar arian kooperativebis wevrebi an mewil eebi da daqiravebul i pirebi ar hyavT). TviTdasaqmebul Ta es kategoria, romel ic saerTo dasaqmebis 12 procentS Seadgens, xSirad saarsebo minimumis uzrunvel yofasac ver

³ ganviTarebul i ekonomikis mqone qveynebiSi, saojaxo sawarmoebSi usasyidl od momuSaveTa wili dasaqmebaSi, rogorc wesi, Zal ze dabal ia da 0-dan 4 procentamde Seadgens. (“2001-2002 w.w. Sromis bazris ZiriTadi maCvenebel ebi”, Sso).

axerxebS. maSasadame, SedarebiT dabal i erovnul i umuSevrobis maCvenebl i mosaxl eobis siRaribis real ur dones srul ad ver asaxavs.

TviTdasaqmebis mzardi wil isgan gansxvavebiT, daqiravebul muSakTa wili saerTo dasaqmebaSi kl ebul obs, rac umTavresad ganpirobebul ia saxel mwifo seqtoris SemicirebiT, romel zec kvl avac daqiravebiT dasaqmebis naxevarze meti modis (2001 w. IVkv. – 66 procenti). 2001 wl is meoTxe kvartal Si daqiravebul muSakTa wili saerTo dasaqmebaSi 34 procentS Seadgenda⁴. vinaidan daqiravebiT dasaqmebaSi samuSao adgil ebis umetesobas kvl avac saxel mwifo seqtori uzrunvel yobs, daqiravebiT dasaqmebaSi gamovl enili daRmavl obis tendencia rogorc Cans axl o momaval Sic gagrZel deba, vinaidan savaraudod saxel mwifo seqtorSi da gansakuTrebiT sabiuj eto organizaciebSi, kadrebiS Semdgom Semicirebas eqneba adgili. es procesi social urad metad mtkivneul i iqneba, radganac mosal odnel ia kadrebiS Semicireba ganaTl ebisa da jandacvis seqtoebSi. biznesiTvis araxel sayrel i klimati da kerZo seqtorSi samuSao adgil ebis arasakmarisi raodenobiT Seqmna xel s uwyobs daqiravebiT dasaqmebis wiliS vardnas. rogorc cnobil ia, bevri daqiravebul i muSaki, gansakuTrebiT saxel mwifo seqtorSi, sadac xel fasebi umetesad dabal ia, TviTdasaqmebaSi meoradi saqmianobiT arian dakavebul i.

ssd-s Si nameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi imaze miuTitebs rom dasaqmebul Ta sul mcire 67 procenti momuSave Raribia; aqedan, 39 procenti sofl ad oj axur sawarmoSi usasyidl od momuSavea, TiTqmis 16 procenti sabiuj eto organizaciebis muSakebi da kidev 12 procenti ara sofl is meurneobaSi momuSave individual urad momuSave TviTdasaqmebul ia. TviTdasaqmebis Warbi wili miuTitebs Sromis bazris mdgomareobis gauaresebaze, sadac sul ufro matul obs im adamianta ricxvi, roml ebic umuSevrebi arian an dakavebul ia dabal anazRaurebadi, dabal produqtiul i da arastabil uri saqmianobiT metwil ad araformal ur seqtorSi.

farTod gavrcel ebul i arasrul i dasaqmeba miuTitebs imaze rom adamianebi cdil oben adaptirebas samuSao Zal aze dabal moTxovnasTan da arCeven mokl evadian samuSaoze daTanxmdnen, vidre saerTod ar imuSaon. dasaqmebis model ebi garkveul cvl il ebebs ganicdis, romel Ta Sedegadac arasrul i da droebiTi dasaqmeba sul ufro farTod gavrcel ebul i xdeba. "drois faqtorTan dakavSirebul i arasrul i dasaqmeba"⁵ exeba dasaqmebul adamianta ricxvs, roml ebsac "ganxil vis periodSi maTTvis sasurvel samuSao situaciasTan SedarebiT arasakmarisi odenobiT aqvT dagrovil i samuSao saaTebi"⁶ e.w. "garedan mowveul i muSakebi", roml ebSic Sedis droebiTi kontraqtis safuZvel ze daqiravebul ebi da mokl evadiani muSakebi, daqiravebul i SromiT dasaqmebis sakmaod mniSvnel ovan nawil s warmoadgenen. aseTi adamianebi, maTi dasaqmebis mxriv, muSakTa ufro daucvel nawil s miekuTvnebian, vinaidan maTi kariesis perspeqtivebi da Sromis bazarze konkurentunarianoba SezRudul ia. arasrul i da droebiTi dasaqmeba metwil ad, aranebayofl obiT xasiaTs atarebs da, srul dasaqmebasTan SedarebiT, anazRaurebis, privil egiebis, garantiebis da kval ifikaciis amaRl ebis Tval sazrisiT - ufro dabal i xarisxisaa.

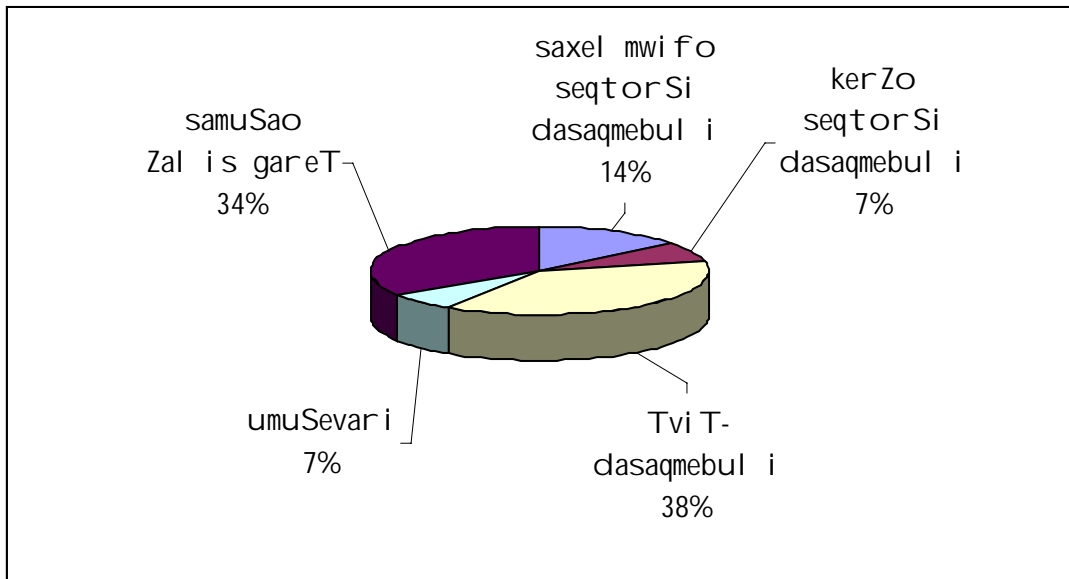
---

⁴ ganvTarebul i ekonomikis mqone qveynebiSi, saerTo dasaqmebaSi daqiravebul muSakTa wili 80-90 procentamdec ki aRwevs.

⁵ Sromis bazris statistikosTa me-16-e konferenciaze miRebul i rezol ucia (Jeneva, 1998 w) arasrul i da araadeqvaturi dasaqmebis amsaxvel i mdgomareobis SefasebasTan dakavSirebiT, iyenebs termins "xil ul i arasrul i dasaqmeba".

⁶ "2001-2002 w.w. Sromis bazris ZiriTadi maCvenebl ebi".

nax.7..1: dasaqmebis maCvenebl ebi 15 wel s zemoT mosaxl eobisTvis, 2001 w. IVkv.

wyaro: ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebi

SeniSvna: samuSao Zalis miRma darCenili mosaxl eobis wili mocemulia Sso-s "mkacri" standartiT Sefasebis mixedviT, anu "imedgacruebul" muSakTa ricxvis CaTvl iT.

15 wl is asakis zemoT mosaxl eobis didi nawili ekonomikuri statusis mixedviT or umsvil es j gufad iyofa: TviTdasaqmebul Ta wili 38 procentis Seadgens, xolo samuSao Zalis miRma darCenili mosaxl eoba - 34 procentis. wina wel Tan SedarebiT, 2001 wl is meoTxe kvartal Si, samuSao Zalis miRma darCenili mosaxl eobis wili, iseve rogorc saxel mwifo seqtoris da kerZo seqtoris muSakTa wilebi 1 procentuli punqtiT Semcirda. amis sapirispirod, 3 procentuli punqtiT gaizarda TviTdasaqmebul Ta wili, rac imaze miuTitebs rom ekonomikuri siZnel eebis gadal axva uwevs samuSao Zalis miRma darCenil mosaxl eobas, romelic xel axl a Sedis samuSao Zalis ricxvis an maT vinc, saxel mwifo an kerZo seqtorsidasaqmebuli adgili dakargvis Sedegad SinameurneobaTa SemosavliTvis miyenebuli zarali kompensirebis mizniT, TviTdasaqmebas mimarTa. umuSevarTa wili (Sso-s "mkacri" standartiT) ucveli rCeboda mTel i wl is ganmavl obaSi. saxel mwifo seqtorsidasaqmebul Ta 66 procenti sabijeto organizaciebSi muSaobda, sadac dabal i da araregul aruli xel fasebi hqonda da izul ebuli iyo ojaxis sarCenad al ternatiuli samuSao eSovna. savaraudoa, rom kerZo seqtoris bevri samuSao adgili, msxvil kerZo sawarmoebis Tu ar CavTvl iT, arastabiluri da dabal anazRaurebadia; aseve, metad didi albaTobaa, rom bevri samuSao adgili araformal ur seqtorsidasaqmeba.

samuSao adgil ebis umetesoba qal aqad araformal ur seqtorsidasaqmeba. araformaluri ekonomika, romelic, iseve rogorc saerto dasaqmebaSi, droebiti TviTdasaqmebis wili Warbobs, metwil ad warmodgenilia araregistrirebuli da araregul irebadi mciremasStabiani saqmianobiT. arasruli dasaqmeba farTodaa gavrcel ebuli. dasaqmebul Ta udidesi nawili dakavebulia Sromis bazris

dabal anazRaurebad da daucvel seqtorebSi, sadac cudi samuSao pirobebia. samuSao adgil ebi roml ebic uzrunvel hyofs stabil ur xangrZl iv da srul dasaqmebas rogorc formal ur, aseve araformal ur seqtorSi, iSviaTia. farTodaa gavrcel ebul i farul i da SeniRbul i umuSevroba; mzardi xangrZl ivi umuSevrobis Sedegad samuSao Zal is ricxvi kl ebul obs da Sesabamisad, umuSevrobis maCvenebl ic bevrad Camouvardeba real urs. ekonomikuri statusis cifrebi srul ad ver asaxaven real uri mdgomareobis mTel simZimes, vinaidan Sso-s meTodis safuZvel ze umuSevrobis maCvenebl is gaangariSeba ugul vebel hyofs Sromis anazRaurebis sidides da mis Sesabamisobas saarsebo minimumTan.

mTavrobis mier saerTaSoriso organizaciebis mxardaWerIT SemuSavebul i siRaribis daZl evis da ekonomikuri zrdis programis (PREGP) mTavari miznebia: siRaribis daZl eva ekonomikuri zrdis xel Sewyobis gziT, rasac Sedegad samuSao adgil ebis Seqmna mohyveba; cxovrebis ufro maRal i donis miRweva da qveynis ganviTarebis procesSi yvel a moqal aqis monawil eobis uzrunvel yofa. siRaribis daZl evis sakiTxis srul ad da efeqturad mogvareba, rac PREGP-is erT-erTi prioritetad aris dasaxul i, da am probl emisadmi xangrZl iv perspeqtivaze gaTvl ili midgomis Camoyal ibeba SeuZl ebel ia axal i samuSao adgil ebis Seqmnis xel Sewyobis gareSe, ristvisac aucilebel ia qveynis sainvesticio kl imatis gaumj obeseba da mcire da saSual o biznesis ganviTareba.

xel fasebi

ssd-s SinameurneobaTa gamokvl evis monacemebis Tanaxmad, daqiravebul muSakTa saSual o Tviuri nominal uri xel fasi, mTel i qveynis masStabiT, 2001 wl is meoTxe kvartal Si, 98 l ars Seadgenda⁷. marTalia, es maCvenebl i nominal ur gamosaxul ebaSi, TiTqmis 13 procentiT gaizarda, magram infl aciis, el eqtroenergiisa da bunebrivi airis tarifebis zrdis gamo, real ur gamosaxul ebaSi Semcir da (ix. Tavi II da Tavi IV). 2001 wl is meoTxe kvartal Si, saSual o Tviuri xel fasis wili oTxsul iani oj axis saarsebo minimumSi 45 procenti iyo.

sabiuj eto organizaciebis⁸ muSakTa (daqiravebul muSakTa saerTo ricxvis 43 procentze meti) saSual o Tviuri xel fasi 2001 wl is meoTxe kvartal Si 58,5 l ars Seadgenda. prezidentis brZanebul ebis Tanaxmad, 1999 wel s minimal uri xel fasis cneba, 4 wl is interval is Semdeg, xel axl a iqna SemoRebul i da zemoaRniSnul i kategoriis daqiravebul muSakTa xel fasi 20-dan 66 l aris fargl ebSi meryeobs. 2001 wl is meoTxe kvartal Si, saxel mwifo sawarmoebisa da organizaciebis muSakTa xel fasebi (daqiravebul muSakTa 22 procentze meti) TveSi, saSual od, 107,4 l ars Seadgenda. kerZo seqtoris muSakTa Tviuri anazRaureba, romel Ta wil ad daqiravebul muSakTa saerTo ricxvis 29 procentamde modioda, saSual od 115 l ars Seadgenda. e.w. "sxva" kategoriis daqiravebul muSakTa (daaxl oebiT 3 procenti) saSual o Tviuri xel fasi 106,9 l ars Seadgenda; saSual o Tviuri xel fasi 474,4 l aris odenobiT

---

⁷ sem-is am gamoSvebis momzadebis periodSi SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi 2002 wl is pirvel i kvartl isTvis xel misawvdomi ar iyo.

⁸ sabiuj eto organizacia ewodeba saxel mwifo organizacias, roml is dafinanseba saxel mwifo biuj etis subsidiებიT xdeba.

hqonda mxol od daqiravebul muSakTa 2 procentze odnav mets – maT vinc saerTaSoriso organizaciebsa da erTobl iv sawarmoebSi muSaobda.

yvel aze maRal i ganakveTis saSual o Tviuri xel fasebi hqondaT transportisa da kavSirgabmul obis seqtoris (154,4 l ari), samSenebl o seqtoris (141,7 l ari) da el eqtroenergiis, gazisa da wyl is momaragebis seqtoris (131,8 l ari) muSakebs. rogorc yovel Tvis, yvel aze dabal i xel fasebi hqondaT ganaTl ebis sferos muSakebs (62,3 l ari) da j andacvis sferos muSakebs (59,8 l ari). maSin roca daqiravebul muSakTa saerTo ricxvSi pirvel i sami seqtoris wili, romelic SedarebiT maRal i xel fasebiT xasiaTdeba, 23,5 procenti iyo, danarCeni ori seqtoris wili, sadac xel fasebi yvel aze dabal i iyo, 32,5 procentis Seadgenda. im seqtoresSi, sadac daqiravebul muSakTa danarCeni 44 procenti iyo dakavebul i, xel fasis ganakveTebi 84,2 l aridan 145,3 l aramde Seadgenda.

saxel mwifo seqtoris muSakTa (daqiravebul muSakTa 65 procenti) xel fasebi, iseve rogorc kerZo seqtoris muSakTa didi nawil isa, umeteswil ad bevrad Camouvardeba saarsebo minimums. maSin, roca qal aqad daqiravebiT dasaqmeba SinameurneobaTa Semosavl is mTavar wyarod rCeba, igi iseTive arastabil uria, rogorc qveyanaSi SinameurneobaTa Semosavl is nebismieri sxva wyaro. xSiria xel fasis gadauxdel obis SemTxvevebi, rac iwvevs sabiujeto daval ianebis dagrovebas. amas emateba isic, rom infl acia garkveul wil ad aferxebes xel fasebis real ur zrdas.

minimal uri saarsebo done

1999 wl is agvistoSi mTavrobis mier miRebul iqna gadawyvetil eba "gaangariSebis meTodSi cvl il ebebis Setanisa da minimal uri saarsebo donis gadaangariSebis" Taobaze da agreTve SemuSavda prezidentis dadgenil ebis proeqti "saarsebo minimumis gansazRvrisa da gamoyenebis" Sesaxeb. miuxedavad imisa, rom ssd-s saarsebo donis gaangariSebis axal i meTodi ukve mzad aqvs da qveyndeba rogorc "al ternatiuli" saarsebo minimumi, dResac grZel deba Zveli, 90-an wl ebSi SemoRebul i meTodis gamoyeneba da misi gamoqveyneba rogorc "oficial uri" minimumisa. marTalia, aRniSnuli meTodebidan romeli ukeT asaxavs real ur kal aTas, romelic mizanSewonil saarsebo minimums uzrunvel yofs, sakamato sakiTxia, magram naTel ia, rom axal i "al ternatiuli" meTodis safuZvel ze gaangariSebul i minimal uri saarsebo doneebi ufro axl osaa qveyanaSi saSual o xel fasis doneebTan, anu bevrad Camouvardeba "oficial ur" dones. Tu ki saSual o Tviuri xel fasis wili oTxsul iani oj axis Zvel "oficial ur" saarsebo minimumSi 2001 wl is meoTxe kvartal Si 48 procentis Seadgenda, axal i "al ternatiuli" saarsebo minimumSi es wili 77 procentamde iqneboda. Tumca, aSkaraa rom oTxsul iani oj axisTvis sakmaod rTul ia TveSi 130 l arad ircinos Tavi (ix. cxrili 7.2). Tumca oj axi, roml is erTi wevri mainc muSaobs da oj axis sxva wevrebi mis kmayofaze imyofebian, ar CaiTvl eba yvel aze gaWirvebul ad da Sesabamisad ver miRebs social ur daxmarebas (ix. qvemoT), vinaidan daxmarebis mimRebTa kategoriaSi mosaxvedrad, oj axi unda Sesdgebodes mxol od umuSevari pensionerebisagan da/an oboli bavSvebisagan.

cxril i 7.2: minimal uri saarsebo doneebi, 2001 w. I kv. – 2002 w. I kv.
(I ari)

saarsebo minimumi periodis bol osTvis	oficial uri saarsebo minimumi			al ternatiul i saarsebo minimumi*		
	Sromis- unariani mamakacis- Tvis	saSual o momxmareb- I isTvis	oTxsuliani oj axisTvis	Sromisu- nariani mamakacis- Tvis	saSual o momxmareb- I isTvis	oTxsuliani oj axisTvis
2001 w. I kv.	115,8	101,6	201,6	73,8	65,4	123,9
2001 w. II kv.	119,2	104,5	207,3	77,3	68,5	129,6
2001 w. III kv.	113,9	100,0	198,2	74,0	65,5	124,1
2001 w. IV kv.	118,0	103,5	205,2	76,2	67,5	127,8
2002 w. I kv.	124,8	109,5	217,2	79,7	70,5	133,7

wyaro: ssd-s yovel Tviuri angariSebi

SeniSvna: * al ternatiul i normebiT gaangariSebul i

social uri pol itika da social uri uzrunvel yofis sistema

mosaxl eobis did nawil s, araformal uri seqtoris muSakTa, TviTdasaqmebul Ta da umuSevarTa CaTvl is, maTi oj axis wevrebTan erTad, saerTod aranairi social uri dacva ar gaaCniaT da daxmareba, romel sac isini social uri uzrunvel yofis saxiT iReben, simbol uria. saxel mwifo social uri dacvis sistema fundamental ur restruqturizacias saWi roebs. amasTan, aucilebel ia ekonomikurad sicocxl isunariani, xel misawvdomi da yovl ismomcveli Tanabari social uri uzrunvel yofis sistemis Seqmna. xandazmul obis asakSi siRaribis probl ema gansakuTrebiT mwvaved dgas, vinaidan amJamad moqmedi sapensio sistema, romel ic sabWouri warsulis memkvi dreobas warmoadgens, ra xania gadaxdisunaroa. gardamaval i ekonomikis pirobebSi, siRaribis warmatebiT daZl evis mizniT, social uri uzrunvel yofis sistemis gardaqmna metad mniSvnel ovania. dRes arsebul i sistemis qmediTunarianobis gazrdaze gamiznuli social uri pol itikis reforma qveynis umTavres prioritetebS Soris dgas.

social uri reformebi mTavrobis mier xangrZl iv strategiul amocnad aris miCneuli. siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis (PREGP-is) programis mTavari miznebia siRaribis aRmofxvra ekonomikuri zrdis mxardaWeris gziT, rasac axali samuSao adgil ebis Seqmna mohyveba; mosaxl eobis cxovrebis donis amaRl eba da qveynis ganvitaribis procesSi yvel a moqal aqis monawil eobis uzrunvel yofa. PREGP-is programis Tanaxmad, saWi roa mizanmimarTuli social uri dacvis meqanizmebis SemuSaveba, roml ebic social urad daucvel Ta rac SeiZl eba did nawil s moicavs.

2002 wl is 7 april is prezidentis brZanebul eba “saqarTvel os social uri ganvitaribis koncefcii realizaciis pirveli rigis RonisZiebebis Sesaxeb” iTval iswinebs RonisZiebebs, roml ebic unda gatardes SromiTi urTierTobebis daregul irebis, samuSao Zal is efeqturad gamoyenebisa da dasaqmebis mdgomareobis gaumj obesebis mizniT da aseve, sapensio sistemis gaumj obesebisa da am sferoSi saxel mwifo programebis SemuSavebisa da ganxorciel ebisaTvis. aRniSnuli gankargul ebis Tanaxmad, mosaxl eobis rTuli social uri mdgomareobis gamosworeba umniSvnel ovanesi amocanaa.

saxel mwifo social uri daxmareba

2002 wl is 26 martis prezidentis brZanebul ebis Tanaxmad, 2002 wl is saxel mwifo biujetiT gaTval iswinebul i social uri daxmareba umweo oj axebisTvis gamiznulia gaWirvebul i oj axebze roml ebic Sedgeba "gaWirvebul aramomuSave pensionerebisgan", an oboli bavSvebze, invalidebze da mraVal Svilian oj axebze, romel Tac 7 da meti Svili hyavT. faqtobrivad, es daxmareba warmoadgens erTgvar damatebas, romelic yvel aze Rarib xandazmul Tanawil ma simbol ur pensiebTan erTad unda miiRos da mcireoden bavSvTa daxmarebas yvel aze Rataki oj axebisTvis. prezidentis brZanebul ebis Tanaxmad, saxel mwifo social uri daxmareba Sesabamisi 1 suliani oj axisTvis an TiToeul meurveobaSi myofi oboli bavSvisTvis 22 lars, xolo 2 da metwevriani oj axisaTvis da mraVal Sviliani oj axebisTvis 35 lars Seadgens.

umuSevrobi s Semweoba

prezidentis 2002 wl is 22 aprilis brZanebul ebis Tanaxmad, standartuli Tviuri umuSevrobi s Semweoba, romelic registrirebuli umuSevrobi s pirveli eqvsi Tvis manZil ze gaicema, gaizarda umuSevrobi s meore da mesame ori TvisTvis Sesabamisad, 2 da 3 l ariT da dafiqsirda 14 l arze umuSevrobi s mTel i periodisTvis. am daxmarebi s mimRebTa kategoriis misaRebad umuSevarma unda gaiaros registraciada, Sesabamisad, unda iqonios oficial ur seqtorSi muSaobis damadasturebel i sabuTi. rogorc Sedegi, Cveul ebriv, umuSevarTa mxol od naxevari Tu iwuxeb s Tav s registraciis gavliT da amitom daxmarebi s mimRebTa ricxvi umniSvnel oa. amJamad, saxel mwifo dasaqmebi s samsaxuri reorganizaciis procesSi da umuSevrebma xel axali registraciis procedura unda gaiaron.

sapensio sistema

sapensio sistemis reforma, PREGP-is programis erT-erT mTavar mizans warmoadgens, vinaidan mwiri sagadasaxado bazis, Crdilovani ekonomikis farTomasStabebis, gadasaxadebi s arasakmarisi odenobiT Segrovebi s da gadamxdel ebis mier gadasaxadebi s gadaxdisgan Tavis aridebi s pirobebSi, sapensio sistema didi xania araqmediTunariani da gadaxdisuunaro gaxda da igi kvl avac agrZel ebs daval ianebi s dagrovebas.

amJamad, sapensio sistema qveyanaSi ZiriTadad warmodgenilia socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondiT (sesf) – saxel mwifo sapensio fondiT, romelic xandazmul Tanu dides nawil s Tanabrad dafiqsirebul i simbol uri ganakveTis pensiebiT uzrunvel yofs. Tanabari sapensio ganakveTi, romelic TveSi 14 lars Seadgens, ar iTval iswinebs arc muSaobis periodis xangrZi ivobas da arc xel fasis odenobas da bevrad Camouvardeba minimal ur saarsebo dones (2002 wl is pirveli kvartal Si odnav aRemateba saSual o momxmarebel i s oficial uri saarsebo minimumis 12 procentis). Pay-as-you-go (PAYG-is) sapensio sistemis principis Tanaxmad, pensiebi s dafinanseba xel fasis dabegvridan Semosuli Tanaxis xarj ze xorciel deba⁹, da amdenad, mTli anad gadasaxadebi s Segrovebi s donezea damokidebul i. iseT pirobebSi, rodesac gadasaxadebi s gadamxdel Tanu ricxvi klebul obs, xolo

⁹ socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis (sesf-s) Semosavali s Seadgenen gadasaxadebi muSakTa xel fasebidan: sabujeto organizaciebi sTvis – nominaluri xel fasis 26 procenti, sxva tipis damqiravebel i organizaciebi sTvis – 27 procenti, xolo daqiravebul i muSaki sTvis – 1 procenti.

gadasaxadebis Tavidan acil eba da maTTvis gverdis avl a farTodaa gavrcel ebul i, sistema ukve ramodenime wel ia agrZel ebs daval ianebis dagrovebas.

imisaTvis, rom PAYG-s sistemam gamarTul ad imuSaos, arsebobs garkveul i winapirobebi, romel Ta umetesobac amJamad saqarTvel oSi ar aris realizebul i, irRveva an gamarTul ad ar muSaobs, magal iTad:

- dResdReobiT damokidebul ebis koeficienti¹⁰ aris 1:1,2, maSin rodesac PAYG sapensio sistemis gamarTul i funqcionirebisaTvis Sefardeba 3:1 mainc unda iyos. dabal i damokidebul ebis koeficienti, anu gadamxdel Ta saWiroze dabal i ricxvi, Tavis mxriv, ramodenime pirobis amsaxvel ia: daqiravebul muSakTa ricxvis kl eba da araformal uri seqtoris zrda.

- farTodaa gavrcel ebul i gadasaxadebis gadaxdisgan Tavis aridebis SemTxvevebi, rasac Sedegad mohyveba gadasaxadebis arasakmarisi odenobiT Segroveba. didia maTi ricxvi (rogorc daqiravebul ebis aseve damqiravebl ebis), vinc gverds uvl is xel fasidan gadasaxadebis gadaxdas: sabiuj eto organizaciebSi xel fasebis gacema xSirad gviandeba, bevri sawarmo gaCerebul ia, xol o zogierTi gadamxdel i gadasaxadebs arasrul i odenobiT ixdis. erTis mxriv dabal i xel fasebis da momaval Si misaReb sargebel sa da mimdinare Senatanebs Soris kavSiris ararsebobs gamo mosaxl eobas gadasaxadebis Sesatanad saWiro stimuli ara aqvs, xol o meores mxriv, xel fasis fondidan gadasaxadis SedarebiT maRal i ganakveTis gamo, damqiravebl ebi cdil oben Tavi aaridon gadasaxadebs.

- dasabegri saSual o xel fasis dabal i ganakveTis Sedegad PAYG-is universal uri sapensio sistema dRes dabal i Canacvl ebis koeficientiT¹⁰ xasiaTdeba. 2001 wl is meoTxe kvartl is bol os mdgomareobiT, xandazmul Ta dafiqsirebul i saSual o pensia odnav aRemateboda daqiravebul muSakTa saSual o Tviuri xel fasis 15 procents¹².

nebismieri PAYG sistema sol idarobis Senatanebis¹³ principzea dafuZnebul i da radganac igi social uri uzrunvel yofis sistemis erT-erT el ements warmoadgens, mas SeuZl ia mxol od minimal uri pensiebiT uzrunvel yos pensionerebi. Tumca, amJamad moqmedi sapensio sistema am ZiriTadi funqciis Sesrul ebasac ki ver axerxebes, rom aRaraferi vTqvaT xandazmul Ta Sesაferisi daxmarebiT uzrunvel yofaze. krizisi, romel sac moqmedi sapensio sistema ganicdis, mwaved da mtkivneul ad mimdinareobs ekonomikuri, pol itikuri da social uri Tval sazrisiT. dRevandel i mdgomareobis mokl e da grZel vadiani Sedegebis ugul vel yofa seriozul i ekonomikuri riskis winaSe daayenebs ukiduresad gaWirvebul mosaxl eobas da SeiZl eba gamoiwvios siRaribis Semdgomi zrda, social uri dezintegracia, gamijvna da social uri izol acia. amavdroul ad, efeqturi social uri pol itikis SemuSaveba da ganxorciel eba xangrZl ivi ekonomikuri ganvitarebisTvis ufro myar safuZvel s gvTavazobs.

---

¹⁰ pensionerTa ricxvis gadamxdel Ta ricxvTan procentul i Sefardeba.

¹¹ saSual o pensii Sefardeba saSual o xel fasTan.

¹² sem-is am gamoSvebis momzadebis periodSi SinameurneobaTa gamokvl evis Sedegebi 2002 wl is pirvel i kvartl isTvis xel misawvdomi ar iyo.

¹³ saval debul o gadasaxadi, romel ic aranair gansakuTrebul upiratesobas ar aniWebs Tavad gadamxdel s da roml is gadaxdas social uri uzrunvel yofis sistema sxva pensionerTa dasaxmarebl ad iTxovs.

PREGP-is programis Tanaxmad, moqmedi sapensio sistema "ver axerxebis saxel mwifo sapensio sistemis ori mTavari amocanis Sesrul ebas: pensionerTa Soris siRaribis donis Semicirebas da xandazmul i moqal aqeebisaTvis Sesabamisi moxmarebis donis uzrunvel yofas." aRniSnul i programis Tanaxmad, "saqarTvel osTvis mTavar misaRwev mizans warmoadgens axal i sistemis SemoReba, romel ic uzrunvel yofs orive amocanis Sesrul ebas". PREGP-is programa social uri politikis mTavar mimarTul ebebs Soris gamoyofs sapensio sistemis reformas: igi gamiznul i unda iyos finansurad myari, Tanamedrove sapensio sistemis Camoyal ibebaze, romel ic moergeba gardamaval i ekonomikis cval ebad moTxovnebs.

sapensio sistemis reorganizaciaze mimarTul i zogierTi RonisZieba ukve gatarada, zogi ki ganxorciel ebis procesSia. pensionerTa siebis gadamowmebis Sedegad, ormagi registraciisa da daxmarebis ararsebul mimRebTa gamovl enis Semdeg, aRricxvaze ayvani pensionerTa ricxvi Semicirda daaxl oebiT 850,000-mde. PREGP-is programis Tanaxmad, davaliane bis dagrovebis zrdis tempi Senel da pensiebis gadaxdisa da dagviane bis mdgomareobis gaumj obesebasTan dakavSirebul i imedebi asocirdeba sapensio fondis axal kontraqtortan. es aris banki "sabanko aliansi", romel sic gaerTianda "intel eqtbanki", "banki respublika" da "agromrewvbanki". mniSvnel ovani samuSaoebi mimdinareobs registrirebul pensionerTa siebis Semdgom gadamowmebasTan dakavSirebit da sabol ood dagegmilia saidentifikacio baraTebis SemoReba.

PREGP-is programis Tanaxmad, msofilio bankis da sxva donori organizaciebis mxardaWerit ukve daiwo sapensio reformis programis ganxorciel eba, romel ic uzrunvel yofs sapensio sistemis gadasvl as sadazRvevo principebze (ix. momdevno cxrili 7.2). sapensio reformis programis erT-erT nawils warmoadgens personificirebul i registraciis sistemis SemoRebis 3-wl iani programis proeqti, romel ic ukve gadaeca prezidents ratifikaciisTvis. aRniSnul i programis proeqti agreTve iTval iswinebs xel fasebidan gadasaxadebis Segrovebis funqciis sesf-sTvis dabrunebas¹⁴. am miznit, mTavrobas gadaeca prezidents brZanebul ebis proeqti, romel ic iTval iswinebs xel fasidan gadasaxadis akrefis funqciis (brZanebul ebis proeqtis Tanaxmad, xel fasebidan gadasaxads axla sadazRveo Senatani daerqmeva) sapensio fondisTvis gadasacemad saWiro winadadebebis SemuSavebas. sapensio reformis programis sxva komponentebis Soris aris avtomatizebul i marTvis sistemisa da diferencirebul i sapensio ganakvetebis SemosaRebad monacemTa bazis Seqmna; diferencirebul i pensiebis daweseba; saval debulo kerZo sapensio sistemis SemoReba; nebayofl obiti sapensio sistemis SemoReba; da samarTi ebrivi bazis Camoyal ibeba romel ic daaregul irebs social uri uzrunvel yofis da saxel mwifo pensiebis sakiTxebis; da sagadasaxado kodeqsSi Sesabamisi cvlilebebis da Sesworebebis Setanas.

---

¹⁴ 1998 wel s, sesf-s es funqcia sagadasaxado inspeqcias gadaeca.

cxril i 7.3: social uri uzrunvel yofis da sapensio dazRvevis erovnul i sam-safexuriani sistema, 2001 – 2005 ww.

daxasiaTeba	safexurebi		
	I	II	III
vadebi	2001-2004 ww.	2005 wl idan	2002 wl idan
aRwera	saval debul o	saval debul o	nebayofl obiTi
marTvis forma	saxel mwifos mier marTul i	kerZo seqtoris mier marTul i	kerZo seqtoris mier marTul i
mi znebi	gadanawil eba pl ius dazRveva	dagroveba pl ius dazRveva	dagroveba pl ius dazRveva
saxeoba	Semosavl ebiT gansazRvrul i an winaswar gansazRvrul i minimal uri sapensio garantia	damsaqmebl is da/an dasaqmebul is individual uri danazogebi	damsaqmebl is da/an dasaqmebul is individual uri danazogebi
dafinanseba	gadasaxadebi dan dafinansebul i	marTvadi (regul irebadi), srul iad dafinansebul i	srul iad dafinansebul i

wyar o: saqarTvel oSi siRaribis daZl evisa da ekonomikuri zrdis erovnul i programa, sadiskusio masal a, sabol oo dokumentis proeqti, Tbil isi, oqtomberi, 2001 w.

individual uri danazogebis aRricxvisa da avtomatizebul i marTvis sistemis SemoReba moiTxovs didi odenobis investiciebs. kerZo sapensio sqemebi saWi roebs xel Sewyobas da samarTI ebriv daregul irebas, Tumca nakl eb savaraudoa, rom am sqemebma saxel mwifo sapensio sistemaze mokl evadiani Sedegebi iqonios da Sesabamisad savaraudoa rom axl o momaval Si saxel mwifo pensiis ganakveTebi kvl avac dabal i iqneba. saxel mwifo PAYG sistema gamoyenebul i unda iyos ZiriTadi pensiebis uzrunvel yofisTvis, xol o saval debul o da nebayofl obiTi kerZo sqemebi damatebis saxiT unda iqnes gamoyenebul i.

CanarTi 7.2

sapensio si stema: samsafexuriani modeli

msoflio banks gaaCnia sapensio reformis modeli, romel sac igi iyenebs, raTa gamoiwios qveynebis daintereseba reformis gatarebaSi. msoflio bankis modeli sam safexurian model s warmoadgens:

pirveli safexuri saval debul o **PAYG**-is sistemaa, romel sac central uri xel isufleba marTavs;

meore safexuri individual uri sapensio angariSebis saval debul o sistemaa, romel sac an central uri xel isufleba an kerZo sapensio fondebi marTavs;

mesame safexuri individual uri sapensio angariSebis nebayofl obiTi sistemaa, romel sac kerZo sapensio fondebi marTaven.

Semdgomi informacia safexurebis Sesaxeb

pirvel i safexuri

PAYG-is sistema Pay-as-you-go sapensio programebi mTel s msfli oSi xorciel deba. **PAYG-is** sistemis safuZvel ze mTavroba muSakebisgan agrovebs gadasaxadebs pensionerTaTvis pensiebis gasacemad. sistema mdgradia Tu ki muSakTa Sesabamisi raodenoba gadaxdis gadasaxadebs sapensio val debul ebis dasafarad, roml ebic maTTvis damamZimebel i ar iqneba. am sistemaSi momuSaveTa da pensionerTa individual uri sapensio angariSebi gaTval iswinebul i ar aris; muSakis mier Sesatani gadasaxadebis ganakveTi ar aris dafuZnebul i im ganakveTze, romel sac konkretul i muSaki miiRebs pensiaze gasvl is Semdeg, xol o xandazmul Ta pensiebi ar aris dafuZnebul i konkretul i pensioneris mier Setanil i gadasaxadebis odenobaze. **PAYG-is** sistema gansazRvrul i ganakveTis sapensio sistemaa. gansazRvrul i ganakveTis sapensio sistemebi xasiaTdeba pensionerebisTvis dabal i risk-faqtorIT da amave dros dabal i mogebi Tac.

saxel mwifo pensia saxel mwifo pensiebi aris mTavrobis mier gacemul i pensiebi. pirebs da/an maT damqiravebel organizaciebs SeuZl iaT saxel mwifo pensiebiSi Senatanebis gakeTeBa, xol o saxel mwifom, Cveul ebriv, unda dafaros Senatanebsa da pensiebs Soris arsebul i sxvaoba.

gansazRvrul i sapensio ganakveTebi gansazRvrul i sapensio ganakveTebi gul isxmobs erTgvar pirobas, rom pensioneri yovel Tviurad miiRebs gansazRvrul i odenobis pensias, roml is ganakveTi ar iqneba dafuZnebul i mis mier muSaobis periodSi sapensio sistemaSi gadaricxul i Senatanebis odenobaze. gansazRvrul i sapensio ganakveTebis sistema igive **PAYG-** is sistemas warmoadgens. gansazRvrul i sapensio ganakveTebis sistema xasiaTdeba dabal i risk-faqtorIT da amave dros dabal i mogebi Tac.

meore safexuri

gansazRvrul i Senatanebi gansazRvrul i Senatanebi gul isxmobs iseT pensiebs, roml ebic dafuZnebul ia muSakis mier sapensio angariSze gadaricxul i piradi Senatanebis odenobaze. pensiebis gaangariSeba xdeba muSakis mier gaRebul i Tanxisa da am Tanxis dabandebis Sedegad miRebul i mogebis safuZvel ze. am SemTxvevaSi muSakebisTvis risk-faqtori ufro maRalia, magram maTi sapensio angariSebis dabandebis xarj ze miRebul i mogebac SedarebiT didia. sxva sityebiT rom iTqvas, es sapensio sistemebi ufro did riskTan aris dakavSirebul i, magram Cveul ebriv ufro did mogebasac iTval iswineben. imisaTvis, rom muSakebs mTI ianad ar daawves pasuxismgebl oba gansazRvrul i Senatanebis sistemebiT gaTval iswinebul risk-faqtorTan dakavSirebiT, mTavrobam unda SeimuSaos sagarantio pirobebi aseTi riskis Sesamcirebl ad.

mesame safexuri

kerZo sapensio fondebi kerZo sapensio fondebis formireba sapensio reformis gatarebasTan dakavSirebul i saqmianobis erT-erT amocanas warmoadgens. kerZo sapensio fondebi gul isxmobs kerZo kompaniebs, roml ebic agroveben Senatanebs muSakebisgan, abandeben Semosul Tanxas da yovel i muSakisTvis individual ur angariSs xsnian. Semdgom, pensiaze gasvl is, gardacval ebis an inval idobis SemTxvevaSi (qveyanaSi moqmedi kanonmdebl obis Sesabamisad) es fondebi uxdian am muSakebs maT mier gaRebul Senatanta Tanxas, am Senatanta dabandebis xarj ze miRebul mogebasTan erTad. kerZo fondebis saqmianobis regul irebas Cveul ebriv central uri xel isufl ebis samsaxuri axorciel ebs im mizniT rom maT daicvan fondebis dabandebasTan, angariSis mfl obel Ta (muSakTa) winaSe angariSgebasa da pensiebis gadaxdasTan dakavSirebul i wesebi. muSakebs SeuZl iaT fondebis dabandeba nebi mier kerZo kompaniaSi, romel ic aseT sapensio programebs sTavazobs. konkretul i qveyanis mi xedviT kerZo sapensio fondebSi Tanxebis investirebis stimuli irebis mizniT SeiZl eba arsebobdes an ar arsebobdes sagadasaxado SeRavaTebi.

wyaro: kerZo sapensio reforma, bul gareTi, <http://www.socialsector.net>

Tavi merve: saqarTvel o-evrokavSiris urTierTobebi

saqarTvel os savaWro urTierTobebi evrokavSirTan

2002 wl is pirveli kvartal Si savaWro brunvam saqarTvel osa da evrokavSiris Soris Seadgina 44,7 milioni aSS dol ari. es maCvenebel i 28,6 procentiT nakl ebia wina wl is igive maCvenebel Tan SedarebiT.

2002 wl is pirveli kvartli is ganmavl obaSi saqarTvel os eqsporti evrokavSiris bazarze wina wel Tan SedarebiT Semcirca 3,7 milioni aSS dol ariT, rac Seadgens 22,5 procentis, xolo importi evrokavSiris wevri qveynebidan saqarTvel oSi Semcirca 14,2 milioni aSS dol ariT, anu 30,9 procentiT.

cxrili 8.1: saqarTvel os vaWroba evrokavSirTan

(aTasi aSS dol ari)

weli	brunva	eqsporti	importi	balansi
2000 w. I kv.	62,653	16,653	45,995	-29,342
2001 w. I kv.	44,676	12,905	31,772	-18,867

wyaro: vaWrobisa da sagareo ekonomikuri urTierTobebis saministro

2002 wl is pirveli kvartal Si saqarTvel os uaryofiti savaWro balansi gaaCnia evrokavSiris yvela wevr qveyanasTan gaertianebuli samefos garda (es faqti SeiZleba aixsnas oqros didi odenobis eqsportirebiT am qveyanaSi). gasul wel Tan SedarebiT, saqarTvel os savaWro deficiti evrokavSirTan Semcirca 35,6 procentiT, rac Ziritadad gamowveuli iyo vaWrobis moculobis SemcirebiT. germania, gaertianebuli samefo da italia kvlavac rcebian saqarTvel os Ziritad savaWro partniorebad. saqarTvel os savaWro brunvam am qveynebtan Seadgina saqarTvel o-evrokavSiris mTel i savaWro brunvis 67 procenti.

cxrili 8.2: saqarTvel os vaWroba evrokavSiris qveynebtan

(aTasi aSS dol ari)

qveyana	brunva	eqsporti	importi	balansi
gaertianebuli samefo	11,734	7,649	4,045	3,564
avstria	1,598	2	1,596	-1,594
belgia	1,602	589	1,013	-424
luqsemburgi	46		46	-46
dania	1,755	280	1,475	-1,195
fineti	446		446	-446
safrangeti	2,553	208	2,346	-2,138
germania	11,779	1,033	10,767	-9,734
saberZneti	3,294	1,639	1,655	-16
irlandia	205	56	149	-93
italia	6,492	1,124	5,368	-4,244
niderlandebi	2,193	129	2,064	-1,935
portugalia	129		129	-129
espaneti	574	196	378	-182
Svedeti	255		255	-255
sul	44,676	12,905	31,772	-18,867

wyaro: vaWrobisa da sagareo ekonomikuri urTierTobebis saministro

2002 wl is pirvel kvartal Si saqarTvel os vaWrobam evrokavSiris qveynebTan mTI iani sagareo vaWrobis 20,3 procenti Seadgina¹. wina wl is igive periodSi es maCvenebel i 26,8 procenti iyo.

saqarTvel os eqsporti evrokavSiris bazarze kvl avac mcire mocul obisaa, miuxedavad im faqtisa, rom saqarTvel o aris evrokavSiris preferenciebis general izebul i sistemis beneficiari qveyana 1995 wl idan.

preferenciebis general izebul i sistema

evrokavSirma preferenciebis general izebul i sistemis sqema SemoiRo 1971 wel s. es sistema moicavs im samrewvel o produqtebis 96 procentis da sofl is meurneobis produqtebis 74 procentis, romel ic CamoTVl il ia nomenkl aturis harmonizirebul sistemaSi (Harmonizd System). evrokavSiris preferenciebis general izebul i sistema aniWebs TiTqmis yvel a samrewvel o produqts evropis bazarze ubaJo daSvebas. es sistema aseve preferenciul i daSvebis reJims aniWebs sasofl o-sameurneo produqtebsac.

evrokavSiris preferenciebis general izebul i sistema SemoRebul ia aTi wl is vadiT da is gagrZel deba 2005 wl amde. 2001 wl is ivniSi evrokomisiam daamtka preferenciebis general izebul i sistemis ganaxl ebul i varianti, romel ic kidev ufro uwyobs xel s eqsportis zrdas beneficiari qveynebidan. preferenciebis general izebul i sistemis axal variantSi aRniSvnis Rirsia im stimulebis amoqmedeba, romel ic Sromisa da garemos dacvis kanonmdebl obis gaTval iswinebis SemTxvevaSi arsebobs.

mniSvnel ovania aseve aRiniSnos is faqti rom, qarTul i kompaniebi evrokavSiris preferenciebis general izebul i sistemas iSviaTad iyeneben. 2001 wel s saqarTvel os eqsportma evrokavSiris bazarze Seadgina 57,6 milioni aSS dol ari, saidanac mxol od 4,3 milioni aSS dol aris saqonel i iyo preferenciebis general izebul i sistemis sqemis meSveobiT eqsportirebul i². es faqti saSual ebas gvaZl evs vivaraudoT, rom qarTul i nawarmi evropul bazarze garkveul winaaRmdgobebis xvdeba, rac ZiriTadad gamoixateba produqciis standartSi da sertifikaciis sistemis SeusabamobaSi. aseve probl emad rCeba saqarTvel os business-wreebSi informaciis nakl eboba preferenciebis general izebul i sistemis Sesaxeb.

meores mxriv, unda aRiniSnos is faqtic rom, 1995 wl is Semdeg SeimCneva preferenciebis general izebul i sistemis sertifikatebis gacemis zrdis tendencia. Tu 1995 wel s saqarTvel os ekonomikis, mrewvel obis da vaWrobis saministros mxol od 20 sertifikati hqonda gacemul i, 2001 wel s am ricxvma 307 Seadgina.

da bol os, qarTul -evropul i savaWro urTierTobebis probl ematur aspekad kvl avac rCeba mniSvnel ovani sxvaoba statistikur monacemebs Soris. magal iTisTvis, 2000 wel s saqarTvel os statistikis saxel mwifo departamentis mier saqarTvel os

---

¹ saqarTvel os mTI iani sagareo vaWrobam 2002 wl is pirvel kvartal Si Seadgina 219,6 milioni aSSdol ari

² saqarTvel os ekonomikis, mrewvel obis da vaWrobis saministro.

eqsporti evrokavSiris bazarze 68,3 milioni aSS dol ariT ganisazRvra. igive maCvenebel i, igive periodisaTvis, evrokavSiris statistikuri institutis, evrostatis mier gansazRvrul ia 228,2 milioni aSS dol ariT. aseTi saxis gaugebrobebi amaxinj eben or mxares Soris arsebul savaWro brunvis real ur suraTs, rac uaryofiTad moqmedebs saqarTvel o-evrokavSiris ekonomikur urTierTobebze.

evrokavSiris saxel mwifoTaSorisi proeqti: INOGATE

INOGATE aris evrokomisiis saxel mwifoTaSorisi proeqti romel ic daarsda 1996 wel s da am droisaTvis masSi monawileobs kavkasiis, central uri aziis, aRmosavl eT evropis da evrokavSiris 21 saxel mwifo.

INOGATE-is programis mizania gaaumj obesos energomatarebl ebis miwodebis usafRTxoeba evropul bazarze navTobsadenebisa da gazsadenebis sistemebis regional uri integraciis meSveobiT da xeli Seuwyos am strategiul ad mniSvnel ovani produqtebis transportirebas dasavl eT evropis mimarTul ebiT.

1996-2001 wl ebis ganmavl obaSi INOGATE-is programis fargl ebSi kavkasiisa da central ur aziaSi ganxorciel da araerTi proeqti energetikis sferoSi, romel Ta saerTo Rirebul eba aRwevda 69 mil ion evros.

saqarTvel o INOGATE-is wevria am proeqtis dafuZnebis dRidan da aqtiurad monawileobs mis programebSi. am xuTi wl is manZil ze qveyanaSi INOGATE-is xaziT ganxorciel da ramdenime programa romel Ta saerTo Rirebul ebam Seadgina 10.6 mil ion evro.

1996 wel s saqarTvel oSi ganxorciel da INOGATE-is ori programa. am programebis mizani iyo nedli navTobisa da navTobproduqtebis transportirebis sistemebis aRdgena da aseve, qveyanaSi arsebul i gazsadenebis sistemebis modernizacia da reabilitacia ucxouri investiciebis mozidvis meSveobiT.

INOGATE-is mier ganxorciel ebul programebs Soris aRsaniSnavia institucional uri sakiTxebisa da regional uri TanamSromlobis ganmtkicebis programa. am programis mizani iyo ganxorciel ebina e.w. "qol ga xel Sekrul eba" (Umbrella Agreement) (ixileT CanarTi 8.1) da daefuZnebina erTiani operatorul i meqanizmi navTobisa da gaxis arsebul i sistemebis reabilitaciisa Tu axali sistemebis aSenebisaTvis. Tavidan, INOGATE-is programebi gaTval iswinebul i iyo mxol od Tacis-is wevri qveynebisTvis, Tumca mogvianebiT "qol ga xel Sekrul ebis" damtkicebam Sesazl ebel i gaxada am programebSi evropis sxva qveynebis CarTvac.

savaraudoa rom, INOGATE-is programebs pozituri gavlena eqneba saqarTvel os ekonomikis ganvitarebaze. INOGATE-is programebi scil deba mxol od energetikis sferoebis. is mniSvnel ovan rols Tamasobs regional uri integraciis procesSi, ayal ibebs mWidro ekonomikur da politikur urTierTobebs saqarTvel osa da mis mezobel qveynebs Soris, xel s uwyobs qveyanaSi kapital is mozidvas ucxoel i investorebisagan da saerTaSoriso safinanso institutebisgan.

CanarTi 8.1

ra aris INOGATE-is "qol ga xel Sekrul eba"?

INOGATE-is "qol ga xel Sekrul eba" aris saxel mwifoTaSorisi xel Sekrul eba, romel ic ayal ibebs institucional ur sistemas, romel mac xel i unda Seuwyos navTobisa da gazis saxel mwifoTaSorisi transportirebis sistemebis ganviTarebas da am sistemebis mSenebl obisaTvis da gamarTul i funqcionirebisaTvis saWi ro ucxouri investiciebis mozidvas.

dReisaTvis, xel Sekrul ebas xel i moawera amierkavkasiis, central uri aziis, aRmosavl eT evropis da evrokavSiris 21 saxel mwifom. damatebiTi protokol ebi, roml ebic Seexeba zogad sakiTxebs (iseTebis rogoricaa, davebis mogvareba da garemos dacva) an specifiuri proeqtebis pirobebis SemuSavebas, xel moweril i iqneba saWi roebis mixedviT.

"qol ga xel Sekrul ebi" dadebiTi efeqtebi mraval mxrivia:

- pirvel yovl isa, is gamoxatavs survil s monawil e mxareebisa iTanamSroml on erTmaneTTan, raTa komerciul ad momgebiani gaxadon kaspiis regionis navTobisa da gazis maragebis transportireba evropisa da dasavl eTis energo bazrebze.
- xel Sekrul eba aseve ayal ibebs saxel mwifoTaSorisi satransporto sistemebis erTiani operatorul i meqanizms SemuSavebis koncefcias, roml is mizania Tavidan aicil os energo-sistemebis garTul ebul i da araefecturi funqcionireba.
- xel Sekrul eba amtkicebs erToblivi proeqtis menejeris koncefcias, romel ic pasuxismgebel ia saxel mwifoTaSorisi sistemebis mSenebl obis zedamxedvel obaze.
- xel Sekrul eba ucxoel i investorebisaTvis iZl eva myar garantias imis Sesaxeb rom, INOGATE-is monawil e qveynebi ar miReben iseT sakanonmdebl o cvl il ebeps, roml ebic xel isSemSI el i iqneba arsebul i proeqtebisaTvis.
- xel Sekrul eba iTval iswinebs sayovel Taod aRiarebul reglamentebis garemos dacvis sferoSi, romel ic pasuxobs saerTaSoriso standartebis.
- igi uzrunvel yobs nebis mier qveynebs, investorebsa da mesame mxareebis Soris warmoSobil i konfli qtebis mogvarebis meqanizms ssp-sa (saerTaSoriso savaWro pal atis) da UNCITRAL-Si moqmedi wesebis safuZvel ze; aRniSnul i meqanizmi ukve sakmaod maRal donezea ganviTarebul i. igi warmoadgens damatebiTi protokol is sagans da mosal odnel ia rom beneficiari qveynebis mier uaxl oes momaval Si iqneba miRebul i.
- Tavistavad, "qol ga" SeTanxmeba da Sesabamisi oqmebi uzrunvel yofen maqsimal ur moqnil obas special uri proeqtebis sainstitucio struqturaSi da amave dros afuZneben sayovel Taod SeTanxmebul i parametrebis rigs roml ebic Seesabameba saerTaSoriso finansur, teqnukur da saeqspl uatacio standartebis, rac miznad isaxavs sainvesticio riskis minimumamde Semcirebas, maqsimal uri rentabel urobis miRwevas da aqedan gamomdinare, ucxouri investiciebis mozidvas saukeTeso pirobebze.

INOGATE-is "qol ga xel Sekrul eba" ar cvl is da ar iWreba navTobisa da gazis sferoSi arsebul i sxva xel Sekrul ebepis moqmedebis areal Si. es xeSekrul eba ar ukrZal avs monawil e qveynebs monawil eoba miiRon energetikis sferoSi ganxorciel ebul sxvadasxva saxis samTavrobaTaSoriso proeqtebSi. dokumenti xel s uwyobs navTobisa da gazis tranzitis marTvis kanonmdebl obis ganviTarebas.

INOGATE-is "qol ga xel Sekrul eba" Riaa yvel a dainterესul i mxarisTvis. es xel Sekrul eba 2001 wl is Tebevri idan aRiarebul ia rogorc saerTaSoriso SeTanxmeba.

wyaro: evrokomisia

kal endari

2002 weli

i anvari

- 4 **kontrabandis winaaRmdeg brZol a/** saxel mwifo ministris - avTandil j orbenaZis gadawyvetil ebiT, Sei qmna kontrabandis winaaRmdeg brZol is damouki debel i komisia. komisiis Semadgenl obaSi Sedian sami saxel mwifo mrCevel i da ekonomikis seqtoris ministrTa moadgil eebi. komisiis mizania qveyanaSi kontrabanduli saqonl is importis aRmofxvraze mimarTul i RonisZiebebis SemuSaveba.
- 14 **energetika/** saTbob energetikis ministri - daviT mircxul ava energetikis sferoSi saerTaSoriso sabWos wevri gaxda. es organizacia ukve 95 weli a rac arsebobs da masSi gawevrianebul ia 90 qveyana.
- 21 **biznesi/** gaimarTa saqarTvel os biznesmenTa konfederaciis damfuZnebel i sxdoma. konfederaciis Semadgenl obaSi arian gadamxdel Ta kavSiri, saqarTvel os sainvesticio fondi, vaWrobis saerTaSoriso palata da amerikis savaWro palata (Amcham-i). konfederaciis Tavmj domared arCeul iqna b-ni niko l ekiSvili.
- 31 **saxel mwifo biuj eti/** saqarTvel os parlamentis mier sagangebo sxdomaze damtkicda 2002 wl is saxel mwifo biuj eti. 2002 wl is saxel mwifo biuj etis saSemosavl o nawili ganisazRvra 1,039,869,000 l aris odenobiT, xol o xarj ebi - 1,259,527,500 l ariT.

Teberval i

- 8 **sabaJo/teqnikuri daxmareba/** avTandil j orbenaZem - saxel mwifo ministrma, fil ip remlerma - saqarTvel oSi aSS-s sael Cos misiis xel mZRvanel is moadgil em da j eims kel im - aSS-s sabaJo departamentis warmomadgenel ma, saqarTvel os sazRvrebis dacvisa da usafrTxoebis programis direktorma, ganxil es saqarTvel os sabaJo samsaxuris reformirebisa da reorganizaciis sakiTxebi. batonma kel im aRniSna rom, aSS-s mTavroba mocemul etapze gegmavs saqarTvel os sabaJo departamentis daxmarebas. kerZod, unda ganxorciel des sacdel i proeqti, romelic miznad isaxavs saqarTvel os aeroportSi sabaJo procedurebis gaumj obesebas.
- 11 **sabaJo/** pol oneTis mTavroba daTanaxmda daakmayofil os saqarTvel os ekonomikis, mrewvel obisa da vaWrobis saministros moTxovna da, 2002 wl idan gaauqma sabaJo gadasaxadi saqarTvel odan pol oneTsi eqsportirebul CaiZe. pol oneTis mTavrobis mier aRniSnuli gadawyvetil ebis miRebande, qarTul i Cai ibegreboda 15 procentiani gadasaxadiT.
- 12 **sagareo vali/** sasomxeTis sagareo saqmeTa ministris, b-n vardan oskanians Tbil isSi vizitisa, xel i moewera SeTanxmebas sasomxeTis winaSe saqarTvel os 19,6 milioni aSS dol aris val is restruqturizaciaze. val is gadaxda moxdeba 20 wl is ganmavl obaSi,

- wel iwadSi 3 procentis daricxviT.
- 22 **gazis tranziti/** baqoSi xel i moewera sabol oo SeTanxmebas azerbaijansa da saqarTvel os Soris azeris gazis transportirebaze Sahdenizis sabadodan. mil sadenis eqspl uataciaSi Seyvanis Semdeg, saqarTvel o, satranzito tarifis saxiT, miRebs mis teritoriaze transportirebul i bunebrivi airis mTI iani mocul obis 5 procentis.
- 24 **fasiani qaRal debis bazari/val uta/** baqoSi gaimarTa dsT-s qveynebis birJebis saerTaSoriso asociaciis Sexvedra, romel Sic monawil eoba miRes yazaxeTis, saqarTvel os, ukrainis, azerbaijanis, ruseTisa da uzbekeTis warmomadgenl ebma. monawil eebma ganxil es fasiani qaRal debis bazarTan da dsT-s saval uto bazrebze momxdar cvl il ebebTan dakavSirebul i sakiTxebi, evro-s SemoRebasTan mimarTebaSi.
- 27 **sabaJo/mso/** ori wl is sawevro gadasaxdel is gadauxdel obis gamo, 1997 wl idan msotl io sabaJo organizaciam (mso) CamoarTva saqarTvel os sabaJo departaments aqtiuri wevri qveynebis statusi, roml iTac igi 1995 wl idan sargebl obda da gadaiyvana igi pasiuri wevri qveynebis statusis mqone qveynebis kategoriaSi. saqarTvel om srul ad dafara daval ianeba da gadaixada mimdinare wl is sawevro gadasaxdel i, riTac aqtiuri wevris statusi daibruna.
- marti**
- 4 **eqsporti/** saqarTvel oSi dafuznda saeqsporto kreditisa da dazRvevis saagento, roml is mizania mcire mewarmeobis Camoyal ibebisa da ganviTarebis xel Sewyoba da saeqsporto politikis mxardaWera. saagento Sei qmna Savi zRvis qveynebis vaWrobisa da ganviTarebis bankis da ekonomikis, mrewel obisa da vaWrobis saministros daxmarebiT.
- 14 **navTobi da gazi/** Tbilisi Catarda saerTaSoriso konferencia "navTobi, gazi da infrastruqtura". konferenciis fargl ebSi xel i moewera SeTanxmebas samxreT kavkasiis mil sadenis (baqo-Tbilisi-erzrumi) proeqtis investorebsa da saqarTvel os mTavrobas Soris. saqarTvel os mxridan SeTanxmebas xel i moawera b-nma giorgi Wanturiam, GIOC-s (saqarTvel os saerTaSoriso navTobkompania) prezidentma, xolo investorTa mxridan kompaniebi "SOCAR", "BP", "TotalFinalElf", "LUKAgip", "Statoil", "Nico" da "TPAO"-s warmomadgenl ebma.
- 15 **sagareo politika/** parlamentma daamtিকা l evan miqel azis kandidatura aSS-Si saqarTvel os sagangebo da ufl ebamosil i el Cis postze. b-ni miqel aze aseve Seasrul ebs saqarTvel os el Cis moval eobebs kanadasa da meqsikaSi.
- 19 **transporti/** foTis navsavgurma miRo ruseTis sazRvao gadazidvebis registraturis mier gacemul i saerTaSoriso licenziis sertifikati. mocemul gadawyvetil ebas safuzvl ad daedo xarixis kontrol is sistemis inspeqciis dadebiTi Sedegebi
- 26 **social uri uzrunvel yofis sistema/** prezidentis mier gacemul iqna gankargul eba "gaWirvebul i oj axebisTvis social uri daxmarebis Sesaxeb", roml is Tanaxmadac gaWirvebul i oj axebisTvis 2002 wl is biuj etis kanoniT gaTval iswinebul i social uri daxmareba

mizanimarTul i iqneba mxol od "Raribi aramomuSave pensionerebis" an obol i, xeibari bavSvebis, inval idebis da im mraVal Svil iani oj axebis daxmarebaze, romel Tac sul mcire 7 bavSvi hyavT.

april i

- 2 **sabaJo/** I evan Znel aZem, sagadasaxado Semosavl ebis ministrma, pres-konferenciaze ganaxada, rom britaneTis kompania ITS-ma Sewyvita saqmianoba saqarTvel oSi. rogorc b-nma ministrma aRniSna, pirveli aprilidan winasaimporto inspeqcia ganxorciel deba sabaJo departamentis mier.
- 5 **sabaJo/** rogorc prezidenti eduard SevardnaZis mehmed kesesil erTan, Turqetis saxel mwifo ministrTan Sexvedraze iqna aRniSnuli, saqarTvel o-Turqetis sazRvarze gaixsna axali sasazRvro kontrolis punqti. or qveyanas Soris sasqonlo brunvis stabilurma zrdam ganapiroba axali sasazRvro sakontrolo punqtis gaxsnis aucil ebl oba karwaxSi, romelic val e-axal cixestan arsebuli sakontrolo punqtisgan gansxvavebit, mTel i wl is ganmavlobaSi ifunqcionirebs. Turqetis mxare mzadaa gamoyos 10 milioni aSS dol aris krediti karwaxis sasazRvro punqtTan misavl eli gzis saqarTvel os monakvetis mSenebl obisTvis. samSeneblo samuSaoebis dawyeba dagegmilia ivniSi.
- 5 **sabaJo/** saqarTvel osa da Turqetis Soris xeli moewera SeTanxmebas TanamSromlobis Sesaxeb. sagadasaxado Semosavl ebis ministrma, I evan Znel aZem da Turqetis saxel mwifo ministrma, mehmed kesesil erma xeli moaweres SeTanxmebas sabaJo sakiTxebSi urTierTdaxmarebisa da TanamSromlobis Sesaxeb.
- 5 **ergb/** prezidentis sainvesticio sabWos 5 aprilis sxdomaze, b-nma Temur basiliam, prezidentis mrCevel ma ekonomikuri reformebis sakiTxebSi moaxsena sxdomas, saqarTvel oSi, 2002-2003 wl ebis periodSi, evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis bankis saqmianobis strategiis Sesaxeb, romelic bankis direktorTa sabWos mier 26 marts damtkicda. ergb-i gegmavs sainvesticio saqmianobis koncentrierebas kerZo seqtoris iset sferoebze, rogoricaa energetika, transporti, sabanko sistema da komunikaciebi.
- 7 **ekonomika/** saqarTvel os mTavrobasa da SeerTebul Statebs Soris miRweul iqna SeTanxmeba saqarTvel oSi, poloneTis yofili premier-ministris, "Sokuri Terapiis" avtoris - I eSek balceroviCisa da misi gundis saqmianobis dafinansebis programis gagrZel ebis Taobaze.
- 7 **social uri ganvitareba/** prezidentis gankarguleba "social uri ganvitarebis koncefcii realizaciaze gamiznuli upiratesi mniSvnelobis mqone RonisZiebebis Sesaxeb" iTval iswinebs SromiTurTierTobebis daregulirebis, samuSao Zal is ufro efeqturad gamoyenebisa da dasaqmebis mdgomareobis gaumj obesebisaTvis da aseve, sapensio sistemis srul yofisa da social ur sferoSi saxel mwifo programebis momzadebisa da ganxorciel ebis xel Sewyobis mizniT gasatarebel RonisZiebebs.
- 8 **evropis parlamenti/** evropis parlamentis mier damtkicebuli

rezolucia "samxreT kavkasiaTan evrokavSiris urTierTobaTa Sesaxeb" xazs usvams samxreT kavkasiaSi regionul i TanamSroml obis yvel a programis mxardaWerisa da dafinansebis gagrZel ebis saWi roebas. mocemul i dokumenti aqcents akeTebis imaze, rom evropul ma struqturebma monawil eoba unda miiRon samxreT kavkasiaSi ekonomikuri proeqtebis ganxorciel ebaSi, gansakuTrebiT, energetikis seqtorSi.

- 9 **privatizacia/** saxel mwifo qonebis marTvis saministrom SeimuSava prezidentis gankargul ebis proeqti "saagentos Seqmnis Sesaxeb im sawarmoTa gasanviTarebl ad, roml ebSiC saxel mwifo wil obrivad monawil eobs". saagentoze kontrols awarmoebis saxel mwifo qonebis marTvis saministro. saagentos mTavari amocanaa im sawarmoTa ganviTareba, roml is aqciebis wil s saxel mwifo fl obs; aRniSnul sawarmoebSi saxel mwifos interesebis dacva; saxel mwifo biuj etSi dividendebis mobilizaciis optimizacia; saxel mwifos wil is koordinireba da realizeba da aqciebis marTva; qonebis racional uri gamoyeneba; ekonomikuri efeqturobis gazrda; privatizaciis procesis xel Sewyoba.
- 10 **evrokavSiris daxmareba/** 10 april s TbilisSi xel i moewera dokuments, roml is Tanaxmadac sabaJo departamenti evrokavSirisgan 850, 000 evros miiRebs. aRniSnul i Tanxa unda moxmardes ucxoeli da adgil obrivi eqspertebis mier saqarTvel os sabaJo kanonmdebl obis SemuSavebasa da sabaJo sferoSi evrokavSiris kanonmdebl obasTan harmonizaciis procesi gaweul i samsaxuris dafinansebas. gasul zafxuls, avstriel i sabaJo eqspertebis monawil eobiT, tasisis programis fargl ebSi ganxorciel da saqarTvel os sabaJo kanonmdebl obis evrokavSiris kanonmdebl obasTan SedarebiTi analizi.
- 11 **mcire da saSual o sawarmoebi/** 11 april s gamarTul preskonferenciaze mevl ud wikli aurma, mcire da saSual o biznesis xel Sewyobis saagentos direktorma, warmoadgina saqarTvel os mcire da saSual o sawarmoTa mxardaWeris programa 2002-2004 wl ebisatvis. programa iTval iswinebs mcire da saSual o sawarmoTa daxmarebas. Tumca, vidre es moxdeba, saWi ro iqneba cvl il ebebis Setana saqarTvel os kanonSi "mcire da saSual o sawarmoTa Sesaxeb". kanonproeqti ukve momzadda da gadaeca mTavrobas gansaxil vel ad. igi iTval iswinebs mcire da saSual o sawarmoTa koncefciebis SemoRebas, dasaqmebul muSakTa ricxovnobisa da kapital is brunvis kriteriumebis gansazRvras.
- 15 **energetika/** parlamentma moaxdina msofli o bankTan sakredito Setanxmebis ratifikacia, romel ic iTval iswinebs energetikis seqtoris ganviTarebisTvis 27,4 milioni aSS dol aris gamoyofas. 2001 wl is 18 ivniss, saqarTvel os mTavrobasa da msofli o bankis saerTaSoriso ganviTarebis asociacias (sga) Soris xel i moewera sakredito xel Sekrul ebas el eqtroenergiis bazris ganviTarebis proeqtis ganxorciel ebisTvis, roml is Rirebul eba 55,7 milion aSS dol ars Seadgens. kontraqtis Tanaxmad, dafinansebis wyaroebia: sga - 27,4 milioni aSS dol ari, germaniis rekonstruqciis sakredito banki KfW - 12,4 milioni aSS dol ari, evropis rekonstruqciisa da ganviTarebis banki - 1 milioni evro, saaqcio sazogadoeba

"el eqtrogadacema" - 8,7 milioni aSS dol ari,
 Sps"el eqtrodispeCerizacia" - 2,2 milioni aSS dol ari da Sps
 "el eqtroenergiis sabiTumo bazari" - 4,2 mil ioni aSS dol ari.

16 **sagadasaxado sistema/** saqarTvel os axal i sagadasaxado sistemis koncefcia mzad unda iyos 10 ivnisiTvis. rogorc saqarTvel os axal i sagadasaxado sistemis 16 april s gamarTul prezentaciaze aRiniSna, mocemul i dokumenti SemuSavda saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebis institutSi saparl amento fraqcia "mewarmeTa" iniciativiT, b-ni gogi TofaZis, fraqciis l ideris da mewarmis da fondis Ria sazogadoeba-saqarTvel os - finansuri mxardaWeriT. iniciativis mizania arsebiTi cvl il ebebis Setana saqarTvel os moqmed sagadasaxado kodeqsSi. axal i al ternatiul i proeqtis SemuSavebaSi monawil eoba miRo 42 eqspertma. eqspertTa jgufis Semadgenl obaSi Sevidnen rogorc qarTvel i aseve ucxoel i ekonomistebi da finansuri eqspertebi.

19 **gazis mil sadeni/** baqo-Tbilisi-erzrumis gazsadenze sabol oo SeTanxmebas xel i moewera l ondonSi gamarTul saerTaSoriso konferenciaze, sadac monawil eoba miRes azerbaijanis, saqarTvel os, yazaxeTis Tboenergetikis departamentebma da Semdegma ucxourma kompani ebma: "Chevron Texaco", "BP", "Pricewaterhouse Coopers", "Schlumberger", "Burren Energy", "Statoil", "Parker Drilling", "AMBO", "EBRD" da "CPC". konferencia mieZRvna central uri aziisa da kaspis zRvis regionis Tboenergetikul i kompl eqsis ganviTarebis sakiTxebs. mil sadenis eqspl uataciaSi Seyvanis Semdeg, saqarTvel o, satranzito gadasaxadis saxiT, mis teritoriaze transportirebul i bunebrivi airis mTl iani mocul obis 5 procentis miRebs. mil sadenis srul i datvirTviT muSaobis pirobiT, saqarTvel o miRebs 1,5 miliard kubur metr bunebriv airs, roca qveyanaSi gazis moxmareba wel iwadSi 750 milion kubur metrs ar aRemateba. saqarTvel os SesaZl ebl oba eqneba wel iwadSi 500 mil ioni kuburi metri gazi gayidos.

19 **transporti/** 18-19 april s TbilisiSi, transportis saministroebis evropul konferenciaze (ECMT), romel ic msolfio bankis egidit gaimarTa, Catar da seminari samxreT kavkasiis qveynebsi satransporto politikasTan dakavSirebul sakiTxebeze. seminarze ganxil ul iqna regionSi satransporto politikis, satransporto xazebis ganviTarebis, TanamSroml obisa da saerTaSoriso gamocdil ebis gaziarebis sakiTxebi.

20 **turizmi/** 18-19 april s TbilisiSi gaimarTa abresumis gzis qveynebis meoTxe gamofena-gayidva, romel sic monawil eoba miRo 60 organizaciama da kompaniam 10 qveynidan. gamofena organizebul i iyo sagamofeno centri "Expo-Georgia-s" mier, saqarTvel os turizmisa da kurortebis saxel mwifo departamentis mxardaWeriT.

22 **social uri uzrunvel yofis sistema/** prezidentis mier gaica brZanebul eba "umuSevarTa social uri dacvis sferoSi damatebiTi RonisZiebebis Sesaxeb", roml is Tanaxmad, standartul i Tviuri umuSevrobis daxmareba, romel ic gaicema umuSevrobis registraciis pirveli eqvisi Tvis ganmavl obaSi, gaizarda 2 l ariT umuSevrobis meore or-Tviani periodisTvis da 3 l ariT - Semdgomi ori TvisTvis da dafiqsirda 14 l arze Sesabamisi periodisTvis.

- 25 **ssf/saqarTvel o/** 25 april s daiwyo ssf-s misiis regul arul i viziti, romel sac xel mZRvanel obda devid oueni – evropis me-ll departamentis samxreT ganyofil ebis ufrosi. vizitis dros ssf-is eqspertebma ganaxorciel es fondis rekomendaciebis Sesrul ebis anal izi. special uri yuradReba daeTmo makroekonomikuri mdgomareobis gaumj obesebisa da saqarTvel os fiskal uri da ful ad-sakredito pol itikis ganvTarebis sakiTxebs. mocemul i regul arul i vizitis dros, ssf-is misia gaecnoba struqturul i cvl il ebis mimdinareobas, sabiujeto sferoSi arsebul mdgomareobas, sagareo val Tan dakavSirebul i val debul ebis Sesrul ebasa da sxva sakiTxebs. winaswari Sefasebis safuZvel ze, ssf-i mzadaa gamouyos saqarTvel os 60 mil ioni aSS dol ari, nacvl ad adre dagegmil i 48 mil ioni aSS dol arisa. aRniSnul Tanxas saqarTvel o miiRebs ori Tanabari transis saxiT maisis bol os da dekemberSi, im SemTxvevaSi, Tu ssf-is misia dadebiTad Seafasebs saqarTvel os mier ssf-s rekomendaciebis Sesrul ebas. saqarTvel o ssf-sTan TanamSroml obs 1994 wl idan. aRniSnul i saerTaSoriso finansuri organizaciidan mTel i periodis ganmavl obaSi kreditis saxiT miRebul ia 390 mil ion aSS dol ari.
- 27 **ssf-i da msofi io banki/** msofi io bankisa da saerTaSoriso saval uto fondis sagazafxul o Sexvedraze miRebul iqna gadawyvetil eba yofil i sabWoTa kavSiris Svidi yvel aze dabal Semosavl iani respublikis (dsT-s qveynebis) daxmarebis iniciativis damatebiTi mxardaWeris Taobaze. esenia: azerbaijani, sasomxeTi, saqarTvel o, yirgizeTi, moldova, tajikeTi da uzbekeTi. (dsT-s Svidi qveyana). aRniSnul i iniciativis mizania “siRaribis daZl evaze mimarTul i zomebis gaZl iereba da ekonomikuri zrdis stimuliereba, paralel urad fiskal uri da sagareo val is mdgomareobis stabilurobis uzrunvel yofasTan erTad”. pres-rel izi iuwyeba, rom aRniSnul i iniciativa dafuZnebul ia “ganvTarebis da reformebis procesis intensifikaciis da aRniSnul i procesis ganxorciel ebaSi dsT-s 7 qveynis meti damoukidebl obis” principiZe saerTaSoriso TanasazogadoebasTan mimarTebaSi, romel ic mzadaa mxardaWera aRmouCinos “qveynebs, roml ebic reformebis Tanmimdevrul politikas axorciel eben”.
- 30 **aSS-s saqarTvel osadmi daxmareba/** aSS-s mTavrobam gamouyo saqarTvel os 20 mil ioni aSS dol aris granti kvebisa da gadamamuSavebel i mrewvel obis rehabilitaciisTvis. zafxul Si, daiwyeba proeqtis pirveli etapi, roml is ganmavl obaSi ucxoeli da qarTvel i special istebi Seiswavl ian saqarTvel os kvebisa da gadamamuSavebel mrewvel obaSi arsebul mdgomareobas. pirveli faza erT wel s gagrZel deba, ris Semdegac SemuSavdeba gegma ufro xangrZlivi meore fazisTvis.
- maisi
- 7 **parl amenti/kanonSemoqmedeba/** 7 maisis pl enarul sxdomaze mesame mosmeniT damtkicebul i kanonproeqti “finansuri lizingis Sesaxeb” gansazRvravs lizingis formebs, salizingo urTierTobebis

monawil eTa ufl ebamosil ebas da mocemul sferoSi samarTl ebrivi daregul irebis konkretul meqanizms.

- 13 **msofl io banki/** vaSingtonSi, msofl io bankis saTao ofisSi vizitisa, romel ic 13 maiss dasrul da, giorgi isakaZem – saxel mwifo ministris moadgil em, del egaciis meTaurma, gamarTa mol aparakebebi municipal uri ganviTarebisa da decentral izaciis proeqtis gagrZel ebis Sesazl ebl obis Taobaze. xel i moewera mxareTa ganzraxvis oqms, roml ic iTval iswinebs 19,4 milioni aSS dol aris gamoyofas municipal uri ganviTarebisa da decentral izaciis meore proeqtis fargl ebSi.
- 13 **TanamSroml oba/** saqarTvel osa da ukrainis kontrol is pal ataTa xel mZRvanel ebma - sul xan mol aSvil ma da val entin simonenkom, xel i moaweres SeTanxmebas TanamSroml obaze. SeTanxmeba iTval iswinebs TanamSroml obas Semdeg sakiTxebSi: gamocdil ebis gaziareba, auditorul i struqturebisTvis kadrebis momzadebis sistemis gaumj obeseba, ristvisac unda Seiqmnas kadrebis momzadebis saerTo centri.
- 14 **energetika/kadrebi/** prezidentma daniSna special uri komisari energetikis dargSi. prezidentis miTitebebSi naTqvamia, rom axal i postis SemoReba gamiznulia energetikis stabil uri ganviTarebis grZel vadiani koncefciis Camoyal ibebaze, axal i maRal efeqturi teqnol ogiebis SemoRebasa da ucxouri investiciebis mobilizebaze. energetikis sferoSi sagangebo warmomadgenl is postze daniSna arCil frangiSvil i, teqnikuri universitetis profesori, saqarTvel os mecnierebaTa akademiis wevr-korespondenti. saqarTvel os saxel mwifo organoebis eval ebaT mistvis daxmarebis gaweva organizaciul sakiTxebSi.
- 15 **miwisZvra/** april Si Tbil isSi momxdari miwisZvrit gamowveul i zaral i daaxl oebiT 150 milioni aSS dol ars aRemateba. es Tanxa dasaxel da saqarTvel os mosaxl eobis da mokavSire qveynebisa da saerTaSoriso organizaciebisadmi sagangebo mimarTvaSi, romel ic momzadda qarTvel i eqspertebis mier, UNDP-s daxmarebit. aRiniSna, rom 30 milioni aSS dol ari saWiroa pirvel rigSi gansaxorciel ebel i saavario samuSaoebisatvis.
- 15 **bankebi/** saqarTvel os mikrosafinanso bankma (banki em-bi-ji) mesame wl isTavi izeima. q-nma doris koenma, banki em-bi-ji-s sabWos axal ma Tavmj domarem 15 maiss gamarTul pres-konferenciaze aRniSna, rom ganvl il i periodis ganmavl obaSi bankma SesZl o adgil i daemkvidrebina saqarTvel os 5 wamyvan banks Soris. 2001 wel s, banki fl obda 35 milioni aSS dol aris aqtivebs. 2001 wl is bol os sesxebis portfel i Seadgenda 23,5 mil ion aSS dol ars, xol o kl ientebis ricvi - 5,350. 2002 wl is 30 april istvis sakredito portfel ma 25 mil ion aSS dol aramde miaRwia, kl ientebis ricxvi ki 6,305-mde gaizarda. 1999 wl idan banks gacemul i aqvs 13,044 sesxi. is faqti, rom saSual o sesxi 8,000 l ars Seadgens, naTel yofs rom banki "em-bi-ji" ZiriTadad emsaxureba saqarTvel oSi moRvawe mikro da makrosawarmoTa j gufs. gacemul i sesxebis 98 procenti kl ientebis mier droul ad ifareba.
- 18 **evrokavSiris dReebi Tbil isSi/** 14-18 maiss saqarTvel o maspinZl obda

saqarTvel oSi evrokavSiris dReebisa da evrokavSiris tasis-is programis meate wl istavisadmi miZRvnil ceremoniebs. tasis-is programa miznad isaxavs sabazro ekonomikis ganvitarebis xel Sewyobas da demokratiuli sazogadoebis Camoyal ibebas axal damoukidebel qveynebsa da monRoleTSi. programis farglebSi saqarTvel oSi ganxorciel da 300 proeqti iset mniSvnel ovan sferoebSi, rogoricaa energetika, soflis meurneoba, transporti, statistika da ganaTleba da a.S.. programa Sesazlebel s xdis iseti mniSvnel ovani proeqtebis ganxorciel ebas, rogoricaa evropa-kavkasia-aziis satransporto derefani (TRACECA) da navTobisa da gazis transportireba kaspis regionidan evropis qveynebsi.

- 21 **saqarTvel o-Turqetis ekonomikuri urTierTobebi/** saqarTvel osa da Turqetis Soris ekonomikuri urTierTobebi ganmtkicebas saWiroebs - am Temaze saubroba Turqetis saxel mwifo ministri, Tunja Toksai, saqarTvel os prezidentTan 21 maiss gamarTul Sexvedraze. prezidentma eduard SevardnaZem aRniSna, rom or qveyanas Soris gaformebul ma Setanxmebam "investiciebis stimularebis Sesaxeb" xeli Seuwyo ormxrivi ekonomikuri urTierTobebis gaZlierebas. prezidentma xazgasmit aRniSna, rom miuxedavad imisa rom dRes, TurqetierTierTiwamyvani investoria saqarTvel oSi, saqarTvel om metad unda ganamtkicos am qveyanasTan ekonomikuri da savaWro TanamSroml oba.
- 21 **qarTul hol andiuri saqmiani urTierTobebi/** TbilisSi Catarda qarTvel da hol andiel biznesmenTa Sexvedra. 1998 wl idan hol andiis mTavroba axorciel ebs saqarTvel oSi ramodenime proeqts.
- 22 **ergb-i/** qarTulma del egaciam monawileoba miRo evropis rekonstruqciisa da ganvitarebis bankis yovel wl iur SexvedraSi, romelic moewyo buqarestSi. del egacias xel mZRvanel obda Temur basilia, prezidentis mrCeveli ekonomikuri reformebis sakiTxebSi. aseve del egaciis Semadgenl obaSi iyvnen irakli managaZe - erovnuli bankis prezidenti, jermal inaniSvili - fotis portis ufrosi, vl adimir pateiSvili - saqarTvel os bankis metval yureTa sabWos Tavmj domare. qarTuli del egaciis wevrebi ganxil avdnen 2002-2003 wl ebSi ergb-is saqmianobis strategias saqarTvel oSi, romelic bankis direktorTa sabWos mier 2002 wl is 26 marts damtkicda.
- 22 **vmo-s ministrTa konferencia TbilisSi/** TbilisSi, vmo-s egidit, Catarda vmo-s ministrTa konferencia, romelic monawileobdnen centraluri aziisa da kavkasiis regionis vaWrobis ministrebi. konferenciaze sityvit gamovida vaWrobis msolfio organizaciis generaluri direktori - b-ni maik muri, romel mac aRniSna rom am qveynebis miReba msolfio savaWro sistemaSi "xel s Seuwyobs regionis rogorc ekonomikur aseve politikur stabilurobas". man xazi gausva, rom vmo mzadaa daexmaros aRniSnul process. b-nma murma miuTita im faqtze rom, amJamad vmo udides yuradRebas utmobs teqnukur daxmarebas gardamavali ekonomikis mqone ganvitarebadi qveynebisTvis. misi azrit, donori qveynebis da vmo-s wevr qveynebis mxardaWeram Sesazlebeli gaxada am organizaciis farglebSi Seqmnil specialuri fondis resursebis gaormageba. es safuzvels uyris ganvitarebadi

qveynebiTvis daxmarebis gazrdas da maTi srul fasovani monawil eobis uzrunvel yofas msofi io vaWrobaSi.

- 24 **daxmareba/iaponia/** iaponiis mTavroba agrZel ebs saqarTvel oSi sasofi o-sameurneo teqniki miwodebis dafinansebas. Tbil isSi xel i moewera memorandumis 1996 wels dawyebul i 2KR programis gagrZel ebis Taobaze, romelic iTval iswinebs iaponiis mTavrobis mier saqarTvel osTvis sxvadasxva sasofi o-sameurneo teqniki miwodebis dafinansebas. am wlebis ganmavlobaSi saqarTvel oSi Semotanili sasofi o-sameurneo teqniki (sul 1,046 erTeuli) Rirebul eba 24 milion lars aRemateba. wels programam unda daafinansos 600 sasofi o-sameurneo manqanis SeZena, ristvisac iaponiis mTavrobam 3 milioni aSS dol aris granti unda gamoyos.
- 25 **regionuli seminari fermerebiTvis/** Tbil isSi fermerebiTvis gamarTul seminaris eswrebodnen warmomadgenlebi saqarTvel odan, sasomxetsa da azerbaij anidan. seminari israel is centr "maSavi-s" mier iyo organizebul i. seminaris Tanadamfinansebel ia evraziis fondi.
- 27 **privatizacia/** daiwyo regul arul i tenderi saxel mwifo aviakompania "saqarTvel os aviazebis" privatizaciaze. saerTasoris komerciul tenderze gatanilia aqciebis 100 procenti. saxel mwifo qonebis martvis saministroSi ganacxadebis wardgenis sabol oo vadaa 27 ivnisi, aqciebis gayidvis sawyisi fasi – 931,000 aSS dol ari.
- 30 **bankebi/** TBC-bankis pirveli kvartlis Sedegebi miuTitebs imaze rom igi, aqtivebis, val debul ebebis, sakredito portfel is da Ziritadi ganakvetebis mixedvit, yvel aze didi bankia saqarTvel oSi. banki aseve qveyanaSi yvel aze msxvil finansur organizacias warmoadgens. 2002 wl is april isTvis, TBC-bankis aqtivebma Seadgina 151,7 milioni lari, val debul ebebma – 129 milioni lari, sesxebis portfel ma ki 85 milion lars gadaaWarba. depozitebis mixedvit, bankis sabazrowili 21,2 procenti iyo. 2001 wl is meoTxe kvartlis Sedegebit "saqarTvel os banki" qveyanaSi yvel aze msxvil komerciul banki iyo. bankis aqtivebi Seadgenda 137 milion lars. im dros TBC-banki, roml is aqtivebi 118,7 milion lars Seadgenda, meore adgil ze iyo.

danarTi I: saqarTvel os axal i sagadasaxado si st emi s koncefcia

koncefcii s avtorTa j gufi:

niko orvel aSvil i, j gufis xel mZRvanel i, saqarTvel os ekonomikuri ganviTarebis institutis sabWos Tavmj domare, iraki i SaviSvil i, Sps "I ibo-auditi"-s direqtori, kaxa damenia, saqarTvel os axal gazrda ekonomistTa asociacia, oTar zoiZe, saqarTvel os notariusTa pal atis gameobis Tavmj domare, akaki CargeiSvil i, axal gazrda iuristTa asociacia, gia jandieri, fond "Ria sazogadoeba – saqarTvel o"-s sapensio reformis programis koordinatori, tariel gociriZe, samauwyebi o kompania "rusTavi 2"-s finansuri direqtori, Temur mirianaSvil i, Sps "geokonsal tingi da auditi-s" direqtori, vaj a sal amaZe, kavSiri "biznes-samarTi is centri"-s prezidenti

zogadi nawil i

sagadasaxado sistemis axal i koncefcia gul isxmobs arsebul i sistemis Zireul reformas, romel is ZiriTadi miznebia:

1. sagadasaxado bazis l egalizeba moqmedi sistemis gamartivebis (*gadasaxadebis raodenobis Semcirebis da maTi gamoTvl isa da gadaxdis wesebSi maqsimal uri sicxadis Setanis*) gziT;
2. axal i sagadasaxado sistemis arsebul garemosTan adeqvaturobis miRweva, raTa kodeqsi gaxdes real urad moqmedi sakanonmdebl o aqti, xol o gadasaxadebi ki real urad daTvl adi da biuj etSi gadaxdadi;
3. gadasaxadebis damal vis da korufciul i garigebebis motivebis mkveTrad Sesusteba;
4. sistemis orientireba ekonomikuri ganviTarebis xel Sewyobaze investiciebis stimuli rebis gziT;

sagadasaxado kodeqsis warmodgenil i proeqti efuZneba Semdeg ZiriTad principebs:

1. gadasaxadis gadamxdel i da saxel mwifo administracia sagadasaxado urTierTobebs unda amyarebdnen rogorc Tanasworufl ebiani partniorebi;
2. yovel i gadasaxadi unda efuZnebodes myar msofi mxedvel obriv safuZvel s. mas unda hqondes mkafiod gamoxatul i mizani da daniSnul eba;
3. gadasaxadi da misi administrirebis wesebi ar unda arRvedes adamianis ZiriTad, maT Soris ekonomikur da social ur ufl ebebs. gasaSual oebul i

sagadasaxado tvirtis simZime unda iyos gonivruli, gadamxdel isaTvis asatani da mTlian Sida produqtTan mimarTebaSi ar unda aWarbebdes 30 procentis.

4. gadasaxadis SemoReba unda iyos ekonomikurad mizanSewonili, grZel vadiani Sedegebi ki prognozirebadi da gamarTlebuli. gadasaxadis SemoReba dauSvebelia xanmokle fiskaluri an sxvalokaluri Sedegis miRwevis mizniT, Tu cxadia, rom saSualovadian da grZel vadian perspeqtivaSi is gadaiqceva ekonomikuri ganvitarabis Semaferxebel faqtorad;
5. gaumarTlebelia gadasaxadis daweseba, Tu mas ar eqneba gonivruli fiskaluri Sedegi;
6. dawesebuli gadasaxadebi ar unda arRvevdes saerTasorisoxel Sekrul ebebiT nakisrvaldebul ebebs;
7. aucilebelia sagadasaxado kanonmdebl obis maqsimaluri harmonizacia saqarTvelos moqmed kanonmdebl obasTan, up. yovlisa konstituciasTan, samoqal aqo da zogad administraciul kodeqstan. sagadasaxado kanonmdebl obis normebi da terminologia maqsimalurad unda Seusabamdes saqarTvelos moqmedi kanonmdebl obiT dadgenil normebsa da cnebebs.
8. sagadasaxado kodeqsis specialuri terminebi unda daefuznos saerTasorisobuRaltruli da audituri standartebiT gansazRvrul cnebebs.
9. gaumarTlebelia gadasaxadebis daweseba, Tu misi administrirebis Sesazlebl oba saelwvoa, xolo mosalodneli efeqti – araprognozirebadi. gadasaxadis administrirebis rejimi unda iyos gamwvirvale da maqsimalurad gamoricxavdes korufciul qmedebaTa Sesazlebl obebs;
10. sagadasaxado administraciis ufl ebebi unda dabal ansdes Sesabamisi pasuxismgebl obiT. gaumarTlebelia administraciisaTvis pasuxismgebl obiT daubalansebeli da ukontrolo ufl ebebis miniweba, vinaidan aseTi Zal aufl eba, rogorc wesi, borotad gamoiyeneba;
11. sagadasaxado administracia gegmis Sesrul ebaze pasuxismgebeli organodan unda amaRlides kanonis arsrul ebaze zedamxedvel organomde. sagadasaxado administraciis TanamsromelTa saqmianobis Sefasebis upirvel esi kriteriumi unda gaxdes sagadasaxado kanonmdebl obis arsrul ebaze efeqtiani kontrolis meqanizmebis Seqmna da maTi gamarTuli muSaoba. sagadasaxado administraciis TanamsromelTa Sromis motivacia gegmis Sesrul ebis nacvlad uSualod unda daukavSirdes sistemaSi kanonierebisa da kanonis uzenaesobis atmosferos damkvidrebas da sistemaSi efeqtiani menejmentis danergvas.
12. gadasaxadi unda iyos stabiluri, raTa gadamxdel s hqondes misi saqmianobis grZel vadiani dagegmvis Sesazlebl oba. sagadasaxado

kanonmdebl obaSi cvl il ebebis Setanis procedura unda iyos mkacrad reglamentirebul i. miRebul i cvl il ebebi Zal aSi SeiZl eba Sevides mxol od axal i fiskal uri wl is dasawyisidan.

Tavi pirveli. saqarTvel os sagadasaxado sistema

kodeqsis proeqtis am nawil iT SemoTavazebul ia Semdegi principul i siaxl eebi:

gadasaxadis axal i definicia. proeqtiT gadasaxadi ganimarteba ara rogorc saxel mwifosaTvis Tanxebis gadacema araeqival enturad da unacval gebod, aramed rogorc gansazRvrul pirTa moval eoba saxel mwifos winaSe imisaTvis, raTa am ukanasknel ma uzrunvel yos misi moqal aqeebi da saqarTvel os teritoriaze kanonierad myofi yvel a piri usafrTxo sacxovrebel i da samuSao garemoTi. anu gadasaxadis axl eburi definicia gadasaxads ganmartavs, rogorc saxel mwifosa da gadamxdel is ormxriv val debul ebas erTmaneTis winaSe. aseTi ganmartebiT gadamxdel isaTvis naTel i xdeba, rom gadasaxadi xarki ki ar aris, aramed mis mier saxel mwifo administraciisaTvis kanonis safuZvel ze gadaxdil i Tanxaa, romel ic kanonis Zal iT gamoyenebul unda iqnes misive interesebisaTvis.

sagadasaxado sferoSi kanonqvendebare aqtebis (instruqciebis) gauqmeba. kodeqsis proeqti Tavad moicavs gadasaxadebis kal kul aciisTvis detal ur miTiTebebs da angariSgebis (dekl araciebis) formebs nimuSebs. Sesabamisad, ar iTval iswinebs sagadasaxado sakiTxebze instruqciebis SemuSavebasa da gamocemas. es midgoma aixsneba rogorc saerTaSoriso praqtikiT (romel ic ar uSvebs sagadasaxado procedurebis gansazRvras kanonze ufro dabal i rangis normatiul i aqtebiT), ise sakuTari gamocdil ebiT, romel mac cxadad dagvanaxa, rom Zal ian xSirad instruqciebs araTu sicxade Seaqvs kanonis normaSi, aramed kidev ufro abundovnebs mas. aRarafers vambobT im arcTu iSviaT SemTxvevebze, roca instruqciit mocemul i ganmarteba pirdapir ewinaaRmdegeba kanonis im normas, romel sac ganmartavs.

instruqciebze uaris Tqmis kidev erTi mniSvnel ovani safuZvel ia maTi arasayovel Taoba. rogorc wesi, instruqcia gadamxdel Ta umravl esobisaTvis Znel ad xel misawvdomia, maSin, rodesac misi arsebobis SemTxvevaSi administraciis warmomadgenel i mTlianad eyrdnoba instruqciul normebs, maSinac ki, roca instruqciis norma SeusabamobaSia kodeqsis imave normasTan. es garemoeba, garda imisa, rom gadamxdel sa da administraciis warmomadgenel s ayenebs araTanabar mdgomareobaSi, amaxinj ebs administraciis TanamSromel Ta samarTl ebriv cnobierebas da xel s uSl is maT profesiul zrdas.

arsebul i gadasaxadebis raodenobis mkveTri Semcireba. amJamad moqmedi sagadasaxado kodeqsiT dawesebul ia 12 saerTo-saxel mwifoebri vi da 6 adgil obrivi gadasaxadi. proeqtiT saerTo-saxel mwifoebri vi gadasaxadebis raodenoba ganisazRvrebasa sul sami, xol o adgil obrivi gadasaxadebisa ki erTi gadasaxadiT. yvel a sxva gadasaxadi uqmdeba da rCeba mxol od qvemoTCamoTvl il i gadasaxadebi:

saerTo-saxel mwifoebri vi gadasaxadebi:

1. saSemosavl o gadasaxadi (fizikuri, samewar meo da arasamewar meo iuridiul i p irebi saTvis);
2. damatebul i Rirebul ebis gadasaxadi;
3. aqci zi.

adgil obrivi gadasaxadebi:

1. qonebis gadasaxadi (miwis gadasaxadis, fizikur da iuridiul pirTa qonebis, avtosatransporto saSual ebebis mesakuTreTa gadasaxadebis CaTvl iT);

rac Seexeba kodeqsidan amoRebul gadasaxadebs, maTi erTi nawil i SesaZl ebel ia transformirdes sal icenzio an adgil obriv mosakrebl ebad (mag. saTamaSo biznesis da sakurorto), xol o meore nawil is arseboba ki am etapze saerTod gaumarTl ebl ad iqna miCneul i.

gansakuTrebul aRniSvnas imsaxurebs social uri gadasaxadis gauqmebis da misi personificirebul social ur sadazRvevo Senatanad transformirebis probl ema. rogorc cnobil ia, mzaddeba social uri dazRvevis sistemis reforma, romelic am probl emis gadawyvetasac moicavs. miuxedavad imisa, rom am mimarTul ebiT garkveul i nabij ebi ukve gadaidga, tempi SemaSfoTebel ia. Tu droul ad ar moxdeba gadasaxadis personificirebul Senatanad transformireba da Tu maxinji formiT arsebul i gadasaxadi ar gauqmdeba, sagadasaxado sistemis reformis mosal odnel i dadebiTi Sedegebi SeiZl eba miurwevel i darCes, an misi efeqti mkveTrad Semcir des. rac Seexeba social uri uzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondis mimdinare val debul ebebs, isini dai fareba sxva saerTo-saxel mwifoebri vi gadasaxadebiT akumul irebul i Tanxebi dan.

cal ke ganxil vis sagania garemosdacviTi gadasaxadebi. maTi daniSnul eba, msofi mxedvel obrivi safuZveli da administrirebis rejimi mkveTrad gansxvavdeba kl asikuri fiskal uri gadasaxadebisagan. amdenad, miCneul iqna, rom es gadasaxadebi unda aregul iros special urma kanonma **"garemosdacviTi finansuri instrumentebis Sesaxeb"** da ara sagadasaxado kodeqsm a. im SemTxvevaSic ki, Tu garemosdacviTi gadasaxadebi (finansuri instrumentebi) kodeqSi darCeba, isini maTi mkveTri specifiurobis gamo unda gaemij nos fiskal ur gadasaxadebs da moTavsdes gancal kevebul ad.

adgil obrivi gadasaxadebis sistemis cvl il eba. amJamad moqmedi kodeqsiT qonebis da miwis gadasaxadebi mikuTvnebul i iyo saerTo-saxel mwifoebri vi gadasaxadebs. Cveni real obidan gamodinare da saerTaSoriso praqtikis gaTval iswinebiT es gadasaxadebi adgil obrivi gadasaxadebis jgu fSi iqna gadatanil i. qonebis gadasaxadi axal proeqtSi aseve moicavs amJamad arsebul kidev erT saerTo-saxel mwifo gadasaxads – avtosatransporto saSual ebebis mesakuTreTa gadasaxads.

adgil obrivi gadasaxadebis arsebuli sistemis kritikuli analizis Sedegad moqmedi eqvsi saxebis adgil obrivi gadasaxadidan xuTi maTgani saerTod uaryofili iqna, vinaidan maTi arsi da Sedegebi ver TavSdeba axal i proeqtis agebis ZiriTad principebTan. darCa mxol od erTi: - saTamaSo biznesis da isic miCneul iqna ara sagadasaxado kodeqsiT regul irebad instrumentad, aramed sal icenzio mosakrebl ad.

warmodgenili proeqtis mixedviT adgil obrivi biujetebis ZiriTadi Sevsebis wyaro xdeba qonebaze gadasaxadi, romlis kontroli da administrireba xel isuflebis centralur organoebze bevrad ukeT municipalitetebis SeuZlia. amastan, qonebis gadasaxadi proeqtis mixedviT aertianebs rogorc uzravi, ise kanonmdebl obis Tanaxmad aucil ebel registracias daqvemdebarebuli qonebisa da zogierTi kategoriis moZravi qonebis jgufებს, agrTve sasofl o-sameurneo da arasasofl o-sameurneo miwas.

adgil obriv gadasaxadad mxol od qonebis gadasaxadis gansazRvra ar gamoricxavs adgil obrivi biuetebis dafinansebis Sesazlebl obas saerTo-saxel mwifoebriვი gadasaxadebit Semosuli Tanxebidan, magram es sakiTxi scdeba sagadasaxado kodeqsiT regul ireul sakiTxTa wres da sabiuj eto kanonmdebl obis kompetenciaSi gadadis.

Tavis meore. gadasaxadebis administrireba

am Tavis normebi efuZneba sagadasaxado urTierTobaTa sferoSi gadasaxadis gadamxdelisa da saxel mwifo administraciis Tanasworuflebiani partniorobis prinsipi. gadasaxadis gadamxdeli sargebl obs saqarTvel os konstituciiT miniWebuli samoqal aqo ufl ebebit (muxlebi: 20, 21, 40, 42 da 45), maT Soris udanaSaul obis prezumfciiT, rac mniSvnel ovani siaxlea.

arNiSnuli prinsipisa da normebis Sesabamisad gadasaxadis gadamxdelis ufl ebebi da dacvis xarixi gamyarebulia. sagadasaxado administraciis warmomadgenlebs gadasaxadis gadamxdelis mimarTeZleval mxol od sagadasaxado valdebul ebis Sesrulebis moTxovnis ufl eba. Tu gadamxdeli moTxovnas samarTlianad miCnevs da eTanxmeba, moTxovnis Sesruleba xdeba savaldebul o, xolo Seusrulebeli sagadasaxado valdebul eba sruldeba gamartivebuli wesiT, udavod.

Tu gadasaxadis gadamxdeli sagadasaxado administraciis mier wardgenil moTxovnas ar iziarebs, mas ufl eba eZleval moTxovnis gacnobidan 12 dRis vadaSi warudginos sagadasaxado administracias dasabuTebuli weril obiT uari moTxovnis Sesrulebaze. aseT SemTxvevaSi administracia moval ea, dauyovnebliv aZras sarCel i gadamxdelis mimarT. keTil sindiserebis prezumfciidan gamomdinare, sasamarTloSi mtkicebis tvirti ekisreba administracias.

Tu sasamarTlo kanonierad scnobs da daakmayofilebs sagadasaxado administraciis sarCels, is gadasaxadis gadamxdelis saxel mwifo biujetis sasargebl od daakisrebs Tanxas Seusrulebeli sagadasaxado valdebul ebis ormagi odenobit da masve daakisrebs sasamarTlo xarjebis srul ad anazRaurebas.

Tu sagadasaxado administraciis sarCel i ar dakmayofil deba, maSin sasamarTI o sagadasaxado administracias daakisrebs gadasaxadis gadamxdel isaTvis Tanxis gadaxdas imave wesiT.

aseT SemTxvevaSi sagadasaxado administraciis xel mZRvanel i moval ea dauyovnebl ad aRZras sarCel i saxel mwifosaTvis miyenebul i zianis anazRaurebis moTxovniT sagadasaxado administraciis im warmomadgenl is mimarT, visi uSual o bral ic ikveTeba gadasaxadis gadamxdel isaTvis aramarTI zomieri sagadasaxado moTxovnis wardgenaSi da Camoacil os is samsaxurebrivi moval eobebis Sesrul ebas sarCel is ganxil vis dasrul ebamde.

sasamarTI os rol is amaRI eba sagadasaxado urTierTobebSi met saj aroobas sZens process da amaRI ebs kanonierebis dacvis guaranteebs.

axal i sistema iTval iswinebs administraciis TanamSromel Ta material uri stimuli irebis special uri fondis Seqmnas, roml is ZiriTadi Semavsebel i wyaroc swored sasamarTI o gadawyvetil ebebis aRsrul ebiT miRebul i saxsrebi unda iqces.

Tavi mesame. fizikur pirTa saSemosavl o gadasaxadi

koncefciis mixedviT adre arsebul i mogebisa da saSemosavl o gadasaxadebi erTiandeba saSemosavl o gadasaxadad.

fizikur pirTa saSemosavl o gadasaxadis TavSi Sedis Semdegi principul i siaxl e.

1. erTdroul ad iqneba Zal aSi gadasaxadis ori reJimi da Tavad gadasaxadis gadamxdel i airCevs miSTvis misaReb reJims. es reJimebia:

- a.** reJimi 20 procentiani ganakveTiT gamoqviTvebiT sargebl obis ufl ebiT;
- b.** reJimi 10 procentiani ganakveTiT gamoqviTvebiT sargebl obis ufl ebis gareSe;

is gadamxdel ebi, roml ebic airCeven pirvel reJims, val debul ni iqnebian awarmoon mimdinare Semosavl ebisa da xarjebis aRricxva da yovel Tviuri dekl araciebi, raTa maTi erTobl ivi Semosaval i Seamciron dokumenturad dadasturebul i da dasabegri Semosavl idan gamosaqviTi xarj ebiT, xol o pirebi, roml ebic airCeven meore model s, sakuTari arCevaniT ganacxadeben uars SeRavaTebis miRebaze am gadasaxadis nawil Si.

yvel a gadamxdel i, romel ic airCevs pirvel reJims, moval e iqneba misi arCevanis Sesaxeb winaswar acnobos sagadasaxado administracias.

aseve siaxl ea sabanko sargebl isa da dividendebis Tanxebis sagadasaxado ganakveTebis Semcireba.

Tavi meoTxe. iuridiul pirTa saSemosavl o gadasaxadi

iuridiul pirTa saSemosavl o gadasaxadSi principul i siaxl eebia:

1. produqciis (samuSaoebis, momsaxurebis) TviTRirebul ebaSi CasarTavi xarjebis nusxisa da normebis detal urad gansazRvra kodeqsis mier;
2. sameTval yureo sabWoebisaTvis (partniorebis) amortizaciis anaricxebis normebis gansazRvris ufl ebamosil ebis miniWebi kodeqsiT dadgenil CarCoebSi grZel vadiani (erT wel ze meti) periodisaTvis;
3. reinvestirebul i mogebis SeRavaTiani reJimiT dabegvra.

Tavi mexuTe. damatebul i Rirebul ebis gadasaxadi

koncefcia am gadasaxads ganxil avs wamyvan saerTo-saxel mwifoebri v gadasaxadad. saerTaSoriso praqtikaSi cnobil i oTxi model idan arCevani gakeTda damatebul i Rirebul ebis gadasaxadis mesame model ze, romelic saqarTvel os amJamindel pirobebSi yvel aze misaRebad da efeqtianad iqna miCneul i. SemoTavazebul i meTodiT es gadasaxadi praqtikul ad sayovel Tao gadasaxadia.

dRg-iT ibegreba operacia da ara gadamxdeli, rogorc es dRes moqmedi kodeqsiT aris gaTval iswinebul i. aqedan gamomdinare, uqmdeba cal ke dRg-is gadamxdel ad registraciis, agreTve dRg-is qveda zRvaris dadgenis saWi roeba.

dRg-iT dabegvris obieqtia axl ad Seqmnil i Rirebul eba, romelic iangariSeba, rogorc sxvaoba erTobl iv dasabegr Semosaval sa da am Semosavl is misaRebad gaweul xarj ebs Soris. aqedan gamomdinare, aRar aris saWi ro gadaxdil i dRg-is CaTval a, rac erTi mxriv, gadamxdel s uxsnis pasuxismgebl obas sxva gadamxdel is qmedebebisTvis, xolo meore mxriv, uqmdeba korufciis erT-erTi mniSvel ovani wyaro. erTaderTi operacia, romel zec SenarCunebul ia dRg-is nul ovani ganakveTi (gaweul xarjebze gadaxdil i dRg-is dabrunebis ufl eba) aris saqonl is eqsporti. amasTan, es ufl eba amoqmeddeba mxol od maSin, roca gadamxdel i eqsportidan misaReb Semosaval s aRiarebs miRebul ad. garda amisa, gadaxdil i dRg-is dabrunebis ufl eba warmoiSoba miuxedavad imisa, momwodebl isTvis gadaxdil i Tanxebi dabegril ia momwodebel Tan Tu ara.

axal i koncefciiT uqmdeba sagadasaxado angariS-faqtura. mis nacvl ad Semodis saerTaSoriso praqtikaSi aRiarebul i komerciul i invoisi anu ganaRdebis moTxovna. dgindeba rekvizitebi, romel sac unda atarebdes invoisi, raTa igi miCneul iqnes xarjebis gamoqviTvis ufl ebis damadasturebel dokumentad.

dRg-is saangariSo periodad iTvl eba kal endarul i Tve. amasTan, dekl araciis wardgenis vadad dawesebul ia saangariSos momdevno Tvis 15 ricxvi, xolo gadasaxadis gadaxdis vadad – momdevno 10 dRe. aRniSnul i aTdRiani periodi gadasaxadis gadamxdel s saSual ebas aZl evs daazustos Tavisi val debul eba

saxel mwifos winaSe. es norma efuZneba gadasaxadis dekl arirebasTan SedarebiT gadasaxadis gadaxdis faqtis prioritets.

dRg-is ganakveTad aRebul ia dasabegri brunvis 15 procenti. Tumca, es ganakveTi pirobiTia da Sesabamisi gaangariSebebis Sedegad man SeiZl eba, moikl os an moimatos.

axal i koncefciiT, cvl il ebebi Seexeba gadasaxadisagan gaTavisufli ebul i operaciebis CamonaTval s misi optimizaciis mimarTul ebiT.

Tavi meeqvse. aqci zi

am gadasaxads, misi specifikuroidan gamomdinare, dRes moqmed kodeqsTan SedarebiT principul i cvl il ebebi ar Sexebia, Tu ar CavTvl iT sagadasaxado angariS-faqturis gauqmebas.

Tavi meSvi de. qonebi s gadasaxadi

es gadasaxadi warmoadgens ra erTaderT adgil obriv gadasaxads, moiazreba TviTmmarTvel obisa da adgil obrivi mmarTvel obis ZiriTad finansur instrumentad. am gadasaxadiT dabegvris obieqtebia:

1. miwis nakveTi da masTan myarad dakavSirebul i Senoba-nagebobebi;
2. ekonomikuri saqmi anobisaTvis gamoyenebul i ZiriTadi saSual ebebi;
3. avtosatransporto saSual ebebi;
4. aucil ebel registracias daqvemdebarebul i sxva qoneba.

principul i siaxl ea am gadasaxadSi progresul i skal ebis SemoReba. aseve arsebiTia sagadasaxado ganakveTebis makoreqtirebel i teritoriul i koeficientebis amoqmedeba, riTac TviTmmarTvel obis organoebi urbanul i politikis marTvis damatebiT qmediT instruments SeiZenen.

**danarTi II:
gl obal uri ekonomikuri krizisi Sesazi ebl oba
da
saqarTvel os strategi a**

vl adimer papava, ekonomikur mecnerebaTa doqtori, profesori, saqarTvel os mecnerebaTa akademiis wevr-korespodenti, saqarTvel os strategiisa da saerTasoriso urTierTobebis kvl evis fondis ufrosi mkvl evari; vefxia CoCel i, ekonomikur mecnerebaTa kandidati

11 seqtembers aSS-ze ganxorciel ebul ma Semzaravma teroristul ma aqTma mTel s msofl ioze mniSvnel ovani zegavl ena iqonia. savaraudoa, rom am movl enebis da SemdgomSi ganviTarebul i procesebis zemoqmedeba saerTasoriso ekonomikur mdgomareobaze ki dev ufro sagrZnobi iqneba.

debatebi imis Sesaxeb, Tu rogoria aSS dol aris stabil uroba da SeinarCunebs Tu ara igi amerikul ekonomikastan erTad msofl ioSi wamyvan poziciebs grZel vadian perspektivaSi, 11 seqtembris dramatul movl enebamde sagrZnobl ad adre daiwyo.

1. dol aris kraxis rusul i scenari

ganvixil oT erTi sakmaod sensaciuri prognozul i xasiaTis mqone scenari, romelic gakeTebul ia rusi eqspertebis mixeil xazinisa da ol eg grigorievis mier (Хазин, Григорьев, 2001). isini amtkiceben, rom aSS dol aris kraxi axl o momaval Si gardauval ia.

ras emyareba maTi prognozi?

gl obal uri krizisi maprovocirebel mizezad ekonomikis "axal " (informaciul) da "Zvel " (tradiciul , magal iTad samrewvel o) seqtorebs Soris zrdadi disproporciebi ganvixil eba; kerZod "Zvel ekonomikaSi" Semosavl ianobis zrda SedarebiT mokrZal ebul da imavdroul ad stabil ur doneze darCa, xol o "axal ekonomikaSi" ki – TveSi 10 procentamdec ki adis (Хазин, Григорьев, 2001, c. 16).

niSandobl ivia, rom 2001 wl is 12 ianvars aSS-is kongresisadmi prezident klintonis ekonomikur moxsenebaSi yvel aze didi yuradReba qveynis ekonomikaSi "axal i ekonomikis" wamyvan rols aqvs daTmobili, Tumca am movl enis (da misi Sesabamisi cnebis) arsi bol omde gaxsnil i ar aris (Дейкин, 2001, c. 3); es, al baT, arc unda iyos gasakviri, Tu ki mxedvel obaSi im garemoebas miviRebT, roml is Tanaxmadac ara erTi amerikel i Teoretikosi samecniero brunvaSi "axal i ekonomikis" cnebis SemoRebis mizanSewonil obastan dakavSirebiT seriozul eWvs gamoTqvamda (Дейкин, 2001, c. 22). aRsaniSnavia, rom j er-j erobiT Teoriul i sakiTxi imis Sesaxeb "axal i ekonomika" "postindustriul i" sazogadoebis "win waweuli" fazaa, Tu ganviTarebis

srul iad axal i etapi – “zepostindustriul i” stadiaa, gadawyvetil i ar aris (Дейкин, 2001, c. 20).

amisda mixedavad ramodenime sityviT am e. w. “axal i ekonomiki” arsi mainc SevecadoT Camovayal iboT (magal iTad, ЕЭК, 2000, cc. 3-5).

“axal i ekonomiki” (magal iTad, internet-teqno logiebi) erT-erTi mniSvnel ovani Tviseba isaa, rom misi realizaciisaTvis Zal zed didi pirvel adi investiciebia saWiRo, romel Ta momgebianoba proeqtis ganviTarebis mxol od Zal ian didi masStabebis pirobebSi miRweva. momgebianobis sawyisi donidan moyol ebul i investiciebis umniSvnel o gazrdac ki mogebis seriozul zrdas gamoiwvevs. amasTan erTad gamokveTa winaarmdegoba momgebianobasa da Sromis mwarmoebl urobas Soris; kerZod, Tavidanve didi iyo imis mol odini, rom “axal i ekonomika” am ukanasknel is amaRI ebaSi revol uciur gardatexas Seitanda, magram es ase ar moxda: pirvel ma vinc ramodenime wl is win eWvi Seitana Sromis mwarmoebl urobis amaRI ebaSi kompiuterizaciis mniSvnel ovan rol ze gaxl daT ekonomikaSi nobel is premiis laureati, profesori robert solou, rac mogvianebiT sxva amerikel i ekonomistebis mier Catarebul i empiriul i gaTvl ebiT iqna dadasturebul i (Дейкин, 2001, cc. 22-23).

bil geiTsis – kompiuterul i biznesis “coxal i legendis” – SefasebiT, Tu ekonomiki ganviTarebis winaepoqebi xanmokle revol uciuri cvl il ebebiT gamij nul i stabil urobis xangrZlivi periodebiT xasiaTdeboda, rasac evol ucionistebi *wyvetad wonasworobas* uwodebdnen, dRes el eqtronul i informacia biznesis mudmivad cvl ad garemos qmnis, romel sac is *wyvetadqooss* uwodebs (Гейтс, 2001, c. 417).

sainteresoa, rom, Tu “Zvel i ekonomiki” saqonel ze fasebi moTxovna-miwodebiT gani sazRvreba, “axal i ekonomiki” saqonel ze fass momaval i mogeba gansazRvravs.

rogorc Sedegi, axal i ekonomika Zvel i ekonomikisagan gansxvavebul i model iT viTardeba, romel mac miRo saxel wodeba – *investiuri*. misi arsi imaSi mdgomarebs, rom sawyisi mniSvnel ovani danaxarj ebi im investorebis mier xorciel deba, roml ebic udides mogebebs SedarebiT Soreul momaval Si el ian. amasTanave, “axal i ekonomiki” kompaniebis aqciebis Rirebul eba safondo birJebze ara mimdinare Semosavl ebisa da gasavl ebis bal ansidan, aramed momaval i, garkveul i gagebiT, “virtual uri” mogebidan gani sazRvreba (Хазин, Григорьев, 2001, c. 19).

gansaxil vel i scenaris avtorTa mtkicebiT, aseTi situacia safondo bazris stabil urobas aferxebis, radganac igi finansuri piramidis niSnebis matarebel ia da misi mdgradoba fsiqol ogiur mizezebzea damyarebul i.

ramdenadac “axal i ekonomiki” aqtivebis amosaval i baza sakmaod saelwvoa, safondo bazris zrdis temebis nebismierma arsebiTma Senel ebam, farTomasStabiani krizisi SeiZl eba gamoiwvios.

gamokvl evaSi xazgasmul ia, rom, aSS-Si aRmavl obis Semdeg (70-ian wl ebi) ukriziso ganviTareba, gamowveul i iyo, erTis mxriv, ssrk-is dangreviTa da aSS-is mier yofil i ssrk-is ekonomikur sivrceze Camoyal ibebadi axal i auTvisebel i

bazrebi eqspansiit da, meores mxriv, "axali ekonomikis" SeqmniT, romel mac Warbi finansuri resursebi Tavisken "gadaqaCa". aSS-Si kvl av dafiqsirda 20-iani wl ebis fenomeni – swrafi ekonomikuri zrdaci inflaciis gareSe.

avtorebi amerikuli situaciis gansakurebul obas aRiareben, rac imaSi mdgomareobs, rom "Zvel ma ekonomikam" "axali ekonomikatan" kreditebis, investiciebisa da Sromis bazrebze konkurentuli brZolis wageba daiwo, ris gamoc warmoebis faqtorebis realuri Rirebul eba gaizarda, ramac Tavisker mxriv warmoebis xarjebis zrdaze hrova asaxva (Хазин, Григорьев, 2001, с. 23).

amdenad, "Zveli ekonomikis" Sefardebiti rentabelobis ganuxrel i Semcireba da misi Sedegebi, rogorc gl obaluri ekonomikuri krizisi "gamSvebi" meqanizmi ganxil eba. kerZod, im SemTxvevaSi, Tu mwarmoeblebi fasebs gazrdian, importiorebTan konkurentuli brZol as waageben, rac importis zrdasa da savaWro balansis deficitis gauaresebas gamoiwvevs; xolo im SemTxvevaSi, Tu miwodeba dabal i fasebit ganxorciel deba, maSin adgil obrivi mwarmoeblebi realuri zaralis safrTxis winase dadgebian.

moemuli scenaris Tanaxmad "axali ekonomikis" safinanso masStabebis arsebitma gafarToebam dagrovebis wlis Semcireba da moxmarebis zrdaganapiroba, rac saprocento ganakveTebis zrdasTan erTad inflaciuri procesebis gamomwvevia.

damatebiti faqtori, romel mac inflaciuri procesi gaaZliera, aSS-is dolaris sxva valutebis mimarT gaZvirebaa, ramac xeli importis stimularebas Seuwo. kerZod, mimdinare wlis 7 TveSi aSS-is savaWro balansis deficitma Seadgina 20,6 miliardis aSS dolari, rac 46 procentiT aRemateba gasuli wlis analogiuri periodis macvenebel s (Хазин, Григорьев, 2001, с. 24).

radganac importi aRemateba moxmarebas, da aSS-is kompaniebi maT aqciebze fasebis Semcirebis safrTxis Tavidan acilebis mizniT warmoebis Semcirebaze armidian, iwyeben "sawyobze" muSaobas (kerZod, sasawyobo maragebi sagnobl ad – kvartal Si mTliani Sida produqtis 1 procentiT izrdeba), ritac saj arod warmoebis gafarToebas afiqsireben; amit TandaTanobit "Warbwarmoebis" safrTxe ikveTeba (Хазин, Григорьев, 2001, с. 25).

mnisvnelovan faqtorad, romelic CamoTvil meqanizmebs gaaZlierebs, aSS-s sazRvrebs gareT ganTavsebuli da gl obaluri krizisi pirvelive niSanze ukan dabrunebadi aSS dolarebisa da fasiანი qaral debis udidesi raodenoba ganxil eba.

moemuli scenaris Tanaxmad safondo bazris analizidan gamomdinare "Dow Jones"-is (tradiciuli sektoris) da "NASDAQ"-is (maral teqnologiuri sektoris) indeqsebis zrdis obieqturi safuZveli aRar unda arsebobdes (magalitad, "Dow Jones"-is indeqsi 2000 wlis pirvel or TveSi Semcirda 11 000-dan 10 000 erTeul amde da Semdeg wlis ganmavlobaSi aRniSnul diapazonSi SenarCunda). es ki imis macvenebelia, rom aSS-is safondo bazarze investiciuri Semosavlianoba Semcirda. amastanave, indeqsebis meryeobis diapazoni gaizarda, rac safondo bazris profesionali monawileebis spekulaciur qcevaze metyvel ebs; kerZod, 11 seqtembris Semdgom pirveli dReebis Sokuri mdgomareobidan gamosvli Semdeg zemoaRniSnuli

indeqsebi Sesabamisad gautol da: "Dow Jones"-is indeqsi – 8 681,42, xol o "NASDAQ"-is indeqsi – 1 499,04, xol o 12 oqtombrisaTvis – teraqtidan erTi Tvis Semdeg "Dow Jones"-is indeqsma 9 410,45, xol o "NASDAQ"-is indeqsma – 1 701,47 punqti Seadgina.

sainteresoa aRiniSnos, rom aSS-is safondo bazris ganvitarebis Sesaxeb msgavsi xasiaTis Sefasebas sxva rusi eqspertebic (magal iTad, Доронин, Загашвили, Приписнов, 2001) akeTeben. maTi azrit, 2000 wl is bol osa da 2001 wl is dasawyisSi gamokveTil i maRal teqnologiuri e.w. "zrdis kompaniebis" aqciebis kursis dacema gamowveul ia (Доронин, Загашвили, Приписнов, 2001, сс. 3-4):

- Warbi kapital izaciiT; maRal i teqnologiების kompaniebis wil i MmTl iani gayidvebisა da dasaqmebis nawil Si arasafinanso kompaniebis anal ogiur maCvenebl ebis 10 procentს არ aRemateboda, maSin roca aSS-is safondo bazris kapital izaciaSi misi wil i 36 procentს Seadgenda.

- mozidul i kapital is araefeqtiani gamoyenebiT; kerZod, aSS-is internet-kompaniebma 1995-1999 wl ebSi mozidul i 150 miliard aSS dol aris kapital is 80 procentამდე რეკლამაზე, აყციების პირველადი განთავსების მიზნით საინვესტიციო ბანკების დანახარჯების დასაფარავად და SeTavazebul i მომსახურების Rirebul ebis subsidieბის მიზნით დახარჯა.

- maRal i teqnologiების აყციების ბაზარზე "aRmavl obis" spekulაციური xasiaTiT, რამაც "zrdis kompaniebis" გადავარბებულ i Sefaseba ganapiroba.

aRsaniSnavia, rom -meril l incis" kompaniis eqspertebis SefasebiT აყციებზე კურსის დაცემამ სავარაუდოა aSS-Si სამომხმარებლო მოთხოვნის Sემცირება 100 miliard aSS dol არამდე გამოიწვიოს, რაც Tavis მხრივ მTl ian Sida produqts 1 procentiT Seamციებს (Доронин, Загашвили, Приписнов, 2001, с. 6). sainteresoa, rom მTel i აყციების ნახევარის მფლობელი aSS-Si მოსახლეობაა, რის გამოც "qaRal dis simdidris" გაუფასურება მიმდინარე მოხმარებას მნიSვნელოვანდ Secvl is, რაც მოთხოვნაზე hpovebs ასახვას და Sesazl o ekonomikur kriziss daamZimebs (Sesazl oa gaanxargZl ivos kidec) (Рубцов, 2001, с. 44).

aSS dol aris kraxis მოცემული რუსული სენარის Tanaxmad ekonomikuri krizisis დასაწყისად 2001 wl is ნოემბერია დასახლებული, რადგანაც ამ დროს sawarmoeბი ტრადიციულად საკუთარ კვარტალურ ბალანსებს აყვეყნებენ (Хазин, Григорьев, 2001, с. 29). სენარის მიხედვით, Tu ამ დროისათვის ინფლაციის დონე მაRal i iqნება, aSS dol არი კიდე უფრო გაუფასურდება.

ამ სენარის ერთ-ერთი ავტორის, მიხეილ ხაზინის Sefaseბიტ კრიტიკულ zRvars გაცვლიტი კურსი 0,96-0,97 ევრო _ 1 aSS dol არTan warmoadgens; ამ zRvarზე გავლით Sემდეგ aSS dol arის მსოფლიო მარაგების ევროსი გადაყვანა საკმაოდ დაCყარდება, რაც sawarmoTa აყციების კურსის დაცემა მოჰყვება და რაც Tavis მხრივ საერთაშორისო ეკონომიკის მსხვილ მასშტაბიან კრიზისს გავრცელებას (Квитко, 2001, с. 7).

სენარსი მოცემული დასკვნები კრიზისის Sედეგებთან დაკავSირებით საკმაოდ pesimistურია (Хазин, Григорьев, 2001, с. 29-32):

pirveli, safondo bazris kraxi sxvadasxva SefasebebiT 7-15 trilioni dol aris zaral s gamoiwvevs. amastan, igi (safondo bazari) "cxeli" ful is ganeitral ebis funqcias dakargavs, rac kidev ufro gaaZlierebs infl aciur procesebs da aSS-Si im dol arebis dabrunebas gamoiwvevs, romelic meore msofli io omis Semdeg qveynis gareT dagrovda.

meore, gakotrdeba safinanso institutebi, romel Ta aqtivebis mniSvnel ovan nawil s fasiani qaRal debi Seadgenen.

mesame, Semcirdeba sabiujeto Semosavl ebi, rac Tavis mxriv aisaxeba social uri programebis dafinansebis kl ebaze. imis gaTval iswinebiT, rom saSual o moxmareba msofli ioSi 1,5-3 j er daecema, kerZo moxmarebis Semcireba grZel vadiani dagrovebis normis aRdgenis mizniT aSS-s mosaxl eobis cxovrebis dones kidev ufro Seamcirebs.

meoTxe, garduval i iqneba msofli io savaWro organizaciis daSl a, rac proteqcionul i politikis aRzevebas gamoiwvevs. aseT viTarebaSi aSS dol ari dakargavs saerTaSoriso val utis funqcias, xol o evro j er kidev ver moaswrebs poziciebis gamyarebas. rogorc Sedegi, msofli ioSi mraVal val utianoba aRdgeba.

mexuTe, qveynebi warmoebis sabiujeto dakreditebaze gadavl en, rac Sida warmoebis konkurentunarianobis amaRl ebas Seuwyobs xel s, Tumca infl aciis zrdsac mi scems bi Zgs.

meeqyse, aSS-is msxvil i importiorebi iaponia, CineTi, samxreT-aRmosavl eT aziis qveynebi aSS-Si eqsportisSemcirebiT, xol o ruseTi da l aTinuri amerikis qveynebi aSS dol aris gaufasurebiT (radganac maTTvis igi paral el ur val utas warmoadgens) seriozul ad dazaral debian.

cnobil ia, rom mokl evadian perspeqtivaSi aSS-isa da umravl esi ganviTarebul i da ganviTarebadi qveynebis bazrebs Soris dadebiTi korel acia arsebobs (Рубцов, 2001, с. 41), rac krizisis farTomasStabiani gavrcel ebis safuZvel s qmnis. Tu erTi Taobis win nebismier safinanso bazarze safondo, Tu saval uto krizisis msofli ioSi gavrcel ebas kvireebi da Tveebic ki sWirdeboda, dRes, roca msofli io safinanso sivrce el eqtronul kavSirebs efuZneba, krizisis gavrcel ebis siswrafe praqtikul ad erTi dRiT Semoi fargl eba (Гейтс, 2001, с. 417-418).

scenaris avtorebs miaCniaT rom, Tu ruseTi SedarebiT "moqnil " SromiT kanonmdebl obas Seqmnis da investorebs "Tamasis wesebis" ucvl el obaSi daarwmunebs, maSin maRal kval ificiuri kadrebidan gamomdinare Sesazl ebel i iqneba aSS-is safinanso bazrebidan gamoTavisuflebul i Tavisufal i kapital is ruseTis wi aRi seul Si dabandeba (Хазин, Григорьев, 2001, сс. 29-31).

Tumca, Cveni azriT, Tu, ruseTSi korumpirebul obis maRal dones, didi riskis faqtoris arsebobasa da ucxoeli investoris dacul obis dabal dones gaviTval iswinebiT, aseT pirobebSi maStaburi investiciebis Cadeba nakl ebsavaraudoa.

radganac aSS dol aris kraxis ganxil ul i rusul i scenaris Tanaxmad gl obal uri ekonomikuri krizisis Semdeg proteqcionizmis aRzevebaa mosal odnel i, amdenad rusi eqspertebi CineTis safinanso-ekonomikuri strategiis gamocdil ebas miiCneven mimzidvel ad, rameTu is mosal odnel i gl obal uri krizisidan maqsimal ur dacvas uzrunvel yofs. amasTan, mxedvel obaSi misaRebia, rom dRevandel CineTSi TandaTanobiT ikveTeba mimdinareoba, roml is daufaravi mizania msofli o ekonomikuri, da Sesazl oa pol itikuri batonobis miRweva, xol o ZiriTadi Tezisi ki aris "XXI saukune – CineTis saukunea" (Гельбрас, Кузнецов, 2001, с. 119).

rusi eqspertebis mier dadebiTad Sefasebul i CineTis safinanso strategia Semdegnairad SeiZl eba daxasiaTdes (Анисимов, 2001, сс. 124-138):

- faswarmoqmnis regul irebis SedarebiT maRal i done (dargebi, roml ebic nedl eul s awarmoeben, mTl ianad saxel mwifos sakuTrebaa, ris gamoc saxel mwifos SeuZl ia ise aregul iros fasebi, rom, erTis mxriv, eqsportiorebi waaxal isos, xol o, meores – ki sabaJo tarifebiT Si da warmoeba dai cvas);

- "sagadasaxado" tvirtis saSual o done da imgvari sabaJo tarifebi, roml ebic ekonomikis konkurentunarianobas uwyobs xel s;

- fizikuri pirebis dagrovebis maRal i done, romel ic sakredito seqtorSi msxvil safinanso nakads uzrunvel yofs;

- saxel mwifos mier msxvili investoris funqciis Sesrul eba (kerZod, saxel mwifo kreditebis saerto raodenoba saSual od wliurad 3 miliardi, romel Tagan saSual ovadiani da grZel vadiani kreditebis raodenoba 1 miliard aSS dol ars aRemateba);

- regul irebadi saval uto sistema, romel ic aseve gul isxmobs 2 val utas: pirveli, honkongis dol ari, romel ic efeqtianad gamoiyeneba sagareo bazrebze da SedarebiT "rbil i", Tumca principSi mainc sakmaod "myari" – iuani.

aucil ebel ad migvaCnia aRiniSnos, rom CineTis saxel mwifo-mmartvel obiti da safinanso-ekonomikuri mowyoba imdenad specifikuria, rom am model is sxva qveynebsi "tiraJireba" nakl eb Sesazl ebel ia. amasTan erTad isic gasaTval iswinebel ia, rom rogorc istoriul i gamocdil eba cxadyofs saxel mwifos mier bazris araerTi mniSvnel ovani funqciis sakuTar Tavze aReba, sabol oo jamSi, am model is perspeqtiul obas eWvis qveS ayenebs.

aSS dol aris kraxis ganxil ul i rusul i scenaris Sefasebis mizniT xazi unda gaesvas im garemoebas, rom masSi aRweril i procesebi didi xania cnobilia da es gasakviric ar unda iyos, radganac Tundac "NASDAQ"-is indeqsis TandaTanobiti vardna da misi gamomwvevi mizezebi special istebisaTvis araviTar saiduml oebas ar warmoadgens. rusi eqspertebis mier momzadebul i scenaris yvel aze sust mxares, Cveni azrit, procesebis zedmeti dramatizeba warmoadgens, rac aSS-is ekonomikaSi mimdinare krizisul i movl enebis dol aris kraxsa da gl obal ur ekonomikur krizisi uci l obel gadazrdaSi gamoixateba.

marTalia, ganxiluli scenaris Ziritadi midgomebs Sesazl ebel ia nawil obriv daveTanxmot, Tumca im mosazrebas, rom aSS-is dol aris kraxis upirobo mizezi axali teqnologiების განვითარება, Zneli gasaziarebel ia. kerZod, Ziritadi argumenti "axali ekonomikis" sasargeblod isaa, rom axali informaciuli teqnologiებისა და ბაზრის liberalizაციამ Secvala Ziritadi makroekonomიკური ურთიერთკავსირი warmoebis gafarToebas, inflაციასა და umuSevrobas Soris; axaliteqnologiები maragebis ufro efeqtiani marTvis saSual ebas iZi eva; informaciuli nakadebis marTvis gaumj obesebam ki resursebis ufro efeqtiani gamoyeneba gaxada Sesazl ebeli, xolo internetma momxmarebels arcevanis produqciis ufro farTo wreze gakeTebis Sesazl ebl oba misca, rac konkurencიას აზი იერებს, რომელიც, სხვა Tanabar pirobebSi, saboloo j amSi, rogorc cnobilia, inflაციის დაბალ დონეს განაპირობებს (ЕЭК, 2000, cc. 2-5).

2. gl obal uri ekonomikuri krizisi Sesazl ebl oba antiteroristული omis pirobebSi

aSS dol aris kraxis ganxilული რუსული სენარი არ იტვალისwinebs Sesazl omebis mier zemoxsenebul procesTa koreqtirebas (Хазин, Григорьев, 2001, с. 33).

dRes msოფლიოსი დაუებული Tvisobrivad axali antiteroristული omis pirobebSi bunebrivia ibadeba kiTxvebi gl obal uri ekonomikuri krizisi Sesazl ebl obისა და aSS-is mier msოფლიოსი ekonomikuri hegemonიის SenarCუნების Sesახებ.

aRniSnul kiTxvebze pasuxi damokidebulი იყნება imaze, Tu ra masStabebs მიიRebs antiteroristული კამპანია, ramdenad იყნება იგი ტერიტორიულად განფენილი.

SeiZleba ganxilული იყნეს ori სენარი:

პირველი, roca antiteroristული კამპანია mxolod avRaneTIT Semoifargleba და terroristების mxრიდან sapasuxo dartymebi aSS-სა, Tu mis mokavSireebze ganxorციელებული არ (ან ver) იყნება, rac praqtikulად aseც მოხდა. am SemTxvevaSi antiteroristული omი aSS-ის mier vietნამსა, Tu eraySi, nato-ს – ki iugosl avიაSi warmoebulი omის xasiaTs მიიRebs.

movl enebის aseTi განვითარება aSS-ის ekonomikისაTvis Sesazl ebel ia ukeTესიც ki aRmoCნდეს, radganac masSi, rogorc aRინიSნა, sul ufro metad ikveTeba Warbwarmoebis arasasurველი simptomebi, xolo Warბი saფინანსო და materialური resurseბი omის pirobebSi samxedro saWiroებისაTvis იყნება "გაწვილი". es ki aSS-ის ekonomikური aRმავლი obის stadiას kidev ufro gaaxangrZი ივებს.

amasTan, aSS-ის mier antiteroristული samxedro კამპანიის დაუების გახმაurebam და droSi met-nაკლებად გაველვამ firmeბი და მოსაქლეობაც გარკვეულ wilად Seamzada imისაTvis, rom omის riskი Taviant gadawyvetil eბეbsი გაეTვალისwineბინაT.

masasadame, პირველი სენარის Tanaxmad gl obal uri ekonomikuri krizისი praqtikulად გამორიქულია.

meore scenariis saxiT ganvixil oT SemTxveva, roca adgil i eqneba saerTaSoriso terorizmis gamovl inebis morig faqtebs da mis winaarmdog brZol a erTi konkretul i qveynis masStabebs gascdeba.

imis gaTval iswinebiT, rom teroristul i agresiiis gafarToebis SemTxvevaSi mxol od e. w. "wertil ovani dartynebiT" saerTaSoriso terorizmis damarcxeba Zal zed probl ematuri gaxdeba, movl enebi Sesazi oa sakmaod rTul i sqemiT warimarTos.

jer erTi, Tu, antiteroristul i operaciebis fonze teroristebi STambeWdavi agresiiis ganxorciel ebas kvl av moaxerxeben, aman Sesazi oa seriozul ad imoqmedos am operaciebis Sedegianobis, maTi ZiriTadi ganmaxorciel ebl is aSS-is mimarT ndobaze. es ukanasknel i ki Zal zed maRal i al baTobot SeiZl eba aSS-is safinanso institutebis mimarT ndobis dakargvazec aisaxos. kerZod, warmodgenebi aSS-is da misi val utis yovl isSemZl eobis Sesaxeb aRmoCndeba ngrevis winaSe, Sedegad aSS-is dol aris, rogorc saerTaSoriso angariSsworebis saSual ebis gamoyenebis areal i mniSvnel ovanwil ad Semcirdeba.

am tendenciis pirveli niSnebi ki, samwuxarod, bol o aTwl eul Si isedac gamoikveTa: Tu 1989 wl isaTvis saval uto bazrebis brunvis saerTo mocul obaSi aSS dol aris wil i 45 procentis Seadgenda, 1995 wl isTvis 41,5 procenti Seadgina (maSin, roca aSS-s wil i msofli io mTli an Sida produqtsi 20,7 procentis, xol o msofli io eqsportSi 15,2 procentis Seadgens); anal ogiuri maCvenebl ebi evrokavSirisaTvis, Sesabamisad, 20,4 da 14,7 procentis Seadgens; aRniSnul periodSi germanul i markis wil i 13,5 procentidan 18,5 procentamde da frangul i franki 1-dan 4 procentamde gaizarda; Sveicarul i frankis gavl ena Semcirda 5 procentidan 3,5 procentamde; rac Seexeba iaponuri ens, is 13,5-12 procentis interval Si meryeobda (Тавлас, 2001, с. 4). sainteresoa, rom 1996-2000 wl ebisaTvis M2-is (anu ful i viwro gagebiT) zrdis tempebis anal izi anal ogiur suraTs xatavs; kerZod, 1996-2000 wl ebSi aSS-Si M2 4,7 procentiT Semcirda, maSin roca amis sapirispirod iaponiis M2 47,9 procentiT, evrozonis 47 procentiT, didi britaneTis 47 procentiT, aziis axal i industriul i qveynebis (korea, singapuri, taivani, honkongi) 39,7 procentiT, Sveicariisa ki 3 procentiT gaizarda (IMF, 2001A, p. 802; IMF, 2001C, p. 216). isic gasaTval iswinebel ia, rom msofli io ZiriTadi val utebis zrda infl aciur xasiaTs ar atarebda da ZiriTadad maTi gamoyenebis saerTaSoriso areal is gafarToebiT iyo ganpirobebul i; magal iTad, iaponiaSi 1996-2000 wl ebSi ful is masis seriozul i zrdis fonze (47,9 procenti) defl acia dafiqsirda (6,6 procenti), xol o rac Seexeba did britaneTs, anal ogiur periodSi fasebis zrdam aSS-is fasebis zrdas umniSvnel od gadaaWarba da 13,6 procenti Seadgina, Tumca ful is masis zrda bevrad mniSvnel ovani (47 procenti) iyo (IMF, 2001C, p. 205). aRniSnul i tendenciebidan gamomdinare, aSS dol aris gamoyenebis areal is kidev ufro meti Semcirebaa mosal odnel i.

meore, aSS-is sagadasaxdel o bal ansis uaryofiTi sal do mokl evadian periodSi kidev ufro gaizrdeba; es, ki aSS dol aris saerTaSoriso angariSsworebis areal is SezRudvasTan erTad misi deval vaciis maprovocirebel i SeiZl eba gaxdes.

mesame, aSS-is antiteroristul i kampania garkveul wil ad Warbi resursebis util izacias moaxdens da Warbwarmoebis Sesazi o kriziss gadaavadebs.

meoTxe, aSS-is mTavrobis moTxovna maRal teqno logiebze usafrTxoebis saSual ebebis warmoebis mizniT gaizrdeba, rac kerZo investiciebis saxel mwifo investiciebSi "gadaqaCvas" gamoiwevs (anu kerZo investiciebis saxel mwifo investiciebiT gamodevnis efeqts eqneba adgil i). es Tavis mxriv saprocento ganakveTis zrdas miscems bizgs, rac aSS-is ekonomikis gaxsnil obis maRal i xarisxis pirobebSi kapital is Semodinebis sagrZnob zrdas gamoiwevs, rac kapital is moZraobis bal anis gaumj obesebas da, Sesabamisad, aSS dol aris kvl av gaZvirebas gamoiwevs (Tumca ar arisgamoricxul i, rom mas pirvandel i poziciebze dabruneba gauWirdeba).

mexuTe, saaviacio da sadazRvevo biznesi seriozul ad dazara da, rac sxva dargebze Sesazl ebel ia gavr cel des.

aRsani Snavia, rom aSS-ma Tavis aviakompaniebis zaral is kompensacia ukve moaxdina; aSS-is mTavrobam mrewvel obis daxmarebis mizniT 100 mil iardi aSS dol aris gamoyofis gadawyvetil ebis Sesaxeb saj arod ganacxada (Квитко, 2001).

sadazRvevo biznesTan dakavSirebiT ki mizanSewonil ia imis aRniSvna, rom, magal iTad, msofli o savaWro centrSi saSual o rangis kl erki dazRveul i iyo saSual od 50-dan 100 aTas aSS dol aramde. Tu, gaviTval iswinebT, imas rom am SenobaSi dasaqmebul i iyo saSual od 50 aTasi kaci, sadazRvevo kompaniebis zaral i mniSvel ovani iqneba (eqspertul i SefasebebiT mzRvevel ebis xarj ebi 25-dan 40 mil iard aSS dol aramdea) (gabaSvil i, 2001).

ar aris gamoricxul i, rom sadazRvevo da gadamzRvevel i kompaniebi sadazRvevo Senatanebis ganakveTebis mniSvel ovnad gazrdian, rac sabol oo j amSi aamaRI ebs sawarmoo xarj ebs da, Sesabamisad, fasebis zrdas ganapirobebs.

imis gaTval iswinebiT, rom antiteroristul kampaniaSi evropac aqturadaa CarTul i, sul ac ar aris gamoricxul i, rom musul imma teroristebma Seecadon ganaxorciel on teroristul i aqciebi mis mimarTac. bunebrivia, rom aseT viTarebaSi moTxovna dazRvevaze evropasic gaizrdeba.

teroristul i agresiis erT-erT yvel aze saSiS formas kompiuterul i agresia warmoadgens, roml is saSual ebiTac teroristebi Seecdebian el eqtronul i kavSirebis rRvevas sxvadasxva sferoebSi. agresiis am formis safinanso bazrebze gamoyenebis SemTxvevaSi msofli o masStabis safinanso-ekonomikuri kraxi garduval i iqneba.

ganxil ul i meore scenariT warmoebul i antiteroristul i omis pirobebSi gl obal uri ekonomikuri krizisi Tavidan acil ebis Sesazl ebl oba aSS-sa da misi partniorebis Sedegian saomar qmedebze, maTi mxridan preventul i antiteroristul i zomebis srul yofil ebas da droul obazea didad damokidebul i. avRaneTSi ganxorciel ebul i antiteroristul i operaciis warmatebam meore scenariS ganxorciel ebis Sesazl ebl obis al baToba erTob Seamcira.

3. gl obal uri ekonomikuri krizisis safrTxe da saqarTvel o

msoflioSi ganvitarebul movl enaTa fonze navTobze fasebis mniSvel ovani momateba mosal odnel i ar unda iyos. rac Seexeba umniSvel o momatebas, es, erTis mxriv, mis mopoveba-transportirebaze gaweul xarjebSi sadazRvevo komponentis zrdiT, xolo, meores – ki, miwodebaSi garkveuli SeferxebebiT iqneba gamowveuli. xazgasasmelia isic, rom teroristebis mxridan teroristuli aqtebis ganxorciel eba navTobmompovebeli musulimuri qveynebis winaarmdeg praqtikulad gamoricxulia, radganac es maT dasavl etis winaarmdeg religiuri brZolis – “jihadis” gamocxadebis potencialur saSual ebas waarTmevs.

zemoarNiSnulidan gamomdinare, savaraudoa, rom baqo-Tbilisi-jehanis navTobsadenis sainvesticio proeqtis politikur mimzidvel obas raime damatebiti argumenti ekonomikuri upiratesobis Sesaxeb ver Seematos (papava, 2001, gv. 20; Папава, 2001).

imis gaTvaliswinebit, rom saqarTvelo “mcire” ekonomikis qveyanas warmoadgens, mas gl obal ur ekonomikur procesebze raime arsebiti zegavlenis moxda ar SeuZlia, Tumca met-naklebad gonivruli ekonomikuri politikis gatarebit garkveuli sargebelis miRebac ar aris gamoricxuli, rom araferi vTqvat aSkarad uaryofiti efeqtebis zegavlenis minimizebaze.

is, rom antiteroristul ma saomarma moqmedebebma saqarTvelos satransporto derefnis funqcionireba Sesabamisi vadiT garkveulad Seaferxos naklebad savaraudoa. Tu ki aseTi, mainc moxda, maSin garkveuli perspeqtiva eqmneba ruseTis satransporto arxebis ganvitarebas da am Sans, bunebrivia, ruseTi maqsimal urad gamoiyenebs.

is, rom aSS-is xel mZRvanel obis gadawyvetilebit saqarTvelos sajariso nawilebi uaxloes momavalSi amerikelis samxedroebis mier momzaddeba antiteroristul operaciebis sawarmoeblad, es Tvisobrivad gaaumj obesebs qveyნის usafrTxoebis mdgomareobas, rac Tavis mxriv xels Seuwyobs saqarTvelos mier satransporto derefnis saerTasorisო funqciis Semdgom ganvitarebas.

aq aucilebelia imis gaTvaliswinebac, rom aSS-is mier saerTasorisო terorizმის winaarmdeg brZolasi gansakuTrebit izrdeba evropuli orientაციის მკვლელობის მიმართული საქმიანობის დასაწყისში, როგორც ტურქეთი და აზერბაიჯანი. ეს კი კიდევ უფრო გააზლიერებს saqarTvelos oze gavl it აზერბაიჯანიდან ტურქეთის მიმართული ენერგომატარებლის transportireბის saerTasorisო mniSvel obas.

roca rusi eqspertebi gl obal uri savaluto krizisis Sesazl ebl obas gardvლ ad მიიCვენ (rac, როგორც zemoT ariniSna, Cveni azrit, erTob gazviadebulia), kiTxvebi imis Sesaxeb, rom aSS-is dol aris Sesazl o deval vaciis pirobebSi როგორი unda iyos saqarTvelos savaluto politika, da ra dadebiti და uaryofiti mxareebi eqneba l aris kursის arsebul doneze SenarCunebas – bunebrivad ibadeba.

postkomunisturi ekonomikis erT-erT mniSvnel ovan maxasiaTebel s farTomasStabiani Crdil ovani ekonomika wadmoadgens, romel sac ZiriTadad aSS-is dol ari "emsaxureba". misi mniSvnel ovani gaufasurebis SemTxvevaSi arsebiT dartymas swored Crdil ovani ekonomika miRebs, rac misi l egal uri ekonomikiT Canacvl ebas sul ac ver ganapirobebs, rameTu es ukanasknel ic marTal ia Crdil ovanTan SedarebiT nakl ebi odenobiT, magram mainc sakmaod didadaa aSS dol arze damokidebul i. saqarTvel oSi statistikurad aRuricxavi gamoSvebis wili ekonomikis mTlian gamoSvebaSi 2000 wel s 32,5 da 2001 wl is cxra TveSi 31,6 procents Seadgens, xol o samewarmeo seqtorSi ki, Sesabamisad, - 55 da 54,1 procents (sssd, 2001, gv.5). aSS-is dol aris mniSvnel ovani gaufasureba saqarTvel os ekonomikis TiTqmis erT mesameds (anu Crdil ovan ekonomikas), xol o samewarmeo seqtoris naxevarze mets (anu Crdil ovan mewarmeobas) TiTqmis sruli ganadgurebis saSiSroebis winaSe daayenebs, xol o mis "gadanacvl ebas" l egal uri seqtorSi, masSi arsebul i msgavsi situacia SeuSli s xel s, roca sadepozito val debul ebi da arasamTavrobo seqtorze sabanko sistemidan aSS dol arebSi gacemul i sesxebis odenoba 2001 wl is seqtembris mdgomareobiT 80 procents aRemateba (sssd, 2001, gv. 29, 31).

saqarTvel os ekonomikis l egal uri seqtorisaTvis aSS-is dol aris Sesazl o deval vaciis Sedegad dadebiT moments wadmoadgens is, rom sagareo val is odenoba l arebze gadaangariSebiT Semcirdeba, rac saqarTvel os biuj etisaTvis garkveul i SeRavaTi iqneba.

amave dros uaryofiTi momentebic yuradsaRebia.

jer erTi, importis waxal iseba moxdeba, rac sagadasaxdel o bal ansis deficits kidev ufro gazrdis;

meore, ucxouri investiciebidan biuj etSi gadasaxadebi Semcirdeba;

mesame, sagareo wyaroebidan biuj etis val debul ebebis dafarvis Sesazl ebl obebi aseve Semcirdeba.

yovel ive amis gaTval iswinebiT saqarTvel om unda moaxdinis Tavisi saval uto pol itikis adaptireba msofi ioSi Camoyal ibebadi axal i tendenciebis mxedvel obaSi miRebis safuZvel ze.

garkveul i sirTul eebi saqarTvel os misi erT-erT umxvile savaWro partnior qveyanaSi - TurqetSi momxdari safinanso-ekonomikuri krizisis gamodaemuqra, Tumca saerTasoris saval uto fondis mier gaweul i daxmareba am safrTxis simZafres erTob asustebs.

vfiqrobT, saqarTvel om sabaJo kontrol is gamkacrebasTan erTad aucil ebel ia xarisxis saerTasoris standartebis safuZvel ze Sesabamisi SezRudvebi daawesos, raTa ara marto saqarTvel oSi mcxovrebi momxmarebel Ta ufl ebebi daicvas, aramed sagadasaxdel o bal ansis gaumj obesebac moaxdinis.

mniSvnel ovania l aris stabil uri gacvl iTi kursis SenarCuneba. zogierTi qarTvel i (iseve rogorc sxva postkomunisturi qveynis) ekonomistisagan arc Tu

iSviaTad gaismis mosazreba, rom ekonomikuri zrdisa da eqsportis stimul irebis mizniT gamarTi ebul ia l aris deval vacia, Tumca Teoriul adve mticdeba, rom warmoebis teqniki CamorCeni obis, saerTaSoriso bazrebze arakonkurentunariani produqciis gamoSvebis pirobebSi val utis deval vacia xel s ara warmoebisa, Tu eqsportis, aramed infl aciis gazrdas Seuwyobs (papava, 1997, 2000). saqarTvel os magal iTze am Teoriul i WeSmaritebis praqtikul dadasturebas statistika izl eva: 2001 wl is ianvar-seqtemberSi l aris real uri gacvl iTi kursi rubl is mimarT 18 procentiT, xol o aSS dol aris mimarT 5,5 procentiT Semcir da, magram aman gasul i wl is anal ogiur periodTan SedarebiT sagadasaxdel o bal ansis gaumj obeseba ver uzrunvel yo: 2001 wels 9 TveSi savaWro bal ansis deficitma 288,5 mil ion i aSS dol ari Seadgina, maSin, roca 2000 wl is anal ogiuri periodis maCvenebel ma ki - 218,4 mil ion i aSS dol ari (sssd, 2001, gv. 34, 43).

aSS dol aris Sesazi o deval vaciis pirobebSi saqarTvel os erovnul i bankis mier saval uto rezervebis diversifikacias Zal zed didi mniSvel oba eniWeba. am rezervebSi aucil ebel ia yvel a met-nakl ebad stabil uri val utis gaTval iswineba.

zogierTi eqspertis azriT aSS-sa da misi mokavSireebis da isl amuri samyaros teroristTa dapirispirebis gaTval iswinebiT savaraudoa, rom yvel aze ufro met stabil uobas is val utebi SeinarCuneben, romel i saxel mwifoebic antiteroristul saomar moqmedebebSi minimal urad iqnebian Cabmul ni. aseT val utaTa ricxvs, uwinares yovl isa, iaponuri ieni da Sveicarul i franki ganekuTvneba. aqedan gamomdinare, saqarTvel os erovnul i bankis saval uto rezervebi sul cota xuTpol usiani ekonomikis (aSS dol ari, evro, ieni, girvanqa sterl ingi, Sveicarul i franki) anarekl i unda iyos.

Tu ki gaviTval iswinebT, rom saerTaSoriso saval uto fondis saangariSsworebo erTeul is - sesxebis special uri ufl ebis (anu "SDR"-is) Rirebul eba masSi Semaval i val utebisagan gansxvavebiT didi stabil urobiT xasiaTdeba (radganac saval uto kal aTaSi Semaval i romel ime val utis gacvl iTi kursis cvl il eba Cveul ebriv sxva val utebis gacvl iTi kursis dinamikiT kompensirdeba), maSin saqarTvel os erovnul i bankis saval uto rezervebis meore model s safuZvl ad SeiZl eba "SDR"-is struqtura daedos; kerZod, am rezervebis maqsimal uri dacul obis miRwevis mizniT mis struqturaSi TiToeul i CamoTvl il i val uta iseTive procentul i Semadgenl obiT unda iyos ganTavsebul i, rogoric "SDR"-Si aris.

"SDR"-is Rirebul eba 2001 wl is 1 ianvridan moyol ebul i dRemde im saval uto kal aTis safuZvel ze ganisazRvreba, roml is 45 procenti aSS dol aris, 29 procenti evros, 15 procenti iaponuri ienisa da 11 procenti girvanqa sterl ingisagan Sedgeba (IMF, 2001B).

Zal zed didi mniSvel oba eniWeba saqarTvel os erovnul i bankis mier komerciul i bankebisatvis, saerTod yvel a iuridiul i, Tu kerZo pirisatvis im signal is micemas, roml is Tanaxmadac riskis minimizaciis mizniT Tavianti depozitebis diversifikacia maTac moaxdinon.

da bol os, aucil ebel ia xazgasmiT aRiniSnos, rom saqarTvel osaTvis yvel aze ufro did safrTxes warmoadgens ara gare ekonomikuri Sokebi, aramed qveynis SigniT arsebul i krizisul i movl enebi. es ukanasknel ni ki qveyanaSi korufciisaTvis ekonomikuri safuZvl ebis gamoclis, ekonomikuri aRmavl obis gziT siRaribis aRmofxvris gareSe verasodes ver iqneba daZl eul i, rac, Tavis mxriv, moiTxovs seriozul i sistemuri reformebis gatarebas.

gamoyenebul i l iteratura

- gabaSvil i m.**, 2001. teroristebi spekul iantebi aRmoCndnen. *makro mikro ekonomika*, #9.
- papava v.**, 1997. ful ad-sakredito pol itika saqarTvel oSi: mkacri, Tu l liberal uri? *makro mikro ekonomika*, dekemberi.
- papava v.**, 2000. infl aciis zegavl ena ekonomikur zrdaze. *banki*, # 1.
- papava v.**, 2001. saqarTvel os saerTaSoriso ekonomikuri funqciis Sesaxeb. *social uri ekonomika*, # 5.
- sssd.**, 2001. saqarTvel os social ur-ekonomikuri mdgomareoba, 2001 wl is ianvari-seqtemberi. Tbil isi, saqarTvel os statistikis saxel mwifo departamenti.
- IMF**, 2001A. *International Financial Statistics, 2001* (October). Washington, IMF.
- IMF**, 2001B. *SDR Valuation*. <http://www.imf.org>, October.
- IMF**, 2001C. The Information Technology Revolution. *World Economic Outlook, 2001* (October). Washington, IMF.
- Анисимов А.Н.**, 2001. Финансовая стратегия Китая. В кн.: *Крах доллара*. Сост. А.А.Нагорный. Москва, Издатель Н. Е.Чернишова.
- Гейтс Б.**, 2001. *Бизнес со скоростью мысли*. Москва, Изд-во ЭКСМО-Пресс.
- Гельбрас В., Кузнецова В.**, 2001. КНР. *Мировая Экономика и Международные Отношения*, № 8.
- Дейкин А.И.**, 2001. «Новая экономика» Клинтона и «Профицитные планы» Буша. *США. Канада. Экономика. Политика. Культура*, № 10.
- Доронин И., Загашвили В., Приписнов В.**, 2001. Мировая хозяйственная конъюнктура в 2000 – начале 2001 г. *Мировая Экономика и Международные Отношения*, № 8.
- Квитко Е.**, 2001. Либерализм кончился? Американский кризис может превратиться в глобальную экономическую катастрофу. *Московские новости*, № 41, 9-15 октября.
- ЕЭК.**, 2000. *Обзор экономического положения Европы, 2000 год, № 1*. Женева, ООН.
- Папава В.**, 2001. О международной экономической функции Грузии. *Свободная Грузия*, № 126, 2 ноября.
- Рубцов Б.**, 2001. Мировые фондовые рынки. *Мировая Экономика и Международные Отношения*, № 8.
- Тавлас Дж.С.**, 2001. Международное использование валют. В кн.: *Передовое макроэкономическое и финансовое управление, Том I*. Вена, Институт МВФ.
- Хазин М. Л., Григорьев О. В.**, 2001. Сценарий крушения доллара в ближайшей перспективе. В кн.: *Крах доллара*. Сост. А.А.Нагорный. Москва, Издатель Н. Е.Чернишова.

ekonomi kuri gl osari umi

<p>absol uturi upiratesoba (Absolute advantage)</p>	<p>qveynis unari awarmoos ufro meti saqonel i vidre sxva qveyana awarmoebis resursebis igive mocul obisas (ix. fardobi Ti upiratesoba)</p>
<p>arasrul i dasaqmeba (Under-employment)</p>	<p>ekonomi kuri situacia, rodesac muSaxel is mi wodeba aWarbebs masze moTxovnas</p>
<p>auTsai der i (banki s) (Outsider)</p>	<p>ara-i nsai der i</p>
<p>aqci a (Share, Stock)</p>	<p>saxsrebis mopovebis mizni T saaqcio sazogadoebis mier gamoSvebul i grZel vadiani fasi ani qaRal di. aqci is myidvel i gadaxdil i ful is sanacvl od xdeba kompani is srul ufl ebiani TanamesakuTre, anu monawil eobs mis marTvasa da mogebaSi. (ix. fasi ani qaRal debi, obl igacia, saxazino val debul eba)</p> <p>Seni Svna: zogierT qveyanaSi, magal iTad did britaneTSi, si tyva stock gansxvavdeba mni Svnel obi T si tyva share-sagan, da aRni Snavs kompani is an saxel mwifos mier gamoSvebul grZel vadian sasesxo val debul ebas.</p>
<p>bal ansis aRricxvis furcel i - bal ansi (Balance sheet)</p>	<p>- dokumenti, romel ic asaxavs firmis aqtivebisa da val debul ebebis mocul obas da strukturას.</p>
<p>biuj eturi SezRudva (Budget constraint)</p>	<p>xarjebis SezRudva gamowveul i sxvadasxva mi zezi T, magal iTad, Semosavl ebis simciri T.</p>
<p>gadasaxadebi (Taxes)</p>	<p>begara dawesebul i saxel mwifos mier kerZo pirebis an sawarmoebis Semosaval ze an mogebaze (pirdapiri gadasaxadi), saqonl is gamoyenebze an momsaxurebi T sargebl obaze (iribi gadasaxadi) da qonebaze. saqarTvel oSi arsebul i Ziri Tadi gadasaxadebi a:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. sawarmos mogebaze gadasaxadi (Profit tax); 2. kerZo pirebis Semosaval ze gadasaxadi (Personal income tax); 3. damatebul Rirebul ebaze gadasaxadi _ dRg (Value Added Tax). misi bazaa iuridiul i Tu fizikuri pirebis mier Seqmnil i damatebul i Rirebul eba _ sxvaoba saqonl is an momsaxurebis sarealizacio fassa da mis warmoebasa da mowodebasTan dakavSirebul i

material ur xarj ebisa;

4. **sabaJo gadasaxadi** (Customs duties) _ saxel mwifo biuj etSi saval debul o Senatani saqarTvel os sabaJo sazRvarze saqonl is gadaadgil ebisaTvis;
5. **aqci zi** (Excise) _ garkveul i saxis saqonl is moxmarebaze iribi gadasaxadi, romel ic CarTul ia am saqonl is fasSi;
6. **gadasaxadebi xel fasebis Fondidan** (Payroll taxes) _ special uri saxel mwifo fondebis (j andacvis, socuzrunvel yofis da a.S.) mosakrebel i, roml is gadaxda damqiravebl isa da muSakis mier xdeba sawarmos xel fasebis Fondidan, fiqsirebul i ganakveTiT.

(i.x. sagadasaxado baza)

gamoSveba, warmoebis mocul oba
(Output)

saqonel i da momsaxureba warmoebul i garkveul i periodis ganmavl obaSi.

depoziti
(Deposit)

kerZo piris an sawarmos angariSi komerciul bankSi, romel zedac momxmarebel s SeuZl ia ful is an Cekebis ganTavseba da maTi gamotana bankis winaswar gafrTxil ebis pirobiT.

defl atori (mSp-is defl atori)
(Deflator - GDP deflator)

fasebis indeqsi, romel ic warmoadgens garkveul wel s gamoSvebul i saqonl is Rirebul ebis fardobas sabaziso wl is fasebSi gamosaxul Rirebul ebasTan. mSp-is defl atori gansazRvravs damokidebul ebas nominal ur da real ur (sabaziso wl is) mSp-s Soris.

defl acia
(Deflation)

fasebis saerTo donis daweva. (i.x. infl acia)

ekonomi kuri zrda
(Economic growth)

real uri gamoSvebis zrda.

erovnul i angariSebi
(National accounts)

drois garkveul periodSi (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi), erovnul i ekonomikis amsaxvel i statistikuri monacemebis erTobl ioba. kerZod, erovnul i angariSebi asaxaven qveyanaSi warmoebul i saqonl isa da momsaxurebis mTlian mocul obas da qveynis ekonomi kuri aqtiurobis indikators warmoadgenen.

val debul eba (pasivi) (Liability)	val i; pirovnebis an sawarmos gankargvaSi arsebul i saxsrebi da qoneba, romel zedac sxva mxares garkveul i pretenzia SeiZl eba gaaCndes. qveynis val utis sxva qveynis val utaSi gamosaxul i fasi, romel ic dadgenil ia am val utebis real uri msyidvel obiTi unaris gaTval iswinebiT.
val utis gamyareba (kursis zrda) (Appreciation)	saval uto bazarze val utis fasis zrda. (ix. val utis dacema)
val utis dacema (kursis dacema) (Depreciation)	saval uto bazarze val utis gaiafeba sxva val utebTan SedarebiT. SeniSvna: ekonomi kur l iteraturaSi sityvas "Depreciation" SeiZl eba hqondes sxva mniSvnel obac _ cveTa, cveTis sabuRal tro asaxva, amortizacia.
investicia (kapital dabandeba) (Investment)	1. fizikuri qonebis, magal iTad qarxnis, manqanadanadgarebis, Sesazenad gaweul i xarji. (real uri investicia) 2. fasiანი qaral debis, magal iTad aqciebis, Sesazenad gaweul i xarji. (finansuri investicia) SeniSvna: real uri investicia qmnis axal aqtivebs, e. i. zrdis qveynis sawarmoo potencial s; maSin rodesac finansuri investicia, ubral od, aqtivebis fl obis ufl ebis gadacemaa.
insaideri (bankis) (Insider)	bankis administraciul i muSaki an aqcioneri, misi oj axis wevri an maSTan saqmiani interesebiT dakavSirebul i piri. (safir. - auTsaideri)
intel eqtual uri kapital i (Human capital)	saerTo codna romel ic gamoiyeneba warmoebaSi. investiciebs intel eqtual uri kapital is gazrdaSi, anu sxvadasxva saxis gamokvl evebSi, Sedegad sdevs axal i, teqnukurad gaumj obesebul i produqciis warmoeba da ekonomikis efeqturobis zrda.
intervencia (Intervention)	ama Tu im ekonomikuri subieqtis erTjeradi intensiuri zemoqmedeba bazarze. magal iTad erovnul i bankis mier ucxouri val utis gayidvis mkveTri gazrda.
infl acia (Inflation)	fasebis saerTo donis aweva. (ix. defl acia)
kal aTa	ama Tu im sidideTa kompl eqti, nakrebi, mag.:

(Basket)	<ol style="list-style-type: none"> 1. სამომხმარებელი კალაქი _ პრობლემები მომხმარებლის მიერ მოხმარებული საკონსიდაციო და მისთვის გაწეული მომსახურების ერთობლიობა; 2. სავალუტო კალაქი _ სხვადასხვა ვალუტის გამოყენების გამოწვევის (ECU _ ეკიუ, ევროპული სავალუტო ერთეული; SDR _ სესხების სპეციალური ვალუტა; PPS _ მსყიდველობითი უნარის სტანდარტი).
კაპიტალი (Investment)	ix. ინვესტიცია.
კაპიტალი (Capital)	ვარგისი მატერიალი (ფაბრიკები, ოფისები, მანქანა-დანადგარები) და არამატერიალი ("ნოუ-ჰაუ") საშუალებების ერთობლიობა.
კაპიტალის დენა (Capital flight)	ფონდების მოზარბა ადგილობრივ ეკონომიკაში და გარე სავალუტო სავალუტო, დაკავშირებული ფასიანი კაპიტალის ან ფიზიკური აქტივების ყიდვა-ყიდვასთან დაკავშირებული სესხებთან.
კაპიტალური ანგარიში (Capital account)	<ol style="list-style-type: none"> 1. საგანგებო ბალანსი ნაწილი, რომელიც არაერთგვაროვანი აქტივების ყიდვა-ყიდვასთან დაკავშირებული სესხებთან დაკავშირებული სახსრების მოზარბას (ix. მიმდინარე ანგარიში) 2. ეროვნული ანგარიშების ნაწილი, რომელიც მოიცავს მატერიალურ მიწის ნაკვეთის ინფრასტრუქტურის სფეროში (გზები, სკოლები, საავადმყოფოები) გაწეული ხარჯები და კერძო სექტორის რეალური ინვესტიციები.
ლიკვიდური აქტივები (ბანკი) (Liquid assets)	ფულადი აქტივები რომლებიც ადვილად შეიძლება იყოს გამოყენებული ანგარიშსწორებისთვის: ოქრო, ბანკის ფულადი სახსრები საბანკო (ლარები და უცხოური ვალუტა), საკორესპონდენტო ანგარიშები ეროვნული და უცხოური ვალუტაში (მათ შორის სავალუტო რეზერვების ანგარიშსწორების სახსრები (თუ ისინი საკრედიტო აუქციონზე ნაყიდი კრედიტის უზრუნველყოფას არ უზრუნველყოფენ).
ლორენცის მრუდი (Lorenz curve)	რაიმე სიდიდის, მაგალითად შემოსავლების, განაწილების ანგარიში. დიagonal-ის და ლორენცის მრუდის შორის მოქცეული ფართობის სფეროების დიagonal-ის კვანძი მოქცეული ფართობთან შედარებით (Gini) კოეფიციენტი. იგი ვარგისი განაწილების არაბრუნების საზომი და იცვლება ნაწილობრივ (ბანკის განაწილება) ერთდროულად (absolutურად არაბრუნების განაწილება).

M0	<p>sxvanairad _ "viwro ful i". monetarul TeoriaSi ful adi maragis erT-erTi sazomi (ful adi agregati), romel ic moicavs ful adi aqtivebis yvel aze likvidur nawils _ bankebis gareT arsebul naRd ful s. (ar moicavs im naRd ful s, romel ic rezervebis saxiT komerciul i bankebis sacavebSi inaxeba).</p>
M2	<p>sxvanairad _ "farTo ful i", moicavs M0-sa da komerciul bankebSi arsebul arasabanko da arasaxel mwifo depozitebs adgil obriv val utaSi. ganisazRvrebA rogorc ful i, romel ic, garkveul i periodis amowurvis Semdeg, SeiZl eba gamoyenebul iqnas angariSsworebiSTvis.</p>
M3	<p>aseve, xSirad moixsenieba rogorc "farTo ful i"; moicavs M2-sa da mosaxl eobis ucxour val utaSi denomini rebul anabrebs komerciul bankebSi.</p>
makroekonomi ka (Macroeconomics)	<p>ekonomi kuri mecnierEBis nawil i, romel ic swavl obs ekonomikas rogorc erT mTli ans da cdil obs daadginos fundamenturi ekonomi kuri cnebebis _ warmoebisa da dasaqmebis donis, fasebis saerTo donis ganmsazRvrel i ZiriTadi faqtorebi.</p>
material uri aqtivebi (bankis) (Fixed assets)	<p>Senoba-nagebobani, sameurneo inventari da maTze gaweul i kapital uri danaxarj ebi</p>
meoradi kapital i (bankis) (Secondary capital)	<p>material uri aqtivebis gadafasebis nawil i, miznobrivi fondebi, saimedo sesxebis Sesazl o danakargebis gaTval iswinebiT Seqmnil i rezervebi. (ix. pirvel adi kapital i)</p>
mi kroekonomi ka (Microeconomics)	<p>ekonomi kuri mecnierEBis nawil i, romel ic swavl obs momxmarebel ebisa da firmebis qmedebas; anal izebs sawarmoo faqtorebis, saqonl isa da momsaxurebis sabazro fasebsa da mocul obas. agreTve, ganxil avs SezRudul i ekonomi kuri resursebis ganawil ebis efeqturobas.</p>
mi mdinare angari Si (Current account)	<p>1. drois garkveul monakveTsi (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) qveynis danarCen msopl iosTan sasaqonl o (xil ul i) da samomsaxureo (uxil avi) vaWrobis amsaxvel i angari Si. (ix. sagadamxdel o bal ansi; savaWro bal ansi)</p>

	2. bankSi fizikuri piris Tu kompaniis moTxovnamde angariSi.
mimdinare aqtivebi (bankis) (Current assets)	likviduri aqtivebi da bankis mier dafarvis erT Tvemde vadiT gacemul i sesxebi. agreTve bankis sxva moTxovnebi dafarvis erT Tvemde vadiT.
moTxovnebi (Claims)	finansuri aqtivebi, saxel dobr gacemul i kreditebi, saxazino da komerciul i Tamasuqebi.
monetarul i pol itika (Monetary policy)	ix. ful adi pol itika.
mwarmoebel Ta fasebis indeqsi _ mfi (Producer price index - PPI)	indeqsi romelic asaxavs adgil obrivi mwarmoebel ebis mier sakuTar produqciaze dadebul i fasebis donis saSual o cvl il ebas. (ix. samomxmarebl o fasebis indeqsi)
mep-mTl iani erovnul i produqti (GNP)	drois garkveul monakveTsi (rogorc wesi, erTl wl is ganmavl obaSi) qveynis mSp-sa da sazRvargareTidan miRebul i winda Semosavl is j ami.
mSp - mTl iani Sida produqti (GDP)	drois garkveul monakveTsi, (rogorc wesi, erTl wl is ganmavl obaSi) adgil obrivad warmoebul i saqonl isa da gaweul i momsaxurebis jamuri ful adi Rirebul eba. (ix. erovnul i angariSebi)
nominal uri (Nominal)	gazomil i mimdinare fasebSi, infl aciis gauTval iswinebl ad. (ix. real uri)
obl igacia (Bond)	rogorc wesi, mTavrobis an komerciul i organizaciis mier, sesxis aRebis mizniT gamoSvebul i, myari saprocento ganakveTis mqone, grZel vadiani fasiანი qaral di. (ix. aqci a, saxazino Tamasuqi).
pirvel adi kapital i (bankis) (Primary capital)	aqciebis real izaciidan miRebul i kapital i, kapital uri rezervebi (ganawil ebul i mogebis nawil i, romelic gankuTvnil ia gauTval iswinebel i zaral is dasafaravad), gaunawil ebel i mogeba. (ix. meoradi kapital i)
real uri (Real)	gazomil i namdvil (sabaziso wl is fasebTan Sesadar) fasebSi, infl aciis gaTval iswinebiT.
sagadasaxdel o bal ansi	drois garkveul monakveTsi, (rogorc wesi, erTl

(Balance of payments)	wl is ganmavl obaSi) qveynis danarCen msOfli iosTan savaWro da safinanso urTierTobis amsaxvel i angariSi. igi Sedgeba ori ZiriTadi nawil isagan: mi mdinare angariSi da kapital uri angariSi.
sagadasaxado baza (Tax base)	mTI iani ful adi fondi romel ic eqvemdebareba gadasaxadebis gadaxdas. magal iTad, saSemosavl o gadasaxadis baza aris am gadasaxads daqvemdebarebul i mTI iani Semosavl ebi, xol o mogebis gadasaxadis baza aris yvel a im mogebis j ami, romel ic am gadasaxads eqvemdebareba.
sagadasaxado fardoba (Tax wedge)	Tanafardoba damqiravebl is mier gaweul i mTI iani xarj ebisa daqiravebul is mier miRebul wmi nda xel fasis odenobasTan.
savaWro bal ansi (Balance of trade)	drois garkveul monakveTSi, (rogorc wesi, erTi wl is ganmavl obaSi) danarCen msOfli iosTan qveynis sasaqonl o (xil ul i) vaWrobis amsaxvel i angariSi. (ix. sagadamxdel o bal ansi ; mi mdinare angari Si).
saval debul o rezervebi (Reserve requirements)	komerciul i bankebis saerTo aqTivebSi, rezervebis saval debul o proporcია, romel sac central uri banki awesebs. es Tanxebi uzrunvel yofen momxmarebl ebis yovel dRiuri moTxovnil ebis dakmayofil ebas da zRudaven kreditebis gacemas. saqarTvel oSi komerciul i bankebis es rezervebi inaxeba seb-Si.
sakorespondento angariSebi (Correspondent accounts)	bankebis angariSebi sxva bankebSi, roml ebic gamoiyeneba klientTa saxel iT bankTaSoris angariSsworebaSi. maTi mocul oba damokidebul ia saangariSsworebo sistemis moqnil obaze da bankebis survil ze gascen sesxi.
samomxmarebl o fasebis indeqsi – sfi (Consumer price index - CPI)	infl aciis sazomi indeqsi, romel ic warmoadgens samomxmarebl o saqonl is da momsaxurebis fiqsi-rebul i kal aTis nominal uri Rirebul ebis fardobas amave kal aTis sabaziso wl is fasebSi gamosaxul Rirebul ebasTan.
samuSao Zal a (Labour)	rogorc fizikuri (magal iTaT, manqanis awyoba), ise intel eqtual uri (magal iTad, maragis aRricxvis sistemis Seqmna) Sromis SenaZeni sawarmoo procesSi.
saprocento ganakveTi	msesxebl is mier kreditorisTvis ZiriTadi val is

(Interest rate)	garda gadasaxdel i Tanxa, gamoxatul i ZiriTadi val is procentebSi; ful adi resursebis gadacemis sabazro fasi.
sarezervo ful i (Reserve money)	aseve moixsenieba rogorc ful is baza an "Zi ieri ful i", Seicavs MO -sa da komerciul bankebSi arsebul sxvadasxva rezervebs. sarezervo ful is mocul obas uSual od central uri banki akontrol ebs.
saxazino Tamasuqi (val debul eba) (Treasury bill)	finansTa saministros an central uri bankis mier gamoSvebul i, gansazRvrul i saprocento ganakveTis mqone, mokl evadiani (erT wel ze nakl ebi) fasiანი qaral di, romel ic warmoadgens mTavrobis mier Tamasuqis mfl obel isagan sexsis aRebis damamtkicebel sabuTs. saxazino Tamasuqi erT-erTi instrumentia, roml is meSveobiTac central uri banki akontrol ebs mimoqcevaSi arsebul i ful is mocul obas. (ix. obl igacia)
social uri uzrunvel yofis sistema (Social Safety Net)	social urad nakl ebad uzrunvel yofil i fenebisTvis _ mcireSemosavl iani oj axebisTvis, umuSevrebisTvis, pensionerebisTvis, inval idebisTvis, martoxel a mSobl ebisTvis da a.S. daxmarebis aRmoCenis sistema.
saval uto rezervebi (Foreign currency (exchange) reserves)	ucxouri val utisa da oqros maragi, romel ic gamoiyeneba sagadamxdel o bal ansis deficitis Sesavsebad.
steril izacia (Sterilisation)	ama Tu im eknomikuri RonisZiebis Tanmdevi arasasurvel i efeqtis gabaTil eba sxva ekonomikuri RonisZiebiT. magal iTad, samTavrobo dakreditebis gazrdis Sedegad ful adi maragis zrdis Tavidan asacil ebl ad, erovnul i banki ucxouri val utis gayidviT amcirebs mimoqcevaSi arsebul i adgil obrivi val utis mocul obas.
uimedო sesxi (Bad loan)	gasesxebul i Tanxa, roml is ukan dabruneba aRar aris mosal odnel i (magal iTad, meval e gakotrda). aseTi sesxebi miekuTvneba xarj ebs da Camoiwereba.
far dobi Ti upi ratesoba (Comparative advantage)	qveynis unari ufro nakl ebi danaxarj ebiT awarmoos garkveul i saqonel i vidre meore qveyanam. (ix. absol uturi upi ratesoba)
fasi ani qaral debi	kapital is mozidvis finansuri instrumenti.

(Securities)	ZiriTadi fasiani qaRal debia: aqcia, obl igacia, Tamasuqi, saxazino val debul eba.
faqtorul i resursebi, warmoebis faqtorebi (Factors of production)	resursebi roml ebic gamoiyeneba firmebis mier saqonl is an momsaxurebis warmoebisas. gamoyofen sawarmoo faqtorebis sam ZiriTad j gufs: miwa, samuSao Zal a da kapital i.
faqtorul i Rirebul eba (Factor cost)	saqonl is an momsaxurebis Rirebul eba daxar- j ul i faqtorul i resursebis gamosaxul ebaSi.
faqtorul i Semosaval i erovnul i Semosaval i (Factor income or national income)	an drois mocemul periodSi Si nameurneobaTa saerTo ful adi Semosaval i miRebul i biznesiTvis faqtorul i resursebis mowodebis sanacvl od.
fiskal uri pol itika (Fiscal policy)	sagadasaxado-sabiuj eto pol itika. sagadasaxado sistemisa da saxel mwifo xarjebis struqturis saTanado marTviT qveynis ekonomikur aqtiurobaze zemoqmedebis meqanizmi.
ful adi baza (Monetary base)	ix. sarezervo ful i
ful adi pol itika (Monetary policy)	qveynis ekonomikur aqtiurobaze zemoqmedeba fu- l is mocul obis, dakreditebisa da saprocento ganakveTebis struqturis saTanado marTviT.
ful is mimoqcevis siCqare (Velocity of money circulation)	indeqsi, romelic gviCvenebs Tu, garkveul i periodis ganmavl obaSi, saSual od ramdenjer gamoiyeneba angariSsworebisTvis TiToeul i ful adi erTeul i. gamoiTvl eba formul iT: $V = \frac{PY}{M}$, sadac, V aris ful is mimoqcevis siCqare; M _ ful is mocul oba (M2 an M3); Y _ real uri mSp; P _ mSp-s defl atori.
ful is mul tipl ikatori (Money multiplier)	sabanko sistemas, sadepozito angariSebze miRe- bul i Tanxebis gasesxebiT, axal i depozitebis Seqmnis (anu ful is gamravlebis) unari gaaCnia. ful is mul tipl ikatori aris am gamravlebis koeficienti. sem-Si ful is mul tipl ikatori gamoiTvl eba M2 -is an M3 -is sarezervo ful Tan SefardebiT. arsebobs misi gamoTvl is sxva gzebic. (ix. sarezervo ful i; rezervebi; saval debul o rezervebi)
Si nameurneoba (Household)	erT saerTo sacxovrebel farTobze da erTi saoj axo biuj etiT mcxovrebel adamianta erTobl ioba.

SeRavaTi ani periodi (Grace period)	kreditis dabrunebis periodi, roml is ganmavl obaSi mxol od saprocento ganakveTis gadaxda xdeba.
Cr dil ovani ekonomika (Black, grey, underground, shadow economy)	faruli ekonomikuri garigebebis erTobl ioba, roml is arsebobis safuZveli _ gadasaxadebisagan Tavis aridebis an aral egal uri qmedebis damal vis survil ia.
central uri banki (Central bank)	qveynis mTavari banki, romel ic moqmedebs rogorc mTavrobisa da sxva bankebis banki da pasuxismgebel ia qveyanaSi ful adi politikis ganxorciel e-baze. saqarTvel oSi _ saqarTvel os erovnul i banki (seb).
wminda adgil obrivi aqtivebi _ waa (Net domestic assets - NDA)	rogorc wesi, jami ama Tu im sakredito dawesebul ebis adgil obrivi sakuTrevisa da ekonomikis adgil obrivi subieqtebis mimarT moTxovnebis da val debul ebebis sxvaobisa. sem-Si, rogorc wesi saubarია saqarTvel os erovnul i bankis waa-ze (ix. aqtivebi, wminda ucxouri aqtivebi)
wminda ucxouri aqtivebi _ wua (Net foreign assets - NFA)	rogorc wesi, jami ama Tu im sakredito dawesebul ebis ucxoETSi mdebare sakuTrevisa da sazRvargareT ganl agebul i ekonomikuri subieqtebis mimarT moTxovnebis da val debul ebebis sxvaobisa.
j inis koeficienti (Gini coefficient)	ix. I orencis mrudi.
hiperinfl acia (Hyperinflation)	Zal ian maRali infl acia. xSirad ganisazrvreba rogorc infl acia roml is Tviuri done, drois xangrZl ivi monakveTis (eqvsi Tve da meti) ganmavl obaSi, 50 procents aRemateba.
PAYG (Pay-as-you-go) sistema	am sistemis sapensio programebi mTel s msopl iosi xorciel deba. PAYG sistemis safuZvel ze mTavroba momuSaveTagan agrovebs gadasaxadebs pensionerTaTvis pensiebis gasacemad. sistema mdgrad mistemad iTvl eba, Tuki muSakTa Sesabamisi raodenoba sapensio val debul ebis dasafarad gadaxdis gadasaxads, roml is ganakveTi damamZimebel i ar iqneba. es sistema momuSaveTa da pensionerTa individual ur sapensio angariSebs ar iTval iswinebs; muSakis mier Sesatani gadasaxadebis ganakveTi ar aris dafuZnebul i im ganakveTze, romel sac konkretul i muSaki miRebs

peniaze gasvl is semdeg, xolo xandazmul Ta pensiebi ar aris dafuZnebuli konkretuli pensioneris mier Setanili gadasaxadebis odenobaze. **PAYG**-is sistema gansazRvruli odenobis sapensio daxmarebis sistemaa. gansazRvruli ganakveTis sapensio daxmarebis sistemebisTvis damaxasiaTebal ia pensionerebisTvis dabal i risk-faqtori da amave dros dabal i mogebac.

statistikuri danarTi

sarCevi *

cxril i A 3.1:	saxel mwifo biuj etis Semosavl ebi, 2002 w. ianvari – april i
cxril i A 3.1:	saxel mwifo biuj etis xarj ebis funqcional uri da ekonomikuri kl asifikaciis krostabul acia, 2002 w. I kv.
cxril i A 4.1:	saqarTvel os erovnul i bankis angariSebi
cxril i A 4.2:	komerციul i bankebis konsol idirebul i angariSebi
cxril i A 4.3:	monetarul i mimoxil va
cxril i A 4.4:	samomxmarebl o fasebis indeqsi da infl acia
cxril i A 5.1.1:	registrirebul i savaWro bal ansi, 2002 w. I kv.
cxril i A 5.1.2:	registrirebul i savaWro bal ansi, 2002 w. I kv.
cxril i A 5.2.1:	saqarTvel os registrirebul i eqsportis da importis struqtura, harmonizebul i sasaqonl o sistemis (HTS 96) mi xedvi T, 2002 w. I kv.
cxril i A 5.2.2:	saqarTvel os registrirebul i eqsportis da importis struqtura, harmonizebul i sasaqonl o sistemis (HTS 96) mi xedvi T, 2002 w. I kv.
cxril i A 6.1:	saaqcio sazogadoebebis dafuZneba mxareebis mi xedvi T, 2002 wl is 1 april is mdgomareobi T
cxril i A 6.2:	mcire privatizacia regionebs mi xedvi T, 2002 wl is 1 april is mdgomareobi T
cxril i A 7.1:	ekonomikuri statusi, 1998 w. I kv. – 2001 w. IV kv.

* cxril is nomris pirveli cifri miuTitebs imaze, Tu romel TavsekuTvnis esa Tu is cxril i.

cxril i A3.1 saxel mwifo biuj etis Semosavl ebi, 2002 wl is ianvari - april i

(mil ion i l ari)

	2002 wl is otxi Tvis gegma	2002 wl is otxi Tvis faqtiuri Semosavl ebi	gansxvaveba	gegmi s Sesrul eba	wl iuri zrda
Sul semosavl ebi da grantebi	299.88	263.51	-36.37	87.9%	15.8%
sul Semosavl ebi	279.08	262.14	-16.94	93.9%	16.3%
saxel mwifo biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi	233.4	218.34	-15.06	93.5%	9.1%
central uri biuj etis sagadasaxado Semosavl ebi	167.2	153.82	-13.38	92.0%	6.8%
arasagadasaxado Semosavl ebi	45.68	43.8	-1.88	95.9%	73.1%
special uri saxel mwifo fondebis semosavl ebi	66.2	64.52	-1.68	97.5%	15.0%
socuzrunvel yofis fondi	53.56	53.57	0.01	100.0%	18.3%
sagzao fondi	12.64	10.95	-1.69	86.6%	1.4%
grantebi	20.8	1.37	-19.43	6.6%	-37.7%

wyaro: finansTa samini stro

cxrili A3.2 saxel mwifo biugetis xarjebis funqionaluri da ekonomikuri klasifikaciis krostabulacia, 2002 w. I kv.

(milioni lari)

	sul xarjebi	Sromis anazRaureba	miwlinebebi	socialuri Senatnebi	sxva saqoneli da momsaxureba	procentebis gadaxada	subsidiebi da mindinare transfertebi	kapitaluri xarjebi	programuri xarjebi	winda dakrediteba
saxel mwifos martva	42.84	4.60	1.03	1.56	4.27		0.36	0.01	1.92	29.09
Tavdacva	7.89	2.03	0.15	0.13	3.73		1.85			
kanoniereba da wesrigi	18.04	7.16	0.16	0.65	4.07		6.01	0.01		
ganatleba	7.18	3.47	0.02	1.28	1.64		0.47		0.32	
jiandacva	8.29	0.30	0.00	0.08	0.24		4.72		2.94	
socuzrunvel yofa	58.23	0.02		0.01	30.95		26.67		0.58	
sabinao meurneoba	0.95	0.01		0.00	0.48		0.46			
kultura sporti religia	5.62	0.39	0.00	0.13	0.09		4.25	0.08	0.68	
energetika	11.43	0.04		0.02	0.00		11.37			
soflis meurneoba	1.23	0.82	0.01	0.39	0.01				0.00	
msenebioba da wiariseulis mopoveba	0.10	0.07	0.00	0.03	0.00					
transporti da kavSirgabmuloba	8.47	0.03		0.01				8.43	0.01	
sxva ekonomikuri saqmianoba	0.48	0.28	0.00	0.12	0.02		0.01		0.06	
sxva xarjebi	58.70	0.01		0.00	11.34	31.55	11.97	1.00	0.02	2.81
sul	229.44	19.22	1.37	4.39	56.85	31.55	68.13	9.52	6.53	31.90

wyaro: finansTa saministro

cxrili A41: saqarTvel os erovnul i bankis angariSebi
(aTasi l ari)

	2000												2001					
	wl iuri	ian-01	Teb-01	mar-01	apr-01	mai-01	ivn-01	ivi -01	agv-01	seq-01	oqt-01	noe-01	dek-01	wl iuri	ian-02	Teb-02	mar-02	apr-02
wminda saerTaSoriso rezervebi	-409,387	-421,572	-429,077	-430,397	-433,199	-424,397	-408,967	-400,743	-407,555	-400,723	-397,741	-406,442	-339,315	-335,729	-363,822	-365,946	-368,539	-386,075
oqro	1,007	1,007	1,007	1,007	1,007	1,007	1,025	1,025	1,025	1,113	1,113	1,058	1,058	1,058	1,058	1,240	1,240	1,240
ucxouri val uta	216,052	233,842	226,714	240,772	245,954	239,114	241,629	256,627	265,968	267,721	272,946	294,373	328,216	331,803	334,294	334,674	328,613	320,195
ssf-s rezervebis gamoyeneba	-549,832	-576,215	-578,433	-595,634	-601,251	-590,190	-578,370	-582,170	-595,175	-589,661	-591,755	-621,891	-591,406	-587,559	-618,555	-620,661	-613,335	-622,454
sxva ucxouri val debul ebebi	-76,614	-80,205	-78,364	-76,541	-78,908	-74,328	-73,251	-76,225	-79,372	-79,896	-80,045	-80,037	-77,182	-81,031	-80,618	-81,016	-85,056	-85,056
wminda adgil obrivi aqtivebi	801,124	787,470	789,784	789,721	796,458	790,642	792,414	805,687	822,797	805,465	811,510	824,533	769,171	765,585	795,219	801,285	801,330	820,709
wminda moTxovnebi samTavrobo seqtorisadmi	754,118	770,865	772,850	735,492	738,306	743,121	753,822	763,845	772,034	759,031	759,717	772,363	739,138	739,129	750,264	757,859	730,654	742,995
wminda moTxovnebi central uri mTavrobisadmi	760,750	777,274	782,074	745,412	748,050	754,748	768,321	776,253	781,094	774,251	778,430	784,301	749,415	749,415	758,754	765,676	742,910	751,255
m/S central uri mTavrobis dakredi teba	774,375	774,225	774,225	773,725	773,454	786,026	796,565	805,414	805,186	804,990	806,832	806,829	767,625	767,625	776,925	786,625	767,625	770,625
wminda moTxovnebi suesf-sadmi (I)	-10	-15	-10	-3	-83	-201	-388	-65	-436	-770	-772	-801	-919	-925	-983	-791	-732	-834
sxva arasabij eto fondebi (wminda)	-6,623	-6,395	-9,214	-9,918	-9,661	-11,427	-14,111	-12,343	-8,623	-14,450	-17,941	-11,136	-9,357	-9,361	-7,507	-7,026	-11,524	-7,426
moTxovnebi ekonomiki sxva seqtorebi sadmi	77,878	81,378	79,505	77,659	80,013	75,440	74,329	77,322	80,476	81,057	81,213	81,199	78,335	78,335	81,760	82,122	82,092	82,061
wminda moTxovnebi bankebi sadmi	2,619	1,468	1,752	-708	2,360	2,198	2,315	405	403	153	717	203	1,165	677	507	501	519	-441
sxva wminda aqtivebi	-33,491	-66,241	-64,324	-22,721	-24,222	-30,117	-38,052	-35,885	-30,116	-34,776	-30,137	-29,232	-49,467	-52,555	-37,313	-39,198	-11,936	-3,906
sarezevo ful i (M1)	391,737	365,898	360,707	359,324	363,258	366,245	383,447	404,944	415,243	404,742	413,769	418,091	429,857	429,857	431,397	435,339	432,791	434,634
erovnul i ful i mi moqcevaSi	329,157	306,326	309,332	309,988	314,716	313,479	319,906	343,861	349,850	338,250	349,528	351,511	365,669	365,669	361,839	369,189	361,629	366,022
k/b-s depoziti tebi	62,580	59,572	51,375	49,336	48,542	52,765	63,541	61,083	65,393	66,493	64,241	66,579	64,188	64,188	69,557	66,150	71,162	68,612
saval debul o rezervebi	38,943	39,029	40,640	40,872	43,608	43,745	48,585	48,301	50,888	51,293	52,052	52,172	53,300	53,300	55,815	57,844	57,613	59,571
naSTi k/b-s sakorespondento angariSebze	23,636	20,543	10,735	8,464	4,935	9,021	14,956	12,782	14,505	15,200	12,189	14,408	10,888	10,888	13,742	8,306	13,549	9,041

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki

(I) social uri uzrunvel yofis erTiani saxel mwifo Fondi

cxრი I A4.2: კომერციული ბანკების კონსოლიდირებული ანგარიშები
(ათასი ლარი)

	2000												2001					
	იან-01	თებ-01	მარ-01	აპრ-01	მაი-01	ივნ-01	ივლ-01	აგვ-01	სექ-01	ოქტ-01	ნოე-01	დეკ-01	იან-02	თებ-02	მარ-02	აპრ-02		
შიდა უცხოური აქტივები	-12,610	-12,549	-18,113	-3,313	-10,522	-4,432	6,188	-19,467	-6,645	-2,276	8,559	-4,791	3,707	3,708	-9,102	-32,892	-16,365	-7,531
ოგრო	39	15	11	11	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
უცხოური ვალუტა	104,953	114,923	113,595	129,673	122,713	135,193	140,268	113,275	123,010	134,703	145,113	136,824	151,117	151,118	177,262	169,400	157,085	158,219
უცხოური ვალდებულებები	-117,601	-127,487	-131,719	-132,996	-133,238	-139,628	-134,083	-132,746	-129,659	-136,982	-136,557	-141,618	-147,414	-147,414	-186,368	-202,296	-173,454	-165,753
შიდა ადგილობრივი აქტივები	315,572	308,932	308,157	303,523	314,474	315,301	328,405	350,180	360,612	368,882	370,187	378,637	379,887	379,887	399,787	426,777	427,432	417,693
ადგილობრივი კრედიტი	422,187	419,246	429,366	426,367	438,737	444,162	442,447	469,553	485,922	490,007	497,893	511,675	479,469	479,469	494,024	523,137	525,725	541,136
შიდა მოქონები სანაწარმო სექტორისადმი	-16,159	-12,794	-14,556	-16,285	-17,033	-19,241	-20,377	-19,222	-17,304	-17,928	-18,749	-16,047	-14,513	-14,513	-21,106	-15,677	-10,181	-3,620
შიდა მოქონები ცენტრალური მთავრობისადმი	-8,533	-4,790	-6,988	-7,943	-8,341	-8,499	-8,324	-6,558	-4,386	-6,339	-6,964	-3,498	-2,344	-2,415	-5,282	-3,125	1,371	7,997
მოქონები ეკონომიკის სხვა სექტორებისადმი	438,346	432,040	443,922	442,652	455,770	463,403	462,824	488,775	503,226	507,935	516,641	527,722	493,982	493,982	515,130	538,814	535,905	544,755
სხვა შიდა აქტივები	-106,615	-110,314	-121,209	-122,844	-124,263	-128,861	-114,042	-119,373	-125,310	-121,125	-127,706	-133,038	-99,581	-99,582	-94,237	-96,360	-98,293	-123,442
სადეპოზიტო ვალდებულებები	302,962	296,383	290,044	300,210	303,952	310,869	334,593	330,713	353,968	366,607	378,746	373,846	383,595	383,595	390,685	393,884	411,066	410,162
დეპოზიტები ეროვნული ვალუტაში	67,094	54,765	52,496	50,248	49,521	54,939	61,993	61,052	61,481	62,656	61,140	67,430	54,989	54,989	56,358	55,063	59,794	61,930
დეპოზიტები უცხოურ ვალუტაში	235,868	241,618	237,548	249,962	254,431	255,930	272,600	269,660	292,487	303,951	317,606	306,416	328,606	328,606	334,327	338,821	351,272	348,232

წყარო: საგარეო ვალდებულებების ბანკი

cxrili A43: monetarul i mioxil va
(aTasi l ari)

	2000												2001					
	wl iuri	ian-01	Teb-01	mar-01	apr-01	mai-01	ivn-01	ivi-01	agv-01	seq-01	oqt-01	noe-01	dek-01	wl iuri	ian-02	Teb-02	mar-02	apr-02
wminda ucxouri aqTivebi	-421997.1	-434121.4	-447190.1	-433709.8	-443720.8	-428828.4	-402778.2	-420209.7	-414199.4	-402998.4	-389182.0	-411233.2	-335607.3	-332021.1	-372924.3	-398838.1	-384904.0	-393605.9
oqro	1.046	1.021	1.017	1.017	1.010	1.010	1.028	1.028	1.028	1.116	1.116	1.116	1.061	1.061	1.061	1.243	1.243	
ucxouri val uta	321.004	348.765	340.309	370.444	368.667	374.307	381.897	369.903	388.978	402.424	418.059	431.197	479.333	482.921	511.556	504.074	485.698	478.414
ucxouri val debul ebebi	-744.047	-783.908	-788.516	-805.171	-813.397	-804.145	-785.704	-791.141	-804.206	-806.539	-808.357	-843.546	-816.002	-816.003	-885.542	-903.973	-871.845	-873.263
wminda adgil obrivi aqTivebi	1,039,966	1,020,757	1,027,777	1,026,838	1,045,443	1,037,255	1,037,880	1,073,257	1,098,595	1,091,387	1,098,288	1,115,559	1,068,052	1,064,466	1,108,247	1,144,757	1,142,256	1,151,284
adgil obrivi krediti	1,234,183	1,271,489	1,281,722	1,239,518	1,257,056	1,262,723	1,270,597	1,310,719	1,338,433	1,330,995	1,338,523	1,365,238	1,296,942	1,296,932	1,326,049	1,363,118	1,338,471	1,366,192
wminda moTxovnebi samTavrobo seqTorsadmi	737,959	758,070	758,294	719,206	721,273	723,880	733,444	744,622	754,730	741,104	740,969	756,317	724,635	724,616	729,159	742,182	720,474	739,375
wminda moTxovnebi central uri mTavrobsadmi	752,217	772,484	775,086	737,469	739,709	746,249	759,997	769,695	776,707	767,912	771,466	780,803	747,071	747,000	753,473	762,551	744,281	759,253
saxazino val debul ebebi	5,415	5,647	5,199	4,883	5,153	5,944	6,922	9,952	11,717	12,098	11,886	15,083	15,925	15,925	14,555	14,785	16,411	21,384
wminda moTxovnebi adgil obrivi mTavrobsadmi	-4,629	-2,434	-1,378	-3,229	-2,311	-2,068	-3,573	-2,567	-2,987	-4,174	-3,186	-5,379	-4,404	-4,333	-3,221	-3,282	-3,676	-2,596
wminda moTxovnebi susf-sadmi (1)	-2,983	-15	-10	-3	-83	-201	-388	-65	-436	-770	-772	-801	-919	-925	-983	-791	-732	-834
sxva arasabuj eto Fondebi (wminda)	-6,647	-11,966	-15,404	-15,032	-16,041	-20,100	-22,591	-22,440	-18,554	-21,865	-26,539	-18,306	-17,123	-17,126	-20,110	-16,296	-19,399	-16,447
moTxovnebi ekonomis sxva seqTorebisadmi	516,224	513,418	523,428	520,312	535,783	538,843	537,153	566,097	583,702	588,991	597,854	608,921	572,316	572,316	596,890	620,936	617,997	626,816
sxva wminda aqTivebi	-214,217	-250,732	-253,944	-210,680	-211,613	-225,467	-232,717	-237,463	-239,838	-238,709	-240,535	-249,678	-228,889	-232,466	-217,801	-218,362	-196,215	-214,908
FarTo Ful i (M3)	617,969	586,636	580,587	595,128	601,722	608,427	635,102	653,047	684,395	688,388	709,106	704,326	732,445	732,445	735,323	745,918	757,352	757,678
FarTo Ful i ucxouri depozitebi gasokl ebiT (M2)	382,101	345,017	343,040	345,167	347,291	352,497	362,502	383,387	391,908	384,437	391,500	397,910	403,839	403,839	400,996	407,097	406,081	409,446
erovnul i val uta bankebis gareT (M0)	315,007	290,253	290,543	294,918	297,770	297,558	300,509	322,334	330,428	321,782	330,360	330,480	348,850	348,850	344,638	352,034	346,286	347,516
erovnul i val uta mioxcevasi	329,157	306,326	309,322	309,988	314,716	313,479	319,906	343,861	349,850	338,250	349,528	351,511	365,669	365,669	361,839	369,189	361,629	366,022
naRdi Ful i kbsi	-14,151	-16,073	-18,789	-15,070	-16,946	-15,922	-19,398	-21,527	-19,422	-16,468	-19,168	-21,022	-16,819	-16,819	-17,201	-17,155	-15,343	-18,506
depozi tebi erovnul val utaSi	67,094	54,765	52,496	50,248	49,521	54,939	61,993	61,052	61,481	62,656	61,140	67,430	54,989	54,989	56,358	55,063	59,794	61,920
depozi tebi ucxour val utaSi	235,868	241,618	237,548	249,962	254,431	255,930	272,600	269,660	292,487	303,951	317,606	306,416	328,606	328,606	334,327	338,821	351,272	348,232

wyaro: saqarTvel os erovnul i banki
(1) social uri uzrunvel yofis erTiani saxel miffo Fondi

cxrili A4.4: samomxmarebl o fasebis indeqsi qal aqebSi da infl acia

	periodi	samomxmarebl o fasebis indeqsi 1997 wl is dekemberi = 100	infl acia (%)	
			(i) wina periodTan SedarebiT	(ii) wina wl is igive periodTan SedarebiT
wl iuri				
	1993	0.8		
	1994	52.0		6,457.7
	1995	81.9		57.4
	1996	93.2		13.8
	1997	100.0		7.3
	1998	110.7		10.7
	1999	122.7		10.9
	2000	128.4		4.6
	2001	132.8		3.4
	2002	0.0		4.7
Tviuri				
	2000 ian	123.2	0.4	8.5
	Teb	122.9	-0.2	3.1
	mar	122.8	-0.1	1.1
	apr	122.5	-0.2	-0.4
	mai	122.4	-0.1	1.1
	ivn	122.1	-0.3	2.3
	ivl	121.7	-0.3	4.3
	agv	123.2	1.2	5.6
	seq	125.5	1.8	6.4
	oqt	127.0	1.2	7.2
	noe	127.7	0.6	5.3
	dek	128.4	0.5	4.6
	2001 ian	129.3	0.7	4.9
	Teb	130.1	0.6	5.8
	mar	130.1	0.0	5.9
	apr	131.4	1.0	7.2
	mai	130.1	-1.0	6.3
	ivn	129.6	-0.4	6.2
	ivl	128.7	-0.7	5.7
	agv	129.0	0.3	4.7
	seq	128.3	-0.6	2.2
	oqt	129.1	0.7	1.7
	noe	130.9	1.4	2.5
	dek	132.8	1.4	3.4
	2002 ian	135.44	2.0	4.7
	Teb	137.02	1.2	5.3
	mar	137.53	0.4	5.7
	apr	140.00	1.8	6.6

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti

cxრილი A5.1.1: რეგისტრირებული სავაჭრო ბალანსი, 2002 წ. I კვ.
(ათასი აშშ დოლარი)

კატეგორია	2002 წ. I კვ.		2001 წ. I კვ.	
	იმპორტი	ექსპორტი	იმპორტი	ექსპორტი
სულ	161,414	57,667	161,922	71,425
დსთ	71,508	19,117	60,683	28,287
სომხეთი	3,807	3,478	6,000	1,666
აზერბაიჯანი	14,587	2,145	15,876	2,275
ბელორუსი	131	110	198	239
ყაზახეთი	3,354	277	1,453	905
ყირგიზეთი	47	27	70	0
მოლდოვა	29	20	48	41
რუსეთი	37,342	10,253	26,650	20,145
ტაჯიკეთი	0	15	2	20
ტურკმენეთი	1,733	53	659	165
უკრაინა	10,380	1,999	8,696	2,684
უზბეკეთი	98	740	1,031	147
ევროკავშირი	31,760	12,905	45,998	16,654
ავსტრია	1,596	2	1,880	236
ბელგია	1,013	589	1,152	5,977
ფინეთი	446	0	3,931	0
დანია	1,475	280	661	316
საფრანგეთი	2,346	208	5,201	102
გერმანია	10,755	1,033	15,154	2,212
საბერძნეთი	1,655	1,639	938	917
ირლანდია	149	56	125	0
იტალია	5,368	1,124	4,412	3,137
ლუქსემბურგი	46	0	0	0
ნიდერლანდები	2,064	129	2,352	1,486
პორტუგალია	129	0	348	25
ესპანეთი	378	196	328	498
შვედეთი	255	0	813	186
გაერთიანებული სამეფო	4,085	7,649	8,703	1,562

წყარო: სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი

cxrili A5.12: registirebuli savaWro balansi, 2002 w. I kv.

(aTasi aSS dol ari)

qveynebi	2002 w. I kv.		2001 w. I kv.	
	importi	eqsporti	importi	eqsporti
sxva qveynebi				
avstralia	183	45	13	6
bahamis k-bi	1,850	0	266	180
butani	1	11	1	0
bosnia	0	0	0	3
brazilia	3,600	0	451	0
bulgareTi	3,795	30	2,379	68
kanada	72	0	74	0
CineTi	969	210	939	139
kolombia	30	3	18	0
xorvatia	2,306	0	86	0
kviprosi	149	3	360	31
Cexeti	695	70	430	136
ekvadori	191	0	220	0
egipte	16	0	19	3
estoneTi	63	0	2	0
makedonia	4	5	12	0
gambia	2	2,446	0	0
gana	0	73	0	0
giblartari	30	1,352	158	316
gviinea	0	0	0	46
hondurasi	0	0	147	0
hong-kongi (CineTi)	53	0	205	1
ungreTi	1,056	0	1,230	117
indoeTi	994	223	265	1,018
indonezia	29	0	890	2
irani	1,893	1,200	821	976
islandia	0	0	25	0
israeli	374	110	80	198
jamaika	0	0	3	0
japonia	929	298	1,208	315
jordania	0	0	0	25
koreis sax. respublika	202	0	7	0
koreis resp.	88	0	186	8
libani	132	0	941	11
latvia	231	135	328	75
libia	2	0	0	0
litveni	4	0	48	67
litva	275	571	3,639	593
malavi	44	0	70	0
malazia	0	0	52	0
mavritania	46	0	26	0
monako	1	0	0	0
mongol eTi	0	119	0	31
mozambika	0	0	0	1
norvegia	24	3	0	0
axalizelandia	33	0	237	0
niuei	367	0	608	15
panama	0	182	0	0
peru	46	0	0	0
filipinebi	49	0	0	20
poloneTi	750	76	921	120
rumineTi	1,414	0	2,168	11
saudis arabeTi	0	0	2	0
san-marino	0	1	0	0
singapuri	24	5	31	1
slovakeTi	132	0	160	0
slovenia	448	0	2,491	0
saxreTafrika	7	3	484	0
Sri-lanka	41	0	260	0
Sveicaria	2,118	4,390	2,446	4,401
siria	69	3	92	183
taivani (CineTi)	42	0	114	0
tanzania	0	0	4	0
tailandi	38	0	4	0
tonga	0	0	11	0
Turqeti	20,262	12,657	23,472	15,800
arabTis gaerTianebuli saemiroebi	1,427	4	1,172	88
aSS	10,297	1,419	4,880	1,429
vietnami	8	0	0	0
virjiniis k-bi	42	0	129	0
iugoslavia	55	0	134	0
zimbabve	127	0	484	0

wyaro: statistikis saxel mwiwo departamenti

cxril i A5.2.1: saqarTvel os registrirebul i eqsportis da importis struqtura, harmonizebul i sasaqon o sistemis (HTS 96) mixedvit, 2002 w. l kv.

(aTasi aSS dol ari)

HTS	importi	eqsporti
01 - cocxal i pirutyvi	15	0
02 - xorci da xorcis subproduqtobi	2,766	20
03 - Tevzi, kiborCxal ismagvari, mol uskebi da sxv.	448	54
04 - rZe da rZis produqtobi, frinvel is kvercxvi, natural uri Tafli, cxovel uri warmoSobis sxva sasursaTo produqtobi	884	4
05 - cxovel uri warmoSobis sxva produqtobi	1	-
06 - cocxal i mcenare, mcenareebis bol qvebi da Zirebi, soko, dakrefili yvavil ebi da sxv.	82	7
07 - bostneuli	284	240
08 - nayofi da kakali, citrusebis anbaReuli kul turebis kani da qerqi	822	1,912
09 - yava, Cai, sanebl ebi	375	1,163
10 - pur-marcvli euli	3,533	992
11 - fqvil -burRuli eulis mrewel obis produqcia; qeri; saxamebili; linulini; puris webovana	4,417	-
12 - zeTovani nayofi da Tesli; sxva Tesli, nayofi da marcvli; sankurnal o da teqniki daniSnul ebis mcenareebi; Cal a da FuraJi	29	375
13 - fisebi da bal zamebi, mcenareuli wvnebi da eqstraqtebi	2	-
14 - dawnuli nakeTobebis dasamzadebeli mcenareuli warmoSobis masala; mcenareuli warmoSobis sxva produqtobi, roml ebic ar aris miTebuli sxva adgili	7	2
15 - cxovel uri da mcenareuli warmoSobis cximebi da zeTebi; maTi daSi is produqtobi; damzadebuli sakvebi cximebi; cxovel uri an mcenareuli warmoSobis cvili	1,862	26
16 - xorcis, Tevzisa da kiborCxal asmagvarTa, mol uskebis da zRvis sxva uxerxeli oTa nawarmi	615	7
17 - Saqari da Saqris sakonditro nawarmi	7,260	278
18 - kakao da misi nawarmi	1,243	85
19 - puris marcvli, fqvil is, kraxmal is da rZis nawarmi; fqvil is sakonditro nawarmi	860	28
20 - bostneuli, nayofis, kakali da mcenareTa sxva nawil ebis gadamuSavebis produqtobi	480	220
21 - sxva saxis sakvebi produqtobi	1,092	88
22 - al koholiani da ual kohol o sasmel ebi da Zmari	307	9,197
23 - gemokvebis mrewel obis narCenebi; mza sakvebi cxovel ebisatvis	193	-
24 - Tambaqo da Tambaqos samrewel o Semcvli ebi	5,795	343
25 - marili; gogirdi; miwa da qva; sabaTqaSe masala; kiriti da cementi	1,162	53
26 - madani, wida da nacari	20	4,103
27 - mineraluri sawvavi, navTobi da maTi amoqavisi produqtobi; bitumizebuli nivTierebebi; mineraluri cvili	44,199	2,074
28 - araorganuli qimisi produqtobi; Zvirfasi da iSviaTili Tonebis, radioaqtiuri elementebis an izotopebis organuli da araorganuli SenaerTebi	1,095	563
29 - organuli qimiyuri SenaerTebi	353	12
30 - farmaceutuli produqtobi	11,010	597
31 - sasubebi	139	4,318
32 - satrimlavi da saRebavi eqstraqtebi; tanini da misi warmoebul ebi; saRebavebi, pigmentebi da sxva saRebavebi nivTierebebi; melani (topografiuli saRebavebi)	379	8
33 - eTerzeTebi da rezinoidebi; parfumeriis, kosmetikisa da tual etis saSual ebani	1,704	288
34 - saponi, zedapirul adaqtiuri organuli nivTierebebi, sarecxis saSual ebebi, sapoxi masal ebi, xel ovnuri da mza sanTli ebi, sawmendi da saprial ebeli saSual ebi ebi, sanTeli da misi msgavsi nawarmi, saZerwi pastebi, pl astelini, kbili is sankurnal o sanTli ebi	1,232	24
35 - cilovani nivTierebebi; modifitsebuli saxamebili; webo; fermentebi	105	-
36 - asafeTqebel nivTierebebi; piroteqniki nakeTobebi; asanTi; piroforuli Senadnobebi; sawav nivTierebaTa zogierTi saxeobebi	309	-
37 - foto da kino saqoneli	100	-
38 - Sereuli qimiyuri produqtobi	919	25
39 - pl asmasi da misgan damzadebuli nakeTobani	2,206	225
40 - kauCukisa da rezinis nawarmi	790	1
41 - tyavis nedli euli (garda bewvisa) da tyavi	31	252
42 - tyavis nawarmi; sasaraJo-saunagire nawarmi da akazmuloba; samgzavro nivTebi, qalis CanTebi da maTi msgavsi saqoneli; cxovel ebis tyavisagan damzadebuli nawarmi (garda naturaluri abreSumis ketgutisa)	48	1

wyaro: statistikis saxel mwi fo departamenti

cxrili A5.22: saqarTvel os registrirebul i eqsportis da importis struqtura, harmonizebul i sasaqonlo sistemis (HTS 96) mixedviti, 2002 w. l kv. (aTasi aSS dol ari)

HTS	importi	eqsporti
44 -merqani da misgan damzadebul i nawarmi; xis naxSiri	583	731
45 -korpi da misi nawarmi	181	-
46 -Cal is nawarmi, mcenareul i da sxva warmoSobis dasawnavi masala; kal aTis da sxva wnul i nakeToba	0	-
47 -saqaral de masa merqanis an sxva mcenareul i bolWkovani masal isagan; qaral disa da muyaos narCenebi da makul atura	1	-
48 -qaral di da muyao; qaral disa da muyaos nawarmi	4,054	9
49 -nabwldi wignebi, gazeTebi, reproduqciebi da pol igrafiul i mrewel obis sxva nawarmi; xel nawerebi, nabwldi teqstebi da gegnebi	920	76
50 -abreSumi	11	-
51 -matyl i, cxovel ebis wmind da uxeSi bewwi; cxenis Zuis narTi da qsovil i	96	-
52 -bamba	23	-
53 -sxva mcenareul i safeiqro bolWkoebi; qaral dis narTi da misi qsovil ebi	7	-
54 -qimiuri Zafebi	260	-
55 -qimiuri Stapel is bolWkoebi	249	-
56 -bamba, nabadi da uqsovadi masal ebi; special uri narTi; bawari da Tokis nawarmi; bagiri da misi nawarmi	81	7
57 -xal icebi da sxva safeiqro iatakis safenebi	119	1
58 -special uri qsovil ebi; qsovil ebi xaoiani arSiit; maqmani, gobel ini, mosarTavi masal ebi; naqargebi	9	-
59 -safeiqro qsovil ebi, gaJRenTIT i, gaormagebul i, safarvel iT; teqnikiuri nawarmi misgan	62	0
60 -manqaniTa da xel iT naqsovi trikotaJis til o	38	-
61 -trikotaJis tansacmel i	177	-
62 -naqsovi tansacmel i (garda trikotaJisa)	205	147
63 -sxva mza safeiqro nawarmi	921	142
64 -fexsacmel i, windebi da anal ogiuri nawarmi; maTi nawil ebi	669	23
65 -Tavsaburebi da maTi nawil ebi	4	0
66 -qol gebi, xel j oxebi, Sol tebi, maTraxebi da maTi nawil ebi	5	-
67 -damuSavebul i bumbul i da misgan damzadebul i nawarmi; xel onuri yvavil ebi; adamianis Tmisagan damzadebul i nakeTobani	3	-
68 -nakeTobani qvis, TabaSiris, cementis, qarsisa da sxva msgavsi masal isagan	528	1
69 -keramikis nawarmi	879	5
70 -SuSa da misi nawarmi	1,207	101
71 -bunbrivi an kul tivirebul i margal iti, Zvirfasi an naxevradZvirfasi qvebi, Zvirfasi iTonebi, Zvirfasi iTonebiSi	68	6,434
72 -Savil iTonebi	2,404	10,884
73 -Savil iTonebis nawarmi	2,234	545
74 -spl enzi da misi nakeTobani	117	980
75 -nikeli da misi nakeTobani	6	-
76 -al umini da misi nakeTobani	540	1,937
78 -tyvia da misi nakeTobani	9	17
79 -Tulia da misi nakeTobani	9	-
80 -kala da misi nakeToba	12	-
81 -sxva araZvirfasi iTonebi; iTonkeramika; maTi nakeTobani	103	1
82 -instrumentebi, danis nawarmi, kovzebi, Cangl ebi araZvirfasi iTonebisagan; maTi nawil ebi araZvirfasi iTonebisagan	101	57
83 -araZvirfasi iTonebisagan damzadebul i sxva nakeTobani, roml ebic sxva adgil as ar aris miTitebul i	384	30
84 -atomuri reaqtorebi, qvabebi, danadqarebi da meqanikuri mowyobil obebi; maTi nawil ebi	10,015	2,399
85 -el eqtrul i manqanebi da mowyobil obebi, maTi nawil i; xmis Camweri da xmis aRmdgeni aparatura; satel evizio gamosaxul ebsa da xmis Camweri da aRmdgeni aparatura; maTi nawil ebi da mowyobil obebi	13,446	1,440
86 -sarkinigzoli okomotivebi da moZravi Semadgeni obebi, tramvai, maTi nawil ebi; tramvais da rkinigzis qsel is sagzao mowyobil obani, maTi kvanzebi da detal ebi; meqanikuri da el eqtromeqanikuri signal izaciis mowyobil obebi	3,997	1
87 -miwiseda satransporto saSual ebibi, sarkinigzo da tramvais moZravi Semadgeni obebis garda, da maTi nawil ebi da mowyobil obebi	5,752	185
88 -safreni aparatebi, kosmosuri aparatebi maTi nawil ebi	7,854	2,463
89 -gemebi, navebi da sxva mcuravi saSual ebibi	-	-
90 -optikuri, fotografiul i, kinematografiul i, sazomi, sakontrol o, precizonuri, samedicino da qirurgiul i mowyobil obebi da aparatebi; maTi nawil ebi da mowyobil obebi	1,648	461
91 -saatebi da maTi nawil ebi	29	6
92 -musikal uri instrumentebi; maTi nawil ebi	6	1
93 -iaraRebi da saomari saSual ebibi; maTi nawil ebi	155	724
94 -aveji, qesagebi, lei bebi, Sezlongebis bal iSebi, da sxva anal ogiuri avejis kuTvnil obani; gasanaTebl i mowyobil obebi da maTi nawil ebi, roml ebic sxvagan ar aris miTitebul i; Suqis mricxvel ebi, tabl ebi da anal ogiuri nakeTobani;	1,638	69
95 -saTamaSoebi, TamaSoebis da sportul i inventari; maTi nawil ebi	235	72
96 -sxvadasxva mza nawarmi	155	123
97 -xel ovnebis nimsSebi, sakol eqcio da antikvarul i sagnebi	30	7

wyaro: statistikis saxel miwifo departamenti

cxრილი A6.1: სააგციო საზოგადოებების დაფუძნების მხარეების მიხედვით,
2002 წ. 1 აპრილის მდგომარეობით

(საწარმოთა რიცხვი)

რაიონი (გალაყი)	დამტკიცებულია ს/ს გარდასაყმნელ ობიექტთა ნუსხასი	დაფუძნებულია და რეგისტრირებულია ს/ს სული
აფხაზეთი	34	0
აღარა	86	35
თბილისი	432	417
გურია	56	61
იანჭუთი	12	14
ოზურგეთი	35	39
ცოხატაური	9	8
რაზა-ლექსუმი და ყვემოსვანეთი	12	9
ამბროლაური	6	3
ლენტეხი	2	3
ონი	1	1
ცაგერი	3	2
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	180	196
აბაშა	10	9
ზუგდიდი	54	62
მარტვილი	12	12
მესტია	1	0
სენაკი	27	30
ჭოროწყვი	16	18
ვალენჯიხა	23	24
ხობი	12	13
ფოთი	25	28
იმერეთი	234	245
კუთაისი	80	87
ტიბული	16	12
ვალთუბო	18	17
ვიატურა	17	16
ბარდატი	12	12
ვანი	11	10
ზესტაფონი	24	24
თერჯოლა	16	14
სამტრედია	17	27
საჩხერე	5	9
ხარაგაული	7	6
ხონი	11	11
კახეთი	120	111
აქმეთა	13	13
გურჯაანი	22	19
დედოფლისწყვითი	10	7
თელავი	27	28
ლაგოდეხი	10	10
საგარეჯო	15	17
სირაზანი	14	12
ყვარელი	9	5
მცხეთა-მთიანეთი	41	39
აქალგორი	1	0
დუშეთი	12	8
მთიანეთი	2	0
მცხეთა	23	27
ყაზბეგი	3	4
სამცხე-ჯავახეთი	54	47
ადიგენი	2	2
ასპინძა	3	1
აქალგალაყი	8	8
აქალციხე	16	15
ბორჯომი	24	20
ნინოწმინდა	1	1
ყვემოგარეთი	99	118
რუსთავი	33	38
ბონისი	10	12
გარდაბანი	20	33
ძმანისი	6	4
თერჯილვითი	11	9
მარნეული	17	20
ვალკა	2	2
სიდაგარეთი	78	83
ციხული	0	0
გორი	36	38
კასპი	15	16
ყარელი	12	10
ხასურისი	15	19
ჯავა	0	0
სული	1,426	1,361

ყვითელი: სახელმწიფო კონების მართვის მინისტრო

წითელი: ამ ცხრილის პირველ სვეტში მოცემულია საპრივატიზაციო დამტკიცებული საწარმოები, ხოლო მეორეში - ის საწარმოები, რომლებიც დაფუძნდნენ სეფებში და გამოყალიბდნენ როგორც სააგციო საზოგადოებები. ცხრილი არ მოიცავს დაფუძნდნულ საწარმოებს, მეორე სვეტში მოცემული ციფრები სესაზღივანა და რემეტიბოდეს პირველ სვეტში მოცემული ციფრების, რადგანაც ზოგიერთი საწარმო პრივატიზაციის სედეგად გაიყო.

cxრი i A6.2: მცირე პრიატიზაცია რეგიონების მიხედვით
2002 წ. 1 აპრილის მდგომარეობით

(საშარმოთა რიცხვი)

რაიონი (ყალაყი)	დამტკიებულის პრიატიზაციოდ	პრიატიზებულის	პრიატიზებულის 2002წ.	ს/ს საუესდებო კაპიტალი სემავალი ბიტი	ლიკვიდირებულის
აფხაზეთი	8	-	-	-	-
აშარა	325	171	-	21	-
თბილისი	4,599	5,062	50	412	-
გურია	314	453	-	3	71
ლიანჭხუთი	60	100	-	-	17
ოზურგეთი	197	254	-	3	40
ოქათაური	57	99	-	-	14
რაალი ექსუმი და ყვემო სვანეთი	168	275	-	2	50
ამბროლაური	58	100	-	1	18
ლიენტეხი	32	47	-	-	23
ონი	47	66	-	1	9
ცაგერი	31	62	-	-	-
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	1,109	1,533	3	184	278
აბაშა	86	97	-	3	13
ზუგდიდი	211	280	-	7	-
მარტვილი	53	56	-	2	19
მესტია	12	24	1	3	3
სენაკი	249	427	-	140	104
ცხოროყუ	39	63	-	-	23
ვალენჯიხა	51	64	-	15	15
ხობი	145	143	-	2	59
ფოთი	263	379	2	12	42
იმერეთი	2,734	3,126	51	187	582
კუთაისი	621	817	34	71	211
ტიბული	223	200	5	-	49
ვალთუბო	274	314	1	10	29
შიატურა	265	305	1	68	44
ბარდათი	71	108	-	-	36
ვანი	68	108	-	1	17
ჯესტაფონი	411	405	3	12	52
თერჯოლა	132	154	-	-	20
სამტრედი	446	456	5	19	59
საქერე	94	87	2	-	16
ხარაგაული	65	73	-	5	14
ხონი	64	99	-	1	35
ლაქეთი	1,083	1,320	9	71	178
აქმე	178	179	-	18	28
გურჯაანი	140	168	2	13	19
დედოფლისყარო	87	110	1	34	3
თელავი	217	272	1	3	36
ლიაგოდეხი	71	79	5	-	15
საგარეო	128	129	-	3	10
სირარაი	138	223	-	-	34
ყვარელი	124	160	-	-	33
მცხეთა-თიანეთი	318	390	2	25	71
აქალყარი	17	18	-	-	5
დუშეთი	87	119	1	1	12
თიანეთი	57	65	-	12	12
მცხეთა	128	158	1	12	42
ყაზბეგი	29	30	-	-	-
სამცხე-ჯავახეთი	591	939	9	9	95
ადიგენი	82	108	3	-	5
ასპინჯა	30	49	-	1	-
აქალყალი	56	97	1	1	10
აქალციხე	245	369	4	7	56
ბორჯონი	152	272	1	-	20
ნიწონიდა	26	44	-	-	4
ყვემო ყარაღეთი	1,136	1,590	10	20	154
რუსთავი	355	461	4	4	60
ბოლისი	61	138	1	6	-
გარდაბანი	269	282	-	-	36
დმანისი	20	73	-	-	7
თერჯიყარო	113	237	3	4	17
მარნეული	284	362	2	6	10
ვალკა	34	37	-	-	24
სიდაყარაღეთი	886	1,025	15	47	161
ციწნალი	-	5	-	5	-
გორი	314	376	7	19	52
კასპი	201	191	5	-	15
ყარელი	139	182	-	-	62
ხასურაი	232	271	3	23	32
ქავა	-	-	-	-	-
სკმს	465	465	10	-	-
სული	13,736	16,349	159	981	1,640

ყარო: საელი მიწო ყონების მარტვის სამინისტრო

სენი სვნა: იმის გამო რომ აწიონების პროცესი ჯოგერტი საშარმო გაყო,

გაყიდული საშარმოების რიცხვი სეილი ება არემატებოდეს გასაყიდად დამტკიებულთა რიცხვის.

cxrili A7.1: ekonomikuri statusi, 1998 w. I kv. - 2001 w. IV kv.

(aTasi kaci)

	1998 w. I kv.	1998 w. II kv.	1998 w. III kv.	1998 w. IV kv.	1999 w. I kv.	1999 w. II kv.	1999 w. III kv.	1999 w. IV kv.	2000 w. I kv.	2000 w. II kv.	2000 w. III kv.	2000 w. IV kv.	2001 w. I kv.	2001 w. II kv.	2001 w. III kv.	2001 w. IV kv.
sul , 15 wel ze ufrosi asakis mosaxl eoba	3, 099	3, 136	3, 194	3, 008	3, 032	3, 049	3, 092	3, 018	3, 123	3, 151	3, 133	3, 199	3, 277	3, 269	3, 139	3, 083
ekonomikurad aqtiuri mosaxl eoba, sul (samuSao Zal a) (1)	2 ,332	2, 462	2,146	1,990	2, 018	2, 052	2, 058	1, 917	1, 951	2, 102	2, 064	2, 095	2, 066	2, 197	2, 144	2, 048
ekonomikurad aqtiuri mosaxl eoba, sul (samuSao Zal a) (2)	2 ,457	2 ,555	2,195	2,042	2, 058	2, 093	2, 106	1, 975	2, 087	2, 199	2, 181	2, 215	2, 195	2, 314	2, 246	2, 165
 dasaqmebul i	2, 101	2 ,283	1,887	1,741	1, 725	1, 784	1, 792	1, 633	1, 705	1, 890	1, 890	1, 878	1, 818	1, 944	1, 913	1, 838
daqiravebul i	714	737	786	741	737	743	741	710	679	695	675	691	681	672	636	630
TviT-dasaqmebul i	1, 387	1 ,546	1,092	990	973	1, 023	1, 030	905	912	1, 087	1, 095	1, 080	1, 034	1, 189	1, 194	1, 127
umuSevari (1)	231	179	260	249	292	268	266	284	246	212	174	217	248	253.1	230.8	210.5
umuSevari (2)	356	272	309	301	333	308	314	342	382	309	292	337	377	369.9	332.8	327.3
umuSevrobis done (procenti) (1)	9.9	7.3	12.1	12.5	14.5	13.0	12.9	14.8	12.6	10.1	8.4	10.4	12.0	11.5	10.8	10.3
umuSevrobis done (procenti) (2)	14.5	10.6	14.1	14.7	16.2	14.7	14.9	17.3	18.3	14.0	13.4	15.2	17.2	16.0	14.8	15.1
samuSao Zal is monawil eobis koeficienti	75.3	78.5	67.2	66.2	66.6	67.3	66.6	63.5	62.5	63.9	65.9	65.5	63.1	67.2	68.3	66.4
TviT-dasaqmebis wil i mTI ian samuSao Zal aSi	59.5	62.8	50.9	49.7	48.2	49.8	50.1	47.2	46.7	51.7	53.0	51.6	50.1	54.1	55.7	55.0
TviT-dasaqmebis wil i mTI ian dasaqmebaSi	66.0	67.7	57.8	56.9	56.4	57.3	57.5	55.4	53.5	57.5	57.9	57.5	56.9	61.2	62.4	61.3

wyaro: statistikis saxel mwifo departamenti, samuSao Zal is gamokvl eva

SeniSvna: (1) Sso-s standartiT (an "mkacri" kriteriumiT)

(2) Sso-s „Serbil ebul i" kriteriumiT

abreviaturebi

gaero	gaerTianebul i erebis organizacia
vmo	vaWrobis msofli o organizacia ¹
vssk	vaWrobis saerTaSoriso standartul i kl asifikacia
dsT	damoukidebel saxel mwifoTa Tanamegobroba
dRg	damatebul i Rirebul ebis gadasaxadi
epkc	ekonomikuri pol itikisa da kvl evis centri
Tbsb	Tbil isis bankTaSorisi saval uto birJa
kvT •sT	kil ovatsaaTi (mgvt•sT - megavatsaaTi, gvt•sT - gigavatsaaTi)
mep	mTliani erovnul i produqti
mso	msofli o savaWro organizacia (is. vmo)
mSp	mTliani Sida produqti
mfi	mwarmoebel Ta fasebis indeqsi
sd	saxel mwifo sagadasaxado departamenti
seb	saqarTvel os erovnul i banki
sem	saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi
sesf	socuzrunvel yofis erTiani saxel mwifo fondi
sv	saxazino val debul eba (Tamasuqi)
ssd	statistikis saxel mwifo departamenti
sss	saxel mwifo sagadasaxado samsaxuri
sssf	saqarTvel os social uri sainvesticio fondi
ssu	special uri sasesxo ufl ebebi
ssf	saerTaSoriso saval uto fondi
sf	sarezervo ful i
sfi	samomxmareblo fasebis indeqsi
sqms	saxel mwifo qonebis marTvis saministro
Sso	Sromis saerTaSoriso organizacia
waa	wminda adgil obrivi aqtivebi
wmp	wminda material uri produqti
wsr	wminda saerTaSoriso rezervebi
wua	wminda ucxouri aqtivebi
ha	heqtari
ACDI	soufl is meurneobis ganvITarebis saerTaSoriso TanamSroml obis organizacia
BSEC	Savi zRvis ekonomikuri TanamSroml oba

¹ qarTul i enis saxel mwifo pal atis rekomendaciiT amieridam mso-s nacvl ad, gamoyenebul i iqneba abreviatura vmo („msofli o savaWro organizaciis“ magivrad, „vaWrobis msofli o organizacia“).

BSTDB	Savi zRvis vaWrobisa da ganviTarebis banki
CASE	social uri da ekonomikuri kvlevis centri
EBRD	evropis rekonstruqciisa sa ganviTarebis banki
ECB	evropis central uri banki
EMI	evropis monetarul i instituti
EMS	evropis monetarul i sistema
EMU	ekonomikuri da monetarul i kavSiri
ESAF	struqturul gardaqmnaTa gafarToebul i dafinansebis meqanizmi
EUR	evro
GATT	general uri SeTanxmeba vaWrobasa da tarifebze
GEPLAC	ekonomikuri politika da samarTlebrivi sakiTxebis qarTul - evropul i sakonsul tacio centri
GET	saqarTvel os ekonomikis mimarTul ebebi (ix. sem)
GSP	preferenciebis zogadi sistema
HS	harmonizebul i sasaqonlo sistema
ICC	saerTasoriso savaWro pal ata
IEA	energetikis saerTasoriso saagento
IFAD	sofli meurneobis ganviTarebis saerTasoriso fondi
INOATE	evropisaken navTobisa da gazis saxel mwifoTasoriso transportireba
ISIC	saerTasoriso standartul i dargobrivi klasifikacia
NTR	normal uri savaWro urTierToba
OECD	ekonomikuri TanamSromlobisa da ganviTarebis organizacia
OPEC	navTobis eqsportiori qveynebis organizacia
PREGP	saqarTvel os siRaribis daZlevisa da ekonomikuri zrdis programa
SAC	msofli i bankis struqturul gardaqmnaTa krediti
SDR	is. ssu
SIS	Turqetis statistikis saxel mwifo instituti
TRI	vaWrobis SezRudul obisi indeqsi
TRIMs	vaWrobasTan dakavSirebul i sainvesticio RonisZiebebi
TRIPS	vaWrobasTan dakavSirebul i intel eqtual uri sakuTrebis ufl ebebi
TRACECA	satransporto koridori evropa-kavkasia-azia
UNCTAD	gaeros vaWrobisa da ganviTarebis konferencia
UNCITRAL	gaerTianebul i erebis organizaciis saerTasoriso savaWro kanonmdebl obis komisia
USAID	amerikis SeerTebul i Statebis saerTasoriso ganviTarebis saagento
USITC	amerikis SeerTebul i Statebis saerTasoriso vaWrobis komisia
USTR	amerikis SeerTebul i Statebis savaWro warmomadgenloba

WTO	vaWrobis msofli o organizacia (ix. vmo)
WTO	msofli o turistul i organizacia